

Europeaid/112873/D/SV/LT

**Nacionalinės kovos su korupcija programos peržiūra
ir įgyvendinimas, sektorių kovos su korupcija
strategijų ir veiksmų planų parengimas ir
įgyvendinimas - Lietuva**

LI9913.02

II ETAPO ATASKAITA: Elgesio kodeksai

2002 m. lapkritis

TURINYS

1. KODEKSŲ RENGIMO SANTRAUKA
2. PAGRINDINIAI AKTUALŪS KLAUSIMAI
3. KODEKSAI
 - 3.1 Valstybės tarnautojų elgesio kodeksas
 - 3.2 Seimo narių elgesio kodeksas
 - 3.3 Teisėjų elgesio kodeksas

PRIEDAI

- 1 PRIEDAS: ATASKAITA APIE KODEKSŲ PLANAVIMĄ
 - 1 apsilankymas
 - 2 apsilankymas
 - 3 apsilankymas
 - 4 apsilankymas
- 2 PRIEDAS: Pristatymas darbo grupėms
- 3 PRIEDAS: PRAKTINIS SEMINARAS APIE KODEKSUS
- 4 PRIEDAS: Pranešimas apie skirtumus tarp viešojo ir privataus gyvenimo
- 5 PRIEDAS: Valstybės politikų, valstybės tarnautojų ir teisėjų elgesio kodeksų įgyvendinimo įstatymo komentaras
- 6 PRIEDAS: Etikos pareigūno vaidmuo

1. KODEKSŲ RENGIMO SANTRAUKA

Šie kodeksai buvo parengti, remiantis įvairiais šaltiniais:

1. 2002 metų gegužės mėn. pateiktais pirmaisiais projektais, kurie rėmėsi geriausia tarptautine užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų praktika, įskaitant JAV, Kanadą, Australiją, Naująją Zelandiją, Didžiąją Britaniją, Europos Sąjungą ir Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (angl. OECD).
2. Darbo grupių, rengiančių valstybės tarnautojų ir politikų elgesio kodeksus, žodiniiais atsiliepimais, perteiktais šių kodeksų autoriui.
3. Pokalbiais su politinių partijų vadovais, vyriausiais teisėjais, valstybės institucijų atstovais, Seimo kontrolierių įstaiga, STT, Seimo Etikos ir procedūrų komisija bei Vyriausiosios tarnybinės etikos komisija.
4. Atsiliepimais, gautais iš devynių valstybės institucijų atstovų, dalyvavusių praktiniuose seminaruose.
5. Veikiančių ir išverstų įstatymų ir Seimo nutarimų analize. Buvo peržvelgti šie teisės aktai:
 - Lobistinės veiklos įstatymas,
 - Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas (1996 m. gegužės mėn.),
 - Vyriausybės įstatymas (1994 m. gegužės mėn.),
 - Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas (1997 m. liepos mėn.),
 - Nauja Lietuvos Respublikos Seimo redakcija (pataisyta 1999 lapkričio mėn. Nr. VIII-1419),
 - Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija programa (2002 m.. sausio 17 d. nutarimas Nr. IX-711),
 - Valstybės tarnybos įstatymas (2002 m. balandžio mėn.),
 - Viešojo administravimo įstatymas (1999 m. birželio mėn.).
6. Esamais kodeksais Lietuvoje – pvz., Muitinės kodeksu.

Tokiu būdu šie kodeksai atitinka veikiančius įstatymus ir nutarimus.

2. PAGRINDINIAI AKTUALŪS KLAUSIMAI

2.1 Kokio teisės akto galią turėtų kodeksas?

Galima svarstyti kelias galimybes:

- (i) Jeigu šis kodeksas turėtų **įstatymo** galią, jį būtų lengviau taikyti, nes kodekso nuostatų pažeidimas būtų tolygus įstatymo pažeidimui. Tačiau gali paaiškėti, kad esamų įstatymų pakanka ir kad naujai priimtas kodeksas juos dubliuotų.
- (ii) Jeigu jis būtų priimtas kaip **pataisa** galiojančiam įstatymui (pridedamas kaip priedas), neberekėtų ilgo įstatymo priėmimo proceso ir sumažėtų galimybių sušvelninti jo turinį.
- (iii) Kodeksas galėtų turėti ir Seimo ar Vyriausybės **nutarimo** galią.

Kad ir kokių teisės aktu kodeksas būtų, svarbiausias yra jo įgyvendinimas.

2.2 Kokia institucija įgyvendins šį kodeksą ir kokie bus jos įgaliojimai?

Galima svarstyti kelias galimybes:

- (i) Sukurti naują nepriklausomą instituciją, kuriai bus patikėtos konsultavimo, kaltinimų tyrimo, įvertinimo ir sprendimo priėmimo funkcijos. Tokiai institucijai įkurti reiktų laiko ir išteklių. Be to, ji galėtų dubliuoti kai kurias jau egzistuojančių institucijų vykdomas funkcijas.
- (ii) Padidinti jau veikiančios, Seimo narių, valstybės tarnautojų ir plačiosios visuomenės pripažintos institucijos įgaliojimus. Šį vaidmenį galėtų atlikti Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, Seimo kontrolierių įstaiga ir Seimo Etikos ir procedūrų komisija. Paprastai šios institucijos pataria ir šviečia, nagrinėja skundus prieš atskirus asmenis, teikia administracinę ir techninę paramą, o savo išvadų pagrindu - rekomendacijas. Galutinį sprendimą dėl tokių tyrimų rezultatų ir dėl taikytinų nuobaudų galėtų priimti atitinkama drausminė įstaiga.
- (iii) Kita galimybė – suteikti įgaliojimus skirti nustatytas drausmines priemones pačioms institucijoms, kuriose dirbantis valstybės tarnautojas nusižengė. Šiuo atveju svarbu nustatyti, kad visos institucijos laikytųsi tų pačių procedūrų ir taikytų tas pačias nuobaudas.

Informacija apie tai, kokios institucijos kitose šalyse užtikrina kodeksų vykdymą, apibendrinama kitame puslapyje pateiktoje lentelėje.

2.3 Kokie veiksmai pažeidžia šiame kodekse išdėstytus principus ir kokias nuobaudas taikyti?

Siekiant užtikrinti, kad šis kodeksas būtų vykdomas, reikia nustatyti, kas yra jo pažeidimas ir kokie yra pažeidimo laipsniai, kad galima būtų skirti tinkamas nuobaudas. Pavyzdžiui, kokia veika reikštų dorovinio principingumo standarto pažeidimą? Šiame kodekse

apibrėžiami veiksmai, kurie atitinka kiekvieną principą, taip pat nurodomos nuobaudos už jų pažeidimą. Svarstant nuobaudų skyrimo galimybes, buvo stengiamasi užtikrinti, kad jos atitiktų šiuo metu esamą sankcijų skalę.

Valstybės tarnautojų etikos kodeksų įgyvendinimą užtikrinančios institucijos

Pavadinimas/ Šalis	Kam skirta	Įgaliojimai	Statusas	Darbuotojų sk.
Vyriausybės etikos skyrius (JAV) [Steve Potts]	Valstybės tarnautojams	Daugiausia patarimo, šviečiamojo pobūdžio; nagrinėti interesų konflikto atvejus *Kiekvienoje ministerijoje tyrimus vykdo 64 generaliniai inspektoriai	Vadovą skiria prezidentas	17 darbuotojų
ICAC ¹ (Honkongas)	Valstybės tarnautojams	Tirti, vykdyti prevenciją, šviesti	Atskaitingas Patariamajam komitetui, kurį sudaro 40 nepriklausomų visuomenės pripažintų žmonių	per 1300
ICAC (Naujasis pietų Velsas)	Valstybės tarnautojams	Tirti, vykdyti prevenciją, šviesti		122 (iš jų 53 yra tyrėjai) *Biudžetas - \$15mln.
Etikos patarėjų įstaiga (Kanada) [Howie Wilson]	Parlamento nariams	Tirti, vykdyti Interesų konflikto kodeksą, prižiūrėti lobistinę veiklą, teikti patarimus	Atskaitinga Ministrui Pirmininkui	
Kanados įvairūs regionai	Parlamento nariams ir aukštiesiems pareigūnams	Tirti – visų pirma Interesų registro pažeidimus	Parlamentas	Vyr. komisaras, kuriam padeda keletas administracinių darbuotojų
Ministerijos (Kanada)	Valstybės tarnautojams	Nagrinėti interesų konflikto ir kitus bendruosius etikos klausimus	Ministerijų lygmuo	Viceministrai atsako už interesų konfliktų sritį
Norvegija, Danija	Nėra centrinės įstaigos, kuri koordinuotų ir vadovautų vyriausybės etikos politikai			
Vertybių ir etikos skyrius (Iždo valdyba, Kanada)	Valstybės tarnautojams	Mokyti, šviesti, patarti		
Standartų ir privilegijų komitetas (Didžioji Britanija)	Parlamento nariams	Nagrinėti bylas (tyrimus vykdo Standartų komisaras)	Parlamento komitetas	Komitetą sudaro iki 10 Parlamento narių, atstovaujančių visas partijas (Komisaras yra nepriklausomas, dirba ne visą laiką, jam padeda administracinis personalas)

¹ ICAC – Nepriklausoma kovos su korupcija komisija (angl.)

3. ELGESIO KODEKSAI

3.1 VALSTYBĖS TARNAUTOJŲ ELGESIO KODEKSAS

Įžanga

Valstybės tarnyba, puoselėjanti viešuosius interesus, stiprią gerą valdymą. Veiksminga, efektyvi ir etinė valstybės tarnyba yra vienas iš demokratinės valdžios ramsčių, užtikrinančių visuomenės tikėjimą valstybės institucijų paslaugų kokybiškumu.

Visuomenė teisėtai kelia aukštus reikalavimus valdžios institucijoms, o jos stengiasi visais įmanomais būdais tarnauti visuomenei ir taip įgyti pasitikėjimą savo doroviniais principais. Toks pasitikėjimas įmanomas tik puoselėjant aukštus standartus.

Visuomenės pasitikėjimas reikalauja, kad valstybės tarnautojai visada elgtųsi atsakingai, didžiuotųsi savo darbu ir laikytųsi aukščiausių profesinių standartų. Šis aukštas postas reikalauja, kad valstybės tarnautojai atliktų savo prievolę.

Suprantama, kad valstybės tarnautojas turi dirbti vis sudėtingesnėje aplinkoje. Dar niekada nebuvo keliami tokios veiksmingos, efektyvios ir etinės valstybės tarnybos uždaviniai. Šis elgesio kodeksas padės valstybės tarnautojams įvykdyti jiems keliamus reikalavimus. Aš tikiu, kad valstybės tarnautojai gali įvykdyti šiuos uždavinius ir pastūmėti Lietuvą arčiau atviros demokratinės visuomenės, nes tai atitinka Lietuvos žmonių reikalavimus.

(Parašas)

Apibrėžimai

Dovana - bet kokios piniginės vertės dovanojamas dalykas, siūlomas valstybės tarnautojui, jam einant tarnybines pareigas.

Interesų deklaravimas – reikalavimas, kad valstybės tarnautojas deklaruotų visus asmeninius ar šeimos narių finansinius bei kitus interesus, kurie turėtų įtakos, ar yra suvokiami kaip galintys turėti įtakos valstybės tarnautojo atliekamoms pareigoms.

Interesų konfliktas atsiranda, kai valstybės tarnautojas arba jo šeimos nariai tiesiogiai ar netiesiogiai turi finansinių ar kitokių interesų, kurie kertasi su valstybės tarnautojo pareigomis arba pagrįstai tokiais atrodo.

Interesų registras – privaloma išrinktų atstovų ir jų šeimos narių raštiškai deklaruojamų finansinių interesų ir turto apskaita. Apskaitos tikslas – užregistruoti interesus, dėl kurių gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas.

Neetiškas elgesys – elgesys, prieštaraujantis šiame kodekso apibrėžtoms etikos gairėms, principams ar vertybėms.

Netinkamas elgesys – bet koks elgesys, prieštaraujantis organizacijos praktikai ir taisyklėms, kurios atitinka įprastines socialines normas. Toks elgesys netraktuojamas kaip įstatymo pažeidimas, tačiau už jį taikomos drausminės priemonės.

Pareiškimas – tai valstybės tarnautojo veiksmas, kuriuo jis atskleidžia neleistiną informaciją apie valstybės valdžios aplaidumą ir nusižengimus.

Šeimos nariai – tai kartu gyvenantis sutuoktinis, vaikai ir kiti asmenys, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 305 straipsnyje.

Turtas – bet kokios pajamos, santaupos, investicijos, nuosavybė ar žemė, kurią turi valstybės tarnautojas ar jo artimieji giminaičiai arba šeimos nariai.

Vaišingumas – nemokamos vaišės, kelionės, apgyvendinimas ar pramogos, siūlomos valstybės tarnautojui, jam einant tarnybines pareigas.

Valstybės tarnautojas – tai sąvoka, apibrėžta Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnyje.

Įvadas

Svarbu, kad išrinktojo atstovo etiškas elgesys būtų paremtas tam tikrais principais. Šie principai buvo parengti, remiantis geriausia tarptautine praktika ir nustatčius Lietuvos žmonių poreikius. Šie principai nėra nesuderinami, dažnai tie patys elgesio aspektai gali būti paremti keliais principais, todėl kodeksą reikia skaityti kaip visumą.

Etiška valstybės tarnyba yra nepaprastai svarbi tinkamam valstybės valdymui, kuris įkvepia piliečių pasitikėjimą valdžios institucijomis. Valstybės tarnautojai užima atsakingas pareigas – iš jų tikimasi, kad valstybės interesai bus formuojami ir ginami bei valdžios politika bus įgyvendinama, laikantis aukščiausių standartų. Valstybės tarnautojo pareiga visuomenei – puoselėti valstybės, o ne savo interesus.

Būtina etikos normomis paremtos valstybės tarnybos dalis – valstybės tarnautojų etinį elgesį skatinančios gairės ir sankcijos už jų nesilaikymą.

Kodeksas numato ir bendro pobūdžio gaires, ir konkrečius reikalavimus:

1. pasiūlo aiškius vertybių, vaidmenų ir pareigų apibrėžimus;
2. paaiškina, kokio elgesio tikimasi iš valstybės tarnautojų;
3. pasitarnauja kaip vadovas, ugdant etišką elgesį;
4. padeda išspręsti galimas etikos dilemas;
5. paaiškina procedūras ir nuobaudas, skiriamas už nusižengimus;
6. sumažina dviprasmybes ir neaiškumą;
7. pateikia išsamų etiško elgesio apibrėžimą, paremtą esančiais įstatymais ir norminiais teisės aktais;
8. ugdo darbuotojų pasididžiavimą savo darbu;
9. skatina visuomenės pasitikėjimą etišku valstybės tarnautojų elgesiu;
10. įdiegia esamiems valstybės tarnautojams darbo valstybės tarnyboje vertybes ir įkvepia tik atėjusius į valstybės tarnybą ar ateityje ketinančius joje dirbti;
11. sukuria išorinį patikimumą ir parodo, kad į etikos klausimus žiūrima rimtai bei imamasi konkrečių veiksmų jiems spręsti.

Kodeksas skirtas tam, kad apibrėžtų siektinus principus, pasiūlytų jų įgyvendinimo būdus ir išpėtų apie sankcijas už kodekso pažeidimus. Kodeksas skirtas ne vien tam, kad padėtų sumažinti sukčiavimo ir korupcijos lygį, bet taip pat kad sustiprintų daugelio valstybės tarnautojų turimas moralines vertybes. Svarbu surasti balansą tarp skatinimo tinkamai elgtis ir baudimo už netinkamą elgesį.

Tinkamas elgesys turėtų būti įprasta valstybės tarnautojo darbo savybė, kurią galima sukurti ir skatinti atitinkamais etikos mokymais ar aukštesniojo rango tarnautojams rodant pavyzdį kitiems. Apdovanojimai už gerą elgesį metų veiklos apžvalgų metu, vertinant darbuotojų darbą, turėtų tapti įprasta praktika. Etiškas elgesys taps vienu iš paskyrimo į aukštesnes pareigas kriterijų. Pripažįstama, kad etišką elgesį galima ugdyti paskatomis ir apdovanojimais. Todėl dalis lėšų, konfiskuotų išaiškinus korumpuotus tarnautojus, turėtų būti skiriama pasižymintiems etišku elgesiu. Tai galima padaryti įvairiais būdais, pavyzdžiui:

- kiekvienoje valstybės institucijoje apdovanojant etiškiausią metų darbuotoją;
- pareiškėjui skiriant tam tikrą procentą lėšų, gautų jam pranešus apie korupcinę ir sukčiavimo veiklą.

Netinkamam elgesiui kontroliuoti etikos kodeksuose reiktų atsakyti į šiuos tris klausimus:

1. Koks tai pažeidimas?
2. Kokias nuobaudas reikia skirti?
3. Kas turi skirti nuobaudą?

1. Nusizengimo rūšis

Nusizengimai elgesio normoms dažnai apibūdinami kaip neteisėtas elgesys, neetiškas elgesys ir netinkamas ar neleidžiamas elgesys. Šiame kodekse išskiriami visi šie elgesio tipai. Tačiau reikia pripažinti, kad riba tarp skirtingų elgesio tipų neaiški. Nepaisant to, jie apibrėžiami tokiu būdu:

1. Neteisėtas elgesys – įstatymus pažeidžiantys veiksmai.
2. Neetiškas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys bendrosioms visuomenės etikos vertybėms: sąžiningumui, teisingumui, padorumui.
3. Netinkamas ar neleidžiamas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys įstaigos tvarkai ir taisyklėms, kurios atitinka įprastines socialines normas ir praktiką.

2. Taikytinos nuobaudos

Manoma, kad taikyti teismines nuobaudas už visų tipų elgesį – neteisėtą, neetišką ar netinkamą – pernelyg drastiška. Nuobaudos turi atitikti nusizengimo rūšį. Tačiau reikia pripažinti, kad nusizengimai gali būti priskiriami kelioms kategorijoms, ir todėl gali būti taikomos kelios nuobaudos. Be to, egzistuoja teisės aktų visuma, nustatanti drausmines procedūras. Reikia nustatyti mažiausią ir didžiausią nuobaudą už visus kodeksų pažeidimus. Nuobaudos gali būti įvairios: nuo įspėjimų iki teismo skirtų bausmių, įskaitant laisvės atėmimą už sunkiausius nusikaltimus. Be abejojimo, sprendimą turės įvykdyti atitinkama drausminė institucija.

3. Įgyvendinančios ar nusizengimus tiriančios institucijos

Šiame kodekse aiškiai apibūdinamos nuobaudos, taikomos už jo nuostatų pažeidimus. Nusizengimai elgesio normoms nagrinėjami teisme arba drausmine tvarka. Seimo kontrolierių įstaiga, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija bei STT galėtų atlikti atitinkamų drausminių institucijų vaidmenį. Seimo kontrolierių įstaiga nagrinėtų piliečių nusiskundimus valstybės tarnautojais, netinkamai atliekančiais savo pareigas, t.y. dėl neveiksmingų, neefektyvių, nedorų ar aplaidžių valstybės tarnautojų veiksmų. Vyriausiojo tarnybinės etikos komisija saugo interesų registrą ir tiria jo pažeidimus. Taigi elgesio kodekse išdėstomi nusizengimų tipai, nustatomos taikytinos nuobaudos ir nurodomi įgyvendinantys asmenys ar institucijos (1 pav.).

1 pav.

Nusizengimo tipas	Taikoma nuobauda	Tirianti institucija ar asmenys	Vykdytojas
Netinkamas elgesys	Drausminės (administracinės) priemonės	Įstaigos vadovas, viršininkai, Seimo kontrolierių įstaiga, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija	Įstaigos vadovas, teismai

Netiškas elgesys	Drausminės (administracinės) priemonės, įstatyme numatytos priemonės	Įstaigos vadovas, viršininkai, Vyr. tarnybinės komisija	Įstaigos vadovas, teismai
Neteisėtas elgesys	Įstatyme numatytos priemonės	Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, STT	Teismai

Šiame kodekse nurodytos nuobaudos yra sąlyginės, t.y. jei egzistuoja kitas panašios paskirties įstatymas ar kodeksas, ir jei jis viršesnis už elgesio kodeksą, tada taikomas tas įstatymas ar kodeksas. Šis kodekse nėra detalios nurodytos baudžiamosios sankcijos.

Tarnybinės nuobaudos skiriamos, vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 28., 29 ir 30 straipsniais.

2 pav.

Tarnybinė nuobauda	Nuobaudos rūšis	Nusižengimo rimtumo laipsnis
1. Įspėjimas žodžiu	Administracinė	Lengvas
2. Įspėjimas raštu	Administracinė	Lengvas
3. Bauda	Administracinė	Vidutinio sunkumo
4. Atlyginimo sumažinimas	Administracinė	Vidutinio sunkumo
5. Skyrimas į žemesnes pareigas (vienu lygiu)	Administracinė	Vidutinio sunkumo
6. Atleidimas iš darbo	Administracinė	Sunkus
7. Bauda	Baudžiamoji	Sunkus
8. Įkalinimas	Baudžiamoji	Sunkus

Kai nagrinėjamas valstybės tarnautojo padarytas sunkus nusižengimas, už kurį atleidžiama iš pareigų, valstybės tarnautojo įgaliojimai sustabdomi ne ilgesniam kaip 60 dienų laikotarpiui raštišku institucijos vadovo įsakymu. Per tą laikotarpį bylą svarsto įgaliota institucija. Sustabdžius valstybės tarnautojo įgaliojimus, galima atsisakyti mokėti jam visą atlyginimą. Jei už tariamą nusižengimą valstybės tarnautojas neatleidžiamas iš pareigų, jam galima gražinti atlyginimą (be delspinigių), išskaičius jam priskirtas baudas.

Aštuoni etinės valstybės tarnybos principai

1 principas - pagarba žmogui ir valstybei

Valstybės tarnautojai turi įsiklausyti ir laiku sureaguoti į visuomenės, kuriai tarnauja, poreikius, elgtis su jos atstovais pagarbiai ir mandagiai.

Valstybės tarnautojai turi laikytis įstatymų, taip pat įstatyminių aktų, potvarkių ir nurodymų, susijusių su jų pareigų atlikimu ir kurias atlikti įpareigojo atitinkama institucija. Jie taip pat turi gerbti žmogaus teises ginančių įstatymų reikalavimus.

2 principas – teisėtų įgaliojimų vykdymas

Valstybės tarnautojams patikima valdžia ir įgaliojimai. Ši valdžia ir įgaliojimai turi būti vykdomi teisėtai, neperžengiant tarnybinių įgaliojimų ribos. Valstybės tarnautojams draudžiama piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir valdžia.

3 principas – tarnavimas visuomenės (viešiesiems) interesams

Valstybės tarnautojai turi priimti sprendimus ir veikti, vadovaudamiesi tik visuomenės interesais, o ne privačiais - jų šeimos narių, draugų, kitos institucijos ar grupės - interesais. Tarnybinės pareigos negali būti panaudotos asmeninei naudai gauti. Kad apgintų savo tarnybinių pareigų patikimumą, valstybės tarnautojai turi deklaruoti savo ir savo šeimos narių turta.

4 principas - sąžiningumas

Valstybės tarnyba – tai visuomenės pasitikėjimas; visuomenė patiki valstybės tarnautojams veikti jos vardu ir nesiekti asmeninės naudos. Šis visuomenės tikėjimas, pasitikėjimas ir pagarba valstybės valdžia priklauso nuo valstybės tarnautojų sąžiningumo ir sąžiningų veiksmų. Valstybės tarnautojai privalo laikytis duotų pažadų, būti nuoširdūs, nesūlėti apgaulės, prievartavimo ar korupcijos. Valstybės tarnautojai negali naudoti laiko, įrangos ar finansinių išteklių asmeniniams poreikiams tenkinti. Jiems draudžiama priimti bet kokią dovaną ar vaišingumą, kuris gali būti interpretuojamas kaip palankumas pašaliniam asmeniui ar institucijai.

5 principas - nešališkumas

Valstybės tarnautojai turi veikti nešališkai, priimti sprendimus, pagrįstus nuopelnais, o ne preferencine tvarka ar diskriminuodami dėl odos spalvos, rasės, tautos, tautybės, lyties, kalbos, religijos, politinių įsitikinimų ar kitos padėties arba dėl kitų nedalykinių sumetimų.

6 principas - atskaitingumas

Už savo sprendimus ir veiksmus valstybės tarnautojai galiausiai atsako visuomenei. Jie privalo būti pasiruošę atsiskaityti už savo sprendimus ir veiksmus, taip pat būti nuodugnai tiriami tiek, kiek tai yra leidžiama pagal jų užimamas pareigas.

7 principas - skaidrumas

Valstybės tarnautojai vykdo savo įgaliojimus ir paskirsto jiems visuomenės patikėtus išteklius. Jie turi būti kuo atviresni priimdami sprendimus, o atlikdami

veiksmus – stengtis juos pagrįsti. Informacijos viešumas turėtų būti ribojamas tik tada, kai to aiškiai reikalauja visuomeniniai (viešieji) interesai.

Valstybės tarnautojai gali naudoti ar atskleisti informaciją, žinomą visuomenei arba su kuria visuomenė turi teisę susipažinti. Vis dėlto eidami savo pareigas, valstybės pareigūnai sužino konfidencialią ar privataus pobūdžio informaciją, kurios atskleisti neleidžiama.

8 principas - pavyzdinumas

Valstybės tarnautojai tvarko savo viešąjį, profesinį ir privatų gyvenimą tokiu būdu, kad išsaugotų ir sustiprintų visuomenės tikėjimą ir pasitikėjimą valstybės tarnybos gebėjimu įgyvendinti valstybės valdžios politines nuostatas. Valstybės tarnautojai laikosi aukščiausių profesinės etikos ir kompetentingumo standartų, kvalifikuotai, rūpestingai ir stropiai vykdydami savo darbą bei energingai ir geranoriškai, našiai ir efektyviai atlikdami savo pareigas.

Valstybės tarnautojai turi puoselėti ir remti šiuos principus, imdamiesi iniciatyvos savo pavyzdžiu rodyti aukščiausiuosius elgesio modelio standartus pačioje valstybės tarnyboje ir plačiojoje visuomenėje.

PRINCIPŲ TAIKYMAS

1 principas – pagarba žmogui ir valstybei

Valstybės tarnautojai gerbia visus asmenis, su kuriais susitinka eidamas tarnybinės pareigas, o į teisėtus visuomenės poreikius reaguoja noriai, palankiai, efektyviai, skubiai ir nešališkai. Panašiai valstybės tarnautojai reaguoja į kolegų, ministrų bei jų pavadootojų prašymus.

Su visuomene privalu elgtis sąžiningai, nešališkai ir mandagiai, gerbiant jos teises ir siekius. Valstybės tarnautojai privalo rūpestingai teikti informaciją bei patarimus ir neklaidinti visuomenės dėl jos teisių.

Valstybės tarnautojai turi mėginti užtikrinti, kad visuomenės atstovai gautų jiems priklausomas teises ir jas žinotų; taip pat suprasti, kad kiti tarnautojai taip pat turi savo įsipareigojimus ir laiku reaguoti į jų prašymus.

Darbuotojai reaguoja į visuomenės ir kitų tarnautojų pagrįstus reikalavimus; jie padeda ir yra mandagūs. Tai ypač aktualu, kai žmogus nežino savo teisių, nėra tikras dėl to, ko turėtų prašyti ir apskritai neišmano oficialių procedūrų.

Reikia suprasti, kad visuomenės atstovai gali suglumti, tapti nekantrūs ar net supykti. Dėl to neturi nekentėti jiems teikiamos paslaugos. Reagavimas – kertinė kokybiškos valstybės tarnybos dalis, apimanti:

- reagavimą į informacijos užklausimus;
- greitą sprendimų priėmimą;
- įsiklausymą ir reagavimą į kliento poreikius;
- mandagų elgesį su klientais.

Valstybės tarnautojai privalo veikti pagal įstatymus ir išrinktos vyriausybės politinius nuostatus, vadovaujant institucijos vadovui. Jie privalo gerbti Konstituciją ir veikti pagal

jos nuostatus. Valstybės tarnautojai turi laikytis visų jų darbą reglamentuojančių pagrįstų ir teisėtų taisyklių. Taisyklė laikoma nepagrįsta, kai valstybės tarnautojas aiškiai neturi išteklių ar įgūdžių ją įgyvendinti. Kai darbuotojas mano taisyklę esant nepagrįsta, jis turi apie tai pranešti asmeniui, duodančiam nurodymą. Jeigu tas asmuo nereaguoja į valstybės tarnautojo žodžius, pastarasis gali kreiptis į aukštesnį viršininką. Kol sprendimas nepriimtas, valstybės tarnautojas privalo kuo geriau vykdyti šią taisyklę. Jeigu jos vykdymas valstybės tarnautojui tampa sąžinės reikalu, jis gali kreiptis į institucijos vadovą ir būti pasiruošęs imtis kitų pareigų. Tais retais atvejais, kai valstybės tarnautojo viršininkas paprašo jo pažeisti įstatymą, jis turi atsisakyti ir pranešti apie šį reikalą institucijos vadovui.

Už pagarbos žmogui ir valstybei principo nesilaikymą, skiriamos šios nuobaudos:

1.1. Visuomenės klaidinimas dėl jos turimų teisių

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną pažeidimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

1.2 Nemandagus elgesys, atsisakymas padėti

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną pažeidimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

1.3 Bereikalingas visuomenei aktualių sprendimų ar klausimų vilkinimas

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną pažeidimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

1.4 Nesiėmimas reikiamų priemonių, reaguojant į visuomenės poreikį

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną nusižengimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

1.5 Atsisakymas vykdyti pagrįstus teisėtus nurodymus

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinus atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

1.6 Kitų skatinimas nevykdyti pagrįstų teisėtų nurodymų

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

1.7 Veikimas už įstatymo ribų

Tai laikoma sunkiu tarnybiniu nusižengimu, už kurį atleidžiama iš darbo. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį taikomos atitinkamos baudžiamosios sankcijos.

1.8 Kitų raginimas veikti už įstatymo ribų

Tai laikoma sunkiu tarnybiniu nusižengimu, už kurį atleidžiama iš darbo.

2 principas – teisėtų įgaliojimų vykdymas

Visų lygių valstybės tarnautojai vykdo veiksmus ir priima sprendimus, turinčius didelės įtakos paprastų piliečių gyvenimui. Paprastai šie piliečiai pasitiki, kad jų valstybės tarnautojams suteikti įgaliojimai yra tinkamai vykdomi. Tad valstybės tarnautojas negali panaudoti savo tarnybinės padėties taip, kad atrodytų, jog jis tenkina savo paties, draugų ar giminių interesus.

Ypač svarbu laikytis įstatymo, priimant sąžiningus ir teisingus sprendimus. Vykdomi veiksmai turi neperžengti įstatymo ribų. Valstybės tarnautojai turi elgtis pagal jiems suteiktus įgaliojimus ir:

- nepaisyti nesvarbių aplinkybių ir vykdyti svarbius nurodymus ar įsakymus ar įstatymus;
- nerodyti diskrecijos, vedamos nedorų ketinimų, ar neveikti paklūstant kito asmens diskrecijai, neįvertinus reikalo esmės;
- veikti rūpestingai;
- imtis sąžiningų bei nešališkų veiksmų ir sprendimų, atsižvelgiant į asmens teises.

Valstybės tarnautojams draudžiama panaudoti savo tarnybines padėties, kad paveiktų asmenį užmezgti finansinius ar kitus santykius su jais ar darytų spaudimą jaunesniems kolegoms skolinti pinigų ar nupirkti prekių. Jiems draudžiama prašyti asmens ar bendrovės, su kuria tvarko oficialius reikalus, kad šie padarytų nuolaidą prekėms. Valstybės tarnautojams draudžiama naudotis savo tarnybine padėtimi paslaugoms gauti.

Už neteisėtą įgaliojimų panaudojimą skiriamos šios sankcijos:

2.1 Neteisingas elgesys su visuomene

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

2.2 Piktnaudžiavimas užimamomis pareigomis

Valstybės tarnautojams, netinkamai panaudojusiems savo tarnybines padėties ar viršijantiems jiems oficialiai suteiktus įgaliojimus ar oficialiai atliekantiems veiksmus, kurių atlikti jie nebeturi kvalifikacijos, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

2.3 Nesąžiningas diskrecinės valdžios panaudojimas

Už nesąžiningą įgaliojimų panaudojimą valstybės tarnautojams skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

2.4 Nerūpestingi veiksmai

Valstybės tarnautojams, kurie elgiasi nerūpestingai ir nepaiso kitų asmenų teisių, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

2.5 Netinkama įtaka kitiems darbuotojams ar piktnaudžiavimas jais

Valstybės tarnautojams, darantiems netinkamą įtaką kitiems darbuotojams ar jais piktnaudžiaujantiems, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

3 principas - tarnavimas visuomenės (viešiesiems) interesams

Pagrindinis principas yra aiškus: valstybinėje tarnyboje dirbančiam asmeniui draudžiama priimti sprendimą, tenkinantį jo asmeninius interesus, o jo privatūs interesai negali turėti įtakos viešajam sprendimui. Siekiant skaidrumo, bet kokie svarbūs privatūs interesai turi būti deklaruojami, o galimo interesų konflikto vengiama. Kilus interesų konflikto tikimybei valstybės tarnautojas turi pasitraukti arba atsisakyti privačių interesų.

Siekdami apsaugoti valdžios dorovinį principingumą, valstybės tarnautojai turi deklaruoti savo ir savo šeimos narių finansinius išteklius.

Egzistuoja du galimo interesų konflikto vengimo būdai, kartu padedantys apsaugoti valstybės tarnautojų dorovinį principingumą. Pirmasis – interesų deklaravimas. Valstybės tarnautojai privalo deklaruoti savo finansinius ir kitus interesus, kurie gali atrodyti susiję su valstybės tarnautojų darbu ir dėl kurių gali kilti realus ar numanomas šališkumo pavojus. Pavyzdžiui, valstybės tarnautojo draugas ar giminaitis pateikia prašymą dėl paslaugų, kurios tenka to valstybės tarnautojo valdymo sričiai. Tokiu atveju valstybės tarnautojas gali būti perkeltas į kitas pareigas ar tik tuo kartu nuo jų pasišalinti.

Antrasis apsaugos būdas yra Interesų registras. Į jį įtraukiamos deklaracijos apie privačius finansinius ir nefinansinius valstybės tarnautojo bei jo artimiausių giminaičių interesus.

Interesų konfliktas gali kilti tada, kai valstybės tarnautojas mėgina gauti papildomą darbą už valstybės institucijos ribų. Pagal bendrąją taisyklę valstybės tarnautojams neleidžiama dirbti kito darbo, jei dėl jo kyla konfliktas su tarnybinėmis pareigomis ar tai gali paveikti šias pareigas.

Interesų konfliktas kyla ir tada, kai valstybės tarnautojas išeina iš pareigų, kad įsidarbintų privačioje įmonėje, su kuria jis galėjo turėti oficialių reikalų. Tai jokių būdu neturi priminti atsilyginimo už praeitą atliktas paslaugas. Įstatymo dėl viešųjų ir privačių interesų

derinimo valstybinėje tarnyboje 19 straipsnyje apibrėžiami darbo palikus oficialias pareigas apribojimai.

Už nesugebėjimą tarnauti viešiesiems interesams taikomos šios nuobaudos:

3.1 Privačių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Valstybės tarnautojams neleidžiama panaudoti savo tarnybinės padėties privatiems ar šeimos bei draugų interesams tenkinti. Toks veiksmas laikomas tarnybiniu nusizengimu ir už jį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

Valstybės tarnautojui įvykdžius korupcinius, sukčiavimo ir prekybos tarnybine įtaka nusikaltimus, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipoje numatytos sankcijos.

3.2 Pašalinių grupių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Valstybės tarnautojai neturi naudotis savo tarnybine padėtimi, kad paremtų pašalinės grupės, kuriai jie priklauso, interesus, paaukodami viešuosius interesus. Toks veiksmas laikomas tarnybiniu nusizengimu ir už jį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

Valstybės tarnautojui įvykdžius korupcinius, sukčiavimo ir prekybos tarnybine įtaka nusikaltimus, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipoje numatytos sankcijos.

3.3 Tyčinis svarbių interesų nedeklaravimas

Valstybės tarnautojai turi deklaruoti galimą interesų konfliktą, susijusį su jų tarnybinėmis pareigomis. Tyčinis atsisakymas vykdyti šį reikalavimą laikomas tarnybiniu nusizengimu ir už jį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

3.4 Svarbių interesų nedeklaravimas dėl aplaidumo

Dėl aplaidumo ar nežinojimo nedeklaravus galimo interesų konflikto, pirmą kartą skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotinai atliktą nusizengimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

3.5 Atsisakymas registruoti turtą

Kai kurių kategorijų valstybės tarnautojai turi užregistruoti savo ir savo šeimos turtą. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį atleidžiama iš darbo. Jeigu valstybės tarnautojas iš pradžių užregistruoja turtą, bet vėliau to nepadaro, atliekamas tyrimas, po kurio jis gali būti atleistas iš darbo.

3.6 Tyčinis nevisiškas ar klaidingas turto registravimas

Nevisiškai įvykdžius Turto registro reikalavimus ar mėginant suklastoti įregistravimą, taikomos tarnybinės nuobaudos: skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo

dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius nusižengimus atleidžiama iš darbo.

3.7 Nevisiškas turto registravimas dėl aplaidumo

Nevisiškai įvykdžius Turto registro reikalavimus dėl aplaidumo ar klaidos, skiriama nuobauda - įspėjimas raštu. Tokį nusižengimą pakartojus, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

3.8 Darbas už institucijos ribų be leidimo

Valstybės tarnautojui, kuris ėmėsi darbo už institucijos ribų be jos vadovo leidimo ir apie tai neinformavęs etikos pareigūno, skiriama tarnybinė nuobauda: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

3.9 Neleistinas įdarbinimas, išėjus iš valstybės tarnybos

Kai valstybės tarnautojas išeina iš valstybės institucijos ir ima dirbti privačioje bendrovėje, siekiančioje laimėti konkurse dėl sutarčių su ta valstybės institucija ir su kuria tas valstybės tarnautojas turėjo reikalų dar eidamas tarnybinės pareigas, leidimą dirbti tokioje bendrovėje turi išduoti tos valstybės institucijos vadovas. Negavus tokio leidimo, šiai bendrovei uždraudžiama dvejus metus dalyvauti konkursuose dėl paslaugų ar prekių teikimo valstybės institucijoms. Be to, tokia valstybės institucija įtraukia tokią bendrovę arba darbdavį į juodąjį sąrašą.

4 principas - sąžiningumas

Valstybės tarnautojai privalo būti sąžiningais ir atrodyti tokiais. Visi sąžiningumo aspektai yra svarbūs. Todėl korupcija, sukčiavimas ir prekyba tarnybine įtaka laikomi sunkiais nusižengimais.

(i) Korupcija

Sritis, reikalaujanti ypatingo dėmesio:

- viešieji pirkimai ir sutartimis grįsti santykiai su kitomis institucijomis;
- mokesčiai, maitai ir akcizai;
- licencijų ir leidimų išdavimas;
- statybos.

(ii) Sukčiavimas

Sukčiavimu laikoma:

- veiksmų eigos skatinimas apgaule;
- nesąžiningas elgesys, susijęs su veika arba neteisingsais pareiškimais raštu arba žodžiu, turint tikslą gauti pinigų ar kitos naudos iš valstybės ar išvengti atsakomybės valstybei;
- įvairių mokesčių, rinkliavų, tarifų ar kitų mokėtinų pinigų sumų, tarnybinių pajamų, darbo užmokesčių, kompensacijų ar išlaidų prievartavimas, valstybės pareigūnui žinant, kad jos neturi būti sumokėtos ar viršija mokėtinas sumas, ir jų pasisavinimas.

(iii) Prekyba tarnybine įtaka

Valstybės tarnautojai neturėtų naudotis užimamomis pareigomis, kad panaudotų savo įtaką, realią ar apsimestinę, įdarbinant kitą asmenį, skiriant jį tam tikroms pareigoms atlikti ar suteikiant jam apdovanojimus, paslaugas, sutartis ar sandorius.

(iv) Netinkamas vadovavimas

Valstybės tarnautojai neturėtų sąmoningai ir kitu būdu atlikti veiksmus, dėl neefektyvumo ar neapdairumo galinčius pakenkti viešiesiems interesams.

(v) Dovanos ir vaišingumas

Valstybės tarnautojai turi vengti situacijos, kurioje suteiktas vaišingumas ar dovanos gali būti interpretuojamas kaip davėjo, asmens ar organizacijos, mėginimas užsitikrinti sau palankius veiksmus. Vaišingumas gali būti priimamas tada, kai oficialiai atstovaujama institucijai. Dovanos priimamos tada, kai jų nominali vertė atitinka vertę, nustatytą Valstybės tarnyboje dirbančio asmens privačių interesų deklaracijoje. Deklaruojamas bet koks gautas vaišingumas ar dovanos.

Kilus įtarimui dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekyba tarnybine įtaka, valstybės tarnautojai privalo pranešti arba savo tiesioginiam viršininkui, arba Vyriausiajai tarnybinei etikos komisijai. Turintys įtarimų dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekybos tarnybine įtaka turi būti pasiruošę prisistatyti įstaigos vadovui ir Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai, kad jie užtikrintų anonimiškumą. Jeigu tokie pareiškimai yra piktavališki ar nepagrįsti, juos pateikusiam valstybės tarnautojui skiriamos drausminės nuobaudos.

4.1 Korupcija

Korupcija yra sunkus nusizengimas ir bet koks valstybės tarnautojas, pripažintas kaltu dėl korupcijos, bus šalinamas iš pareigų. Tai taip pat yra nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyti korumpuotu keliu, bus konfiskuojami.

4.2 Sukčiavimas

Sukčiavimas yra sunkus nusizengimas ir bet koks valstybės tarnautojas, pripažintas kaltas dėl sukčiavimo, bus šalinamas iš pareigų. Tai taip pat yra nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyti sukčiavimo būdu, bus konfiskuojami..

4.3 Prekyba tarnybine įtaka

Tai yra sunkus nusizengimas, už kurį šalinama iš pareigų. Prekyba tarnybine įtaka taip pat yra sunkus nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyta iš tokios veiklos, bus konfiskuojami.

4.4 Netinkamas institucijos materialinių išteklių panaudojimas

Valstybės tarnautojai neturėtų naudoti valstybės išteklių savo privačioms reikmėms tenkinti. Suprantama, kad yra ypatingos svarbos atveju, kai valstybės ištekliai, pavyzdžiui, darbo telefonas, gali būti panaudoti savais reikalais. Tokiu atveju valstybės tarnautojai turi susipažinti su įstaigos taisyklėmis ar paklausti viršininko. Neleistinas institucijos materialinių išteklių naudojimas laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidindimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už

rimtą ar pakartotinai atliktą piktnaudžiavimą valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš darbo.

Kai institucijos materialinių išteklių netinkamas panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.5 Netinkamas papildomų išmokų panaudojimas

Kai kurių kategorijų valstybės tarnautojai gauna papildomų išmokų, skirtų pavyzdžiui, transporto ar vaišingumo išlaidoms padengti. Neleistinas papildomų išmokų panaudojimas arba neteisėtas jų reikalavimas laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už rimtą ar pakartotinai atliktą piktnaudžiavimą valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš darbo.

Kai institucijos materialinių išteklių netinkamas panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.6 Nesąžiningas ar neteisingas veikimas

Valstybės tarnautojai turi visada elgtis sąžiningai ir teisingai. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusizengimu. Valstybės tarnautojams, kurie meluoja ar elgiasi nesąžiningai, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkų ar pakartotinai atliktą nusizengimą valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

4.7 Netinkamas administracinių pareigų vykdymas

Valstybės tarnautojui, pripažintam kaltu dėl netinkamo administracinių pareigų vykdymo, skiriama drausminė nuobauda: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai gali būti atleisti iš darbo.

4.8 Dovanų ar vaišingumo nedeklaravimas

Valstybės tarnautojui, nedeklaravusiam gautų dovanų ar vaišingumo, pirmą kartą skiriama nuobauda yra įspėjimą raštu. Paskui skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai gali būti atleisti iš darbo.

5 principas - nešališkumas

Nešališkumas pasireiškia keliais būdais.

5.1 Patarimai dėl politinių gairių

Valstybės tarnautojai turi tarnauti deramai suformuotai vyriausybei, nepaisant jos politinio sudėtingumo. Jie yra verti ministrų pasitikėjimo ir jį saugo. Be to, jie turėtų sukurti tokius pačius santykius su tais, kuriems gali prireikti tarnauti, pasikeitus vyriausybei. Valstybės tarnautojų elgesys visuomet turėtų būti toks, kad visa visuomenė pasitikėtų valstybės tarnybos nešališkumu. Tad valstybės tarnautojai, kurių funkcija yra teikti patarimus ministrams dėl politinių gairių, turi juos duoti sąžiningai ir nešališkai, nebijodami, kad tie patarimai gali nesutapti su ministro požiūriu.

Valstybės tarnautojai neturi viešai skleisti savo nuomonės apie kokias nors politines gaires. Jiems draudžiama neatskleisti svarbios informacijos, trukdyti priimti ar vilkinti sprendimą, taip pat kenkti ar netinkamai paveikti vyriausybės politiką (pavyzdžiui, neleistinai paviešinus oficialią informaciją).

5.2 Politinių gairių įgyvendinimas

Valstybės tarnautojai privalo įgyvendinti politines gaires ir vyriausybės sprendimus, nepriklausomai nuo to, ar jie su jais sutinka.

5.3 Samdymas, skyrimas į aukštesnes pareigas, mokymas, stipendijos

Samdymas, skyrimas į aukštesnes pareigas, mokymas ir stipendijų skyrimas vykdomas sąžiningo ir atviro konkurso keliu. Tokiu būdu išlaikoma gera atmosfera tarnyboje ir išlieka kitų institucijų bei asmenų pasitikėjimas ja. Dažnai tokius sprendimus priima komitetas, o ne atskiri asmenys. Tuomet komitetui tenka kolegiali atsakomybė už sąžiningą sprendimą.

5.4 Politinė veikla

Valstybės tarnautojai turi tokias pat teises kaip ir visuomenės nariai ir kaip privatūs asmenys gali diskutuoti visuomenės klausimais ir spręsti socialines jos problemas. Tačiau valstybės tarnautojai, norintys įsitraukti į diskusiją apie valstybės valdžios politines gaires ar administraciją **kaip privatūs asmenys**, turi suprasti, kad jų nuomonė apie vyriausybę ar žinybą gali būti suvokiama kaip išreikšta ir privilegijuotos pozicijos. Paprastai, einant tarnybines pareigas, leidžiama dalyvauti viešosiose diskusijose.

Valstybės tarnautojai turi tokias pačias demokratines teises kaip ir kiti piliečiai. Jie gali taip pat gali būti kandidatais rinkimuose į kokią nors valstybės postą, apie tai iš pradžių pranešę darbdaviams. Išrinkti į valstybės postą valstybės tarnautojai laikomi atsistatydinusiaisiais iš valstybės tarnybos.

Valstybės tarnautojai turi užtikrinti, kad jų dalyvavimas politinėje veikloje nesikerta su jų pirminėmis pareigomis politiškai neutraliai tarnauti esančiai vyriausybei ar įstatymui. Tai priklauso nuo dalyvavimo aktyvumo, klausimo prigimtis ar užimamos pozicijos. Jiems draudžiama išsakyti savo mintis, kurios aiškiai paremtų vieną politinę partiją, ir trukdytų ar atrodytų, kad trukdo ištikimais ir veiksmingai tarnauti kitos partijos ministru.

Už nesugebėjimą veikti nešališkai, taikomos šios nuobaudos:

5.1 Patarimai, puoselėjantys vienos grupės ar individo interesus, neatsižvelgiant į reikalo esmę

Tai yra tarnybinis nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidindamas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

5.2 Svarbios informacijos neatskleidimas institucijos vadovui ar tiesioginiam viršininkui be pateisinamos priežasties

Tai yra tarnybinis nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidindamas ne ilgesnį kaip ketverių metų

laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

5.3 Samdymas, skyrimas į aukštesnes pareigas, mokymas, stipendijų skyrimas ne pagal kvalifikaciją, nuopelnus ar patirtį

Tai laikoma tarnybiniu nusizengimu. Jį gali įvykdyti atskiri valstybės tarnautojai, kurie savarankiškai ar būdami komiteto nariais priima tokį sprendimą. Už tokio komiteto sprendimus visiems komiteto nariams asmeniškai ir kolegialiai skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusizengimus gresia atleidimas iš darbo.

5.4 Bet kokia vieša politinių nuostatų ar valstybės valdžios kritika, kuri gali pakenkti nešališkumui

Tai laikoma tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ir pakartotinus nusizengimus atleidžiama iš darbo.

6 principas - atskaitingumas

Valstybės tarnautojai prisiima atsakomybę už savo veiksmus ir yra atskaitingi atitinkamai institucijai arba asmeniui. Atskaitingumas – kertinė gero valdymo dalis. Valstybės tarnautojai turi paaiškinti ir pagrįsti savo vadovavimo ar administravimo sprendimus. Tad valstybės tarnautojai yra atskaitingi už savo veiksmus tiems, kurie vadovauja institucijai, o per juos, galiausiai – plačiajai visuomenei. Valstybės tarnautojai, vadovaujami ir nukreipiami institucijos vadovo, yra atsakingi už valstybės valdžios politinių gairių vykdymą, ir turi atsiskaityti už savo veiksmus atitinkamai įstaigai.

Atskaitingumo formos yra įvairios: politinė, teisinė, finansinė, administracinė. Jis pasireiškia institucijoje ir už jos ribų. Administracinės ir finansinės procedūros užtikrina vidaus atskaitingumą, o su išorės atskaitingumu siejama Parlamento vykdomas patikrinimas.

Atskaitingumas atlieka keletą funkcijų. Viena jų – atgrasymo nuo neetiško elgesio, nes jis padidina demaskavimo tikimybę. Be to, jo dėka valstybės valdžia atsiskaito už savo veiksmus. Valstybės tarnautojai yra atsakingi už savo elgesio pateisinimą ir atsiskaito už savo veiklą vyriausybei. Todėl svarbu, kad atskiro valstybės tarnautojo prievolės būtų aiškios, ir kad jis atsiskaitytų už jų vykdymą. Valstybės tarnautojai atsiskaito savo tiesioginiam viršininkui ir ministrui.

Pažeidus atskaitingumo reikalavimus, taikomos šios nuobaudos:

6.1 Neatsiskaitymas už veiklą

Valstybės tarnautojai turi atsiskaityti už savo veiklą atitinkamai institucijai ar asmeniui. Už šio reikalavimo nevykdymą, skiriama tarnybinė nuobauda: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus pažeidimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

6.2 Prievolių nevykdymas

Už prievolių nevykdymą valstybės tarnautojams skiriamos tarnybinės nuobaudos. Už lengvus nusižengimus skiriamas įspėjimas žodžiu arba raštu. Už sunkius nusižengimus skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už rimtą pareigų nevykdymo pažeidimą ar pakartotiną nevykdymą valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

6.3 Apgaulingas ar neteisingas atsiskaitymas už veiklą

Už neteisingą ar apgaulingą veiklos atsiskaitymą valstybės tarnautojams skiriamos tarnybinės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

7 principas - skaidrumas

Skaidri valstybės valdžia – svarbi demokratinės visuomenės dalis, užtikrinanti gerą valstybės valdymą.

Bet kokioje visuomenėje iš valstybės tarnybos tikimasi, kad ji būtų vienu tos visuomenės ramsčiu. Valstybė tarnautojas turi įsisamoninti, kad jo veiksmai gali būti nuodugniai tiriami, ir priimti tai kaip savo funkcijos toje visuomenėje dalį. Visuomenei dera kelti aukštesnius reikalavimus ir ji turi teisę to reikalauti.

Valstybės valdžios skaidrumas puoselėja atskaitingumą, padedantį nuodugniai ištirti valstybės valdžios sprendimus ir veiksmus. Todėl sukčiavimui ir korupcijai sunkiau nematomai egzistuoti. Valdžios veikla gali būti įvertinama, o reagavimas išmatuotas. Valstybės tarnautojai turi būti pasiruošę pateikti informaciją apie valstybės valdžios teikiamas paslaugas, o atskiri valstybės tarnautojai – noriai pagrįsti savo sprendimus. Valstybės valdžios darbo kokybė gerėja, jei jų sprendimai yra paaiškinami ir pagrindžiami. Atvirumas – itin svarbus, puoselėjant visuomenės pasitikėjimą valstybės valdžia. Piliečiai turi teisę žinoti, ką jų vardu veikia vyriausybė, ir gauti valstybės teikiamas paslaugas. Todėl valstybės institucijos turi skelbti informaciją apie turimus įgaliojimus ir vykdomas funkcijas. Visa valstybės institucijų surinkta informacija turėtų būti prieinama visuomenei. Piliečių poreikiai yra pirmaeilės svarbos, ir reikia pripažinti jų teisę į informaciją dėl:

- ✓ paslaugų egzistavimo;
- ✓ teisės gauti paslaugas;
- ✓ teisės naudotis paslaugomis;
- ✓ būdų gauti paslaugas;
- ✓ priklausomo aptarnavimo lygio ir paslaugų teikimo;
- ✓ jų teisių, skundų pateikimo ir žalos atlyginimo.

Tačiau suprantama, kad yra tam tikra informacija, kuri laikoma slapta. Vykdam bendrąjį standartą, tokiai kategorijai turėtų priklausyti pati mažiausia informacijos dalis. Valstybės tarnautojai turi pateikti informaciją, kurios valstybės institucijos nelaiko konfidencialia pagal valstybės valdžios politines gaires ar institucijos taisykles. Jiems draudžiama atskleisti informaciją, perduotą konfidencialiai. Šis reikalavimas galioja ir išėjus iš darbo; informacijos nutekėjimas pakerta pasitikėjimą valstybės valdžia.

Suprantama, kad esant tam tikroms aplinkybėms, informacija turi būti laikoma konfidencialia, ir kad valstybės tarnautojams draudžiama panaudoti neleistiną informaciją, su kuria jiems leidžiama susipažinti. Informaciją draudžiama atskleisti, jeigu:

- tai kelia grėsmę nacionaliniam saugumui;
- informacija yra laikoma konfidencialia pagal įstatymo nuostatus;
- informacija aiškiai pažymima konfidencialumo žyme;
- konfidencialumas suteikiamas dėl įvykių ar aplinkybių, kuriomis informacija yra gauta;
- to reikia, norint tinkamai vykdyti tarnybinę veiklą;
- ji yra paimta iš asmens bylos ir gali sukelti nepagrįstų nepatogumų, psichologinę ar fizinę žalą;
- ji susijusi su konfidencialiu patarimu, duotu institucijos vadovui;
- ji panaudotą ar atskleistą informaciją, gautą einant tarnybines pareigas ir kuri tuo metu nebuvo žinoma;
- ji reikštų tyčinį užpuolį prieš ministrą ar kolegą;
- ji atskleistą konfidencialiai patikėtą komercinę informaciją.

Atskiros valstybės institucijos gali turėti ir savo vidaus taisykles, reglamentuojančias šias sritis.

Jei valstybės tarnautojas mano, kad ministras sąmoningai ar nesąmoningai suklaidino Seimą ar visuomenę arba mėgina įslaptinti neriboto naudojimo informaciją, kuri turi būti vieša, dėl to taip manantis tarnautojas turi pasitarti su savo tiesioginiu viršininku. Jie gali aptarti šį klausimą ir su institucijos vadovu ar tiesiogiai su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija.

Suprantama, kad laikui bėgant labai konfidenciali informacija gali tapti mažiau svarbi. Tačiau ta informacija, kuri laikoma kelianti grėsmę nacionaliniam saugumui lieka konfidenciali neribotą laiką.

Pažeidus skaidrumo reikalavimus valstybės tarnyboje, taikomos šios nuobaudos:

7.1 Atsisakymas pateikti leistiną informaciją, gavus teisėtą prašymą

Piliečiai turi teisę gauti tam tikrą informaciją apie valstybės institucijų teikiamas paslaugas. Jeigu valstybės tarnautojas atsisako pateikti tokią informaciją, jam skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už pakartotinus nusižengimus tarnautojas gali būti atleistas iš darbo.

Kai valstybės tarnautojui jo tiesioginis viršininkas nurodo nepateikti leistinos informacijos, gavus teisėtą prašymą, apie tai turi būti informuotas institucijos vadovas.

7.2 Atsisakymas pagrįsti sprendimus

Piliečiai turi teisę tikėtis, kad bet koks su jų socialine gerove susijęs sprendimas, kurį priima valstybės tarnautojas, turi būti paaiškinamas ir pateisinamas. Tokio reikalavimo nevykdymas laikomas nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai gali būti atleisti iš darbo. Kai valstybės tarnautojui jo

tiesioginis viršininkas nurodo nepagrįsti sprendimo, apie tai turi būti informuotas institucijos vadovas.

7.3 Atsisakymas vykdyti tikrinimą atliekančios įstaigos prašymą pateikti informaciją apie institucijos veiklą

Skaidrumas valstybės valdžioje puoselėjamas, tikrinant vykdomus procesus ir jų rezultatus. Nepateikus informacijos apie institucijos veiklą tikrinimą vykdančiai įstaigai, skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už pakartotinai atliktus nusizengimus valstybės tarnautojai gali būti atleisti iš darbo.

7.4 Tyčinis neleistinos konfidencialios informacijos atskleidimas

Už tokį nusizengimą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

Viršininkui pareikalavus, kad valstybės tarnautojas pateiktų tokią informaciją, pastarasis gali kreiptis patarimo į įstaigos vadovą.

7.5 Neleistinas konfidencialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo

Nors šis nusizengimas yra lengvesnį už nusizengimą, apibūdintą 7.4 pastraipoje, jis taip pat laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

7.6 Tyčinis nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas, visam laikui išėjus iš užimamų pareigų ar perėjus į kitas valstybės tarnautojo pareigas

Kai valstybės tarnautojas tyčia atskleidžia neleistiną konfidencialią informaciją po to, kai jis užima kitas valstybės tarnautojo pareigas, toks jo veiksmas laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Valstybės tarnautojui visam laikui išėjus iš valstybės tarnybos ir tyčia atskleidus neleistiną informaciją, jis gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn.

7.7 Nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo, visam laikui išėjus iš užimamų pareigų ar perėjus į kitas valstybės tarnautojo pareigas

Nors šis nusizengimas yra lengvesnis nei nurodytas 7.6 pastraipoje, tačiau valstybės tarnautojui perėjus į kitas valstybės tarnybos pareigas ir dėl aplaidumo atskleidus konfidencialią informaciją, jam skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Valstybės tarnautojui atskleidus neleistiną konfidencialią informaciją aplaidžiai, po to kai jis visam laikui palieka valstybės tarnybą, toks jo veiksmas laikomas nusikaltimu, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn.

7.8 Konfidencialios informacijos panaudojimas asmeninei naudai gauti

Tai yra nusizengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba

skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn.

8 principas - pavyzdingumas

Valstybės tarnautojai turi vykdyti pareigas, už kurias jiems mokama, ir kuo geriau atlikti prievolės. Valstybės tarnautojai darbe ir privačiame gyvenime visuomet turi elgtis taip, kad palaikytų ir puoselėtų gerą valstybės tarnybos reputaciją. Jie turi vengti veiklos, susijusios ar nesusijusios su jų tarnybinėmis pareigomis, kurį gali diskredituoti valstybės tarnybos vardą. Valstybės tarnautojai turi elgtis teisėtai, etiškai ir tinkamai.

Suprantama, kad valstybės tarnautojai turi teisę į privatumą. Tačiau valstybės tarnautojų elgesys ne tik viešame, bet ir privačiame gyvenime gali turėti įtakos valstybės tarnybos reputacijai.

Valstybės tarnautojai rodo gerą pavyzdį institucijoje, kurioje dirba, ir plačiojoje visuomenėje. Tokios pozicijos jie turi laikytis ir administracine, ir etikos prasme.

Administracine prasme valstybės tarnautojai gina ir palaiko standartus, kurie taikomi visoje valstybės tarnyboje – ne tik aukštesnius postus užimantiems pareigūnams. Pavyzdingumas - tai gero pavyzdžio kitiems ir aukščiausios kompetencijos rodymas. Valstybės tarnautojai turi siekti sukurti profesinį identitetą, kolektyvumo dvasią ir kolegialumą – šios savybės itin svarbios, teikiant paslaugas, priklausančias nuo komandos darbo.

Vyresnieji valstybės tarnautojai turi užtikrinti, kad visi darbuotojai aiškiai suvoktų savo vaidmenį ir valstybės tarnyboje taikomus etikos standartus. Vyresnieji valstybės tarnautojai turi rimtai atlikti vadovų funkcijas ir elgtis sąžiningai su pavaldiniais. Vyresnieji valstybės tarnautojai turi motyvuoti pavaldinius, juos nukreipti, taip pat užtikrinti tęstinumą ir skatinti pokyčius bei apsaugoti institucijos dorovinį principingumą. Visiems darbuotojams turi būti suteiktos galimybės tobulėti.

Vyresnieji valstybės tarnautojai privalo ugdyti atvirumo atmosferą, skatinti ir palaikyti pasitikėjimą.

Etine prasme valstybės tarnautojai yra pavyzdys savo kolegoms ir plačiajai visuomenei. Ši nuostata itin svarbi vyresniesiems valstybės tarnautojams. Pastarieji laikosi aukštų etikos standartų ir užtikrina, kad etiškos valstybės tarnybos vertybės būtų diegiamos visiems valstybės tarnautojams ir taptų priėmimo į valstybės tarnybą dalimi.

Valstybės tarnautojai neturi stengtis apginti kolegų dėl klaidingai suvokiamo lojalumo, jiems vykdant pažeidimus ar neatliekant pareigų tinkamai, profesionaliai. Suprantama, kad kolegų vertybių bei grupės normų pripažinimas padeda sukurti palankią darbo atmosferą. Tačiau susidūręs su kolegų įtaka toleruoti neteisėtą, neetišką ar netinkamą veiksmą, valstybės tarnautojas turi apie tai pranešti viršininkui. Be to, valstybės tarnautojas privalo pranešti apie kitų darbuotojų nekompetentingumą. Viršininkai sprendžia dėl tokių darbuotojų kompetentingumo pagal darbo aprašymą ir įvertinimą. Tačiau tarnautojams, pranešusiems apie kolegų nekompetentingumą dėl piktų ketinimų, viršininkai skiria nuobaudas. Sankcijos skiriamos tuo atveju, kai pateiktas raportas yra nepagrįstas ar kai jis

yra sąmoningai nukreiptas prieš tam tikrą asmenį. Tuo pačiu vyresnieji pareigūnai privalo ginti tuos, kurie siekia išsaugoti dorovinį valstybės tarnybos principingumą.

Už pavyzdingumo reikalavimo nevykdymą skiriamos šios nuobaudos:

8.1 *Elgesys, kenkiantis valstybės tarnybos reputacijai*

Už bet koki elgesį, kenkiantį valstybės tarnybos reputacijai ir pakertantį visuomenės pagarbą ir pasitikėjimą valstybės tarnyba, skiriamos drausminės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus pažeidimus, pavyzdžiui, už nepagrįstą viešą valstybės tarnybos kritikavimą arba veiksmus, nesuderinamus su valstybės pareigūno vardu, svarstoma atleidimo iš darbo galimybė.

8.2 *Pareigų nevykdymas arba atsisakymas vykdyti*

Valstybės tarnautojai turi vykdyti pareigas, kurioms atlikti jie yra paskirti. Už tokių pareigų nevykdymą ar atsisakymą vykdyti skiriamos drausminės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

Valstybės tarnautojas, tinkamai neįvykęs savo pareigų ar atsisakęs jas įvykdyti ir tuo pakenkęs visuomenei, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

8.3 *Neatitikimas profesiniams standartams*

Valstybės tarnautojai turi laikytis aukščiausiųjų profesinės etikos normų ir standartų, kvalifikuotai, stropiai, našiai ir efektyviai atlikdami savo darbą. Už šių standartų nesilaikymą skiriamos drausminės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus valstybės tarnautojai atleidžiami iš darbo.

8.4 *Pareigų nevykdymas, apsvaigus nuo narkotikų ar alkoholio*

Valstybės tarnautojams, negalintiems atlikti savo pareigų, apsvaigusiuos nuo narkotikų ar alkoholio, skiriamos drausminės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas, arba - sunkaus pažeidimo atveju – atleidimas iš darbo. Drausminių nuobaudų skyrimas neapriboja teisės skirti ir baudžiamąsias sankcijas.

8.5 *Seksualinis priekabiavimas*

Valstybės tarnautojai turi pripažinti savo kolegų bei klientų teises ir tinkamai su jais elgtis. Seksualinis priekabiavimas prie kolegos ar kliento laikomas tarnybiniu nusižengimu, ir už jį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ar pakartotinai atliktus nusižengimus skiriamos griežtesnės sankcijos.

8.6 *Darbuotojų neinformavimas apie valstybės tarnautojams keliamus etikos reikalavimus*

Vyresnieji valstybės tarnautojai privalo perteikti darbuotojams etikos standartus. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas išpėjimas

raštu. Už pakartotinus pažeidimus skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

8.7 Nesąžiningas elgesys su pavaldiniais

Valstybės tarnautojai turi būti pavyzdžiu savo kolegoms ir plačiajai visuomenei. Vadovų funkcijas vykdantys tarnautojai turi sąžiningai elgtis su pavaldiniais. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už sunkius ir pakartotinus nusižengimus atleidžiama iš darbo.

8.8 Kolegų nekompetentingumo gynimas

Kolegų nekompetentingumo gynimas gali turėti neigiamų pasekmių, įgyvendinant valstybės politinės nuostatas. Todėl valstybės tarnautojai privalo pranešti viršininkams apie kolegų nekompetentingumą. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriamos drausminės nuobaudos: bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas.

8.9 Neteisėto, neetiško, netinkamo kolegų elgesio gynimas

Valstybės tarnautojai privalo pranešti apie neteisėtą, neetišką ar netinkamą kolegų elgesį. Visų pirma pranešama tiesioginiam viršininkui ar organizacijos vadovui. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos, arba atlyginimo nedidininimas ne ilgesnį kaip ketverių metų laikotarpį, arba skyrimas į vienu lygiu žemesnes pareigas. Už piktavališkus pareiškimus taikomos tokios pačios nuobaudos.

3.2 SEIMO NARIŲ ETIKOS KODEKSAS

Ižanga

Visuomenės pasitikėjimas išrinktaisiais atstovais yra kertinis demokratinio valstybės valdymo akmuo. Nesant pasitikėjimui, trūksta tikėjimo, atsiranda cinizmas. Išrinkti atstovai privalo vykdyti savo įsipareigojimus tiems, kurie juos išrinko į šias aukštas pareigas. Valstybės tarnyba suprantama rimtai ar ja draudžiama naudotis dėl asmeninių tikslų. Išrinkti atstovai turi laikytis aukščiausių etinio elgesio standartų. Rinkėjams išrinkti atstovai turėtų tarnauti pavyzdžiu.

Išrinktiesiems atstovams keliami reikalavimai auga, greitai keičiantis socialinei ir ekonominei aplinkai ir didėjant piliečių lūkesčiams. Vykstant pokyčiams, pagrindinės valstybės tarnybos vertybės gali būti pamirštos. Šio Elgesio kodekso tikslas – įtvirtinti pagrindines valstybės tarnybos vertybes ir suteikti tam tikras elgesio gaires išrinktiesiems atstovams.

Jis padės Seimo nariams įvykdyti jiems keliamus reikalavimus. Aš tikiu, kad mūsų išrinkti atstovai, veikiantys pagal aukščiausius etikos standartus, padės Lietuvai toliau žengti atvirosios demokratinės visuomenės link, nes tokie yra Lietuvos žmonių poreikiai.

(parašas)
Seimo pirmininkas

Apibrėžimai

Dovana – bet kokios piniginės vertės dovanojamas dalykas, siūlomas išrinktam atstovui jam einant tarnybines pareigas.

Interesų deklaravimas – reikalavimas, kad išrinktas atstovas deklaruotų visus asmeninius ar šeimos narių finansinius bei kitus interesus, kurie turėtų įtakos, ar yra suvokiami kaip galintys turėti įtakos vykdant tarnybines pareigas priimamiems sprendimams, sakomoms kalboms ir balsavimui.

Interesų konfliktas atsiranda, kai asmeniniai, šeimos narių ar kitų asmenų ar organizacijų finansiniai ar kitokio pobūdžio interesai kertasi ar gali pagrįstai atrodyti, kad kertasi su išrinktų atstovų viešosiomis pareigomis.

Interesų registras – privaloma išrinktų atstovų ir jų šeimos narių raštiškai deklaruojamų finansinių interesų ir turto apskaita. Apskaitos tikslas – užregistruoti interesus, dėl kurių gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas. Deklaracijos pateikiamos kasmet iki gegužės 15 d.

Išrinktas atstovas – tai rinkėjų išrinktas Seimo narys.

Neetiškas elgesys – elgesys, kuriuo nusižengiama šiame kodekse numatytoms etikos gairėms, principams ar vertybėms.

Netinkamas elgesys – bet koks elgesys, prieštaraujantis organizacijos praktikai ir taisyklėms, taip pat neatitinkantis įprastinių socialinių normų. Toks elgesys netraktuojamas kaip įstatymo pažeidimas, tačiau už jį taikomos drausminės priemonės.

Pareiškimas – tai valstybės tarnautojo veiksmas, kuriuo jis atskleidžia neleistiną informaciją apie valstybės valdžios aplaidumą ir nusižengimus.

Politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojas – tai asmuo, paskirtas į politinį postą kaip jau esantis išrinktas atstovas arba ne.

Šeimos nariai – tai kartu gyvenantys sutuoktinis, jų vaikai ir kiti asmenys, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 305 straipsnyje.

Turtas – bet kokios pajamos, santaupos, investicijos, nuosavybė ar žemė, kurią turi išrinktas atstovas ar jo artimieji giminaičiai arba šeimos nariai.

Vaišingumas – nemokamos vaišės, kelionės, apgyvendinimas ar pramogos, siūlomos išrinktam atstovui jam einant tarnybines pareigas.

Valstybės politikas – tai išrinktas ar paskirtas į valstybines pareigas asmuo.

Visuomenės (viešieji) interesai – tai visuomenės lūkesčiai dėl valstybės tarnautojų nešališkų ir teisingų sprendimų.

--

Įvadas

Svarbu, kad išrinktojo atstovo etiškas elgesys būtų paremtas tam tikrais principais. Šie principai buvo parengti, pasiremiant geriausia tarptautine praktika ir nustatčius Lietuvos žmonių poreikius. Šie principai nėra nesuderinami, dažnai tie patys elgesio aspektai gali būti paremti keliais principais, todėl kodeksą reikia skaityti kaip visumą.

Etiška valstybės tarnyba yra nepaprastai svarbi tinkamam valstybės valdymui, kuris įkvepia piliečių pasitikėjimą ir tikėjimą valdžios institucijomis. Išrinkti atstovai užima atsakingas pareigas, veikdami piliečių vardu. Iš jų tikimasi, kad jie atstovaus visuomenės interesams ir juos puoselės. Išrinktų atstovų visuomeninė pareiga – puoselėti valstybės, o ne savo interesus.

Būtina etikos normomis paremtos valstybės tarnybos dalis – valstybės tarnautojų etišką elgesį skatinančios gairės ir sankcijos už jų nesilaikymą.

Kodeksas numato ir bendro pobūdžio gaires, ir konkrečius reikalavimus:

1. pasiūlo aiškius vertybių, vaidmenų ir pareigų apibrėžimus;
2. paaiškina, kokio elgesio tikimasi iš išrinktų atstovų;
3. pasitarnauja kaip vadovas ugdant etišką elgesį;
4. padeda išspręsti galimas etikos dilemas;
5. paaiškina procedūras ir nuobaudas, skiriamas už nusižengimus;
6. sumažina dviprasmybes ir neaiškumą;
7. pateikia išsamų etiško elgesio apibrėžimą, paremtą esančiais įstatymais ir norminiais teisės aktais;
8. ugdo darbuotojų pasididžiavimą savo darbu;
9. skatina visuomenės pasitikėjimą etišku išrinktų atstovų elgesiu;
10. įdiegia dabartiniams išrinktiems atstovams valstybės tarnybos vertybes ir įkvepia naujai atėjusius išrinktų atstovų kartas;
11. sukuria išorinį patikimumą ir parodo, kad į etikos klausimus žiūrima rimtai bei imamasi konkrečių veiksmų jiems spręsti.

Šis Etikos kodeksas yra skirtas tam, kad apibrėžtų siektinus principus, pasiūlytų jų įgyvendinimo būdus ir įspėtų apie sankcijas už kodekso pažeidimus. Kodeksas skirtas ne vien tam, kad padėtų sumažinti sukčiavimo ir korupcijos lygį, bet taip pat kad sustiprintų daugelio valstybės tarnautojų turimas moralines vertybes. Svarbu surasti balansą tarp skatinimo tinkamai elgtis ir baudimo už netinkamą elgesį.

Tinkamas elgesys turėtų būti įprasta išrinktų atstovų darbo savybė, kurią galima sukurti ir skatinti atitinkamais etikos mokymais ar aukštesniojo rango valstybės politikams rodant pavyzdį kitiems.

Netinkamam elgesiui kontroliuoti etikos kodeksuose reiktų atsakyti į šiuos tris klausimus:

1. Koks tai pažeidimas?
2. Kokias nuobaudas reikia skirti?
3. Kas turi skirti nuobaudą?

1. Nusizengimo rūšis

Nusizengimai elgesio normoms dažnai apibūdinami kaip neteisėtas elgesys, neetiškas elgesys ir netinkamas ar neleidžiamas elgesys. Šiame kodekse išskiriami visi šie elgesio tipai. Tačiau reikia pripažinti, kad riba tarp skirtingų elgesio tipų neaiški. Nepaisant to, jie apibrėžiami tokiu būdu:

1. Neteisėtas elgesys – įstatymus pažeidžiantys veiksmai.
2. Neetiškas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys bendrosioms visuomenės etikos vertybėms: sąžiningumui, teisingumui, padorumui, lygybei.
3. Netinkamas ar neleidžiamas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys įstaigos tvarkai ir taisyklėms, kurios atitinka įprastines socialines normas ir praktiką.

2. Taikytinos nuobaudos

Manoma, kad taikyti teismines nuobaudas už visų tipų elgesį – neteisėtą, neetišką ar netinkamą – pernelyg drastiška. Nuobaudos turi atitikti nusizengimo rūšį. Tačiau reikia pripažinti, kad nusizengimai gali būti priskiriami kelioms kategorijoms, ir todėl gali būti taikomos kelios nuobaudos. Be to, egzistuoja teisės aktų visuma, nustatanti drausmines procedūras. Reikia nustatyti mažiausią ir didžiausią nuobaudą už visus kodeksų pažeidimus. Nuobaudos gali būti įvairios: nuo drausminių įspėjimų iki teismo skirtų bausmių, įskaitant laisvės atėmimą už sunkiausius nusikaltimus. Be abejo, sprendimą turės įvykdyti atitinkama drausminė institucija.

3. Įgyvendinančios ar nusizengimus tiriančios institucijos

Šiame kodekse aiškiai apibūdinamos nuobaudos, taikomos už jo nuostatų pažeidimus. Nusizengimai elgesio normoms nagrinėjami teisme arba drausmine tvarka. Seimo Etikos ir procedūrų komisija kontroliuoja, ar išrinkti atstovai laikosi Privačių ir viešųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo reikalavimų. Seimui atskaitinga Vyriausioji tarnybinės etikos komisija kontroliuoja, kaip veikia ministras bei Lobistinės veiklos įstatymai. Seimo Antikorupcijos komisijai rūpi kova su korupcija. Valstybinė mokesčių inspekcija kontroliuoja Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo vykdymą. Seimo kontrolierių įstaiga nagrinėtų piliečių nusiskundimus valstybės tarnautojais, netinkamai atliekančiais savo pareigas, t.y. dėl neveiksmingų, neefektyvių, nedorų ar aplaidžių valstybės tarnautojų veiksmų. Taigi elgesio kodekse išdėstomi nusizengimų tipai, nustatomos taikytinos nuobaudos ir nurodomi įgyvendinantys asmenys ar institucijos (1 pav.).

1 pav.

Nusizengimo rūšis	Taikomos nuobaudos	Vykdytojas
Netinkamas elgesys	Drausminės (administracinės) priemonės	Etikos ir procedūrų komisija
Neetiškas elgesys	Drausminės (administracinės) priemonės, įstatyme numatytos priemonės	Etikos ir procedūrų komisija
Neteisėtas elgesys	Įstatyme numatytos priemonės	Seimas; teismai

Šiame kodekse nurodytos nuobaudos yra sąlyginės, t.y. jei egzistuoja kitas panašios paskirties įstatymas ar kodeksas, ir jei jis viršesnis už elgesio kodeksą, tada taikomas tas įstatymas ar kodeksas. Šis kodekse nėra detalios nurodytos baudžiamosios sankcijos.

2 pav.

Tarnybinė nuobauda	Nuobaudos rūšis	Nusižengimo rimtumo laipsnis
1. Įspėjimas žodžiu	Administracinė	Lengvas
2. Įspėjimas raštu	Administracinė	Lengvas
3. Bauda	Administracinė	Vidutinio sunkumo
4. Atleidimas iš darbo	Administracinė	Sunkus
5. Bauda	Baudžiamoji	Sunkus
6. Įkalinimas	Baudžiamoji	Sunkus

Kai nagrinėjamas išrinkto atstovo padarytas sunkus nusižengimas, už kurį atleidžiama iš pareigų, išrinkto atstovo įgaliojimai sustabdomi ne ilgesniam kaip 60 dienų laikotarpiui raštišku Etikos ir procedūrų komisijos įsakymu. Per tą laikotarpį bylą svarsto įgaliota institucija. Sustabdžius išrinkto atstovo įgaliojimus, galima atsakyti mokėti jam visą atlyginimą. Jei už tariamą nusižengimą išrinktas atstovas neatleidžiamas iš pareigų, jam galima gražinti atlyginimą (be delspinigių), išskaičius jam priskirtas baudas.

Išrinkti atstovai yra renkami, todėl balsų dauguma jie gali būti priversti atsistatydinti.

Šis kodeksas yra skirtas tik išrinktiems atstovams. Prieš pradėdami eiti savo pareigas tikimasi, kad išrinkti atstovai jį perskaitys, įsisavins ir jo laikysis.

Aštuoni etinės valstybės tarnybos principai

1 principas – dorovinis principingumas

Išrinkti atstovai tvarko savo viešąjį, profesinį ir privatų gyvenimą taip, kad išsaugotų ir sustiprintų visuomenės tikėjimą ir pasitikėjimą vyriausybe. Išrinkti atstovai laikosi aukščiausiųjų profesinės etikos ir kompetentingumo standartų, kvalifikuotai, rūpestingai ir stropiai atlikdami savo darbą ir energingai bei geranoriškai, našiai bei efektyviai atlikdami savo pareigas.

2 principas - ištikimybė

Išrinkti atstovai yra pasišventę ginti Konstituciją. Kolegos valstybės politikai ir piliečiai patiki jiems pareigas. Jie neturi veikti kaip specialių interesų grupuočių atstovai, nepriklausomai nuo to, ar jiems už tai mokama ar nemokama.

Išrinktam atstovui atskleidus informaciją apie kitų išrinktų atstovų neprofesionalų elgesį arba kitą veiksma, prieštaraujantį šiam kodeksui, nėra ištikimybės principo sulaužymas.

3 principas - skaidrumas

Išrinkti atstovai vykdo savo įgaliojimus ir paskirsto jiems visuomenės patikėtus išteklius. Jie turi būti kuo atviresni priimdami sprendimus, o jų veiksmai turi būti pagrįsti. Informacijos viešumas turėtų būti ribojamas tik tada, kai to aiškiai reikalauja įstatymai ir viešieji interesai.

Išrinkti atstovai gali naudoti ar atskleisti informaciją, žinomą visuomenei arba su kuria visuomenė turi teisę susipažinti. Vis dėlto eidami savo pareigas, išrinkti atstovai sužino ir konfidencialios ar privataus pobūdžio informacijos, kurios atskleisti neleidžiama.

4 principas - sąžiningumas

Šis visuomenės tikėjimas, pasitikėjimas ir pagarba valstybės valdžiai priklauso nuo išrinktųjų atstovų sąžiningumo ir sąžiningų veiksmy. Išrinkti atstovai privalo tęseti duotus

pažadus, būti nuoširdūs, nesiimti apgaulės, prievartavimo ar korupcijos. Išrinkti atstovai negali naudoti laiko, įrangos ar finansinių išteklių asmeniniams poreikiams tenkinti. Jiems draudžiama priimti bet kokią dovaną ar vaišingumą, kuris gali būti interpretuojamas kaip palankumas pašaliniam asmeniui ar organizacijai.

5 principas - atskaitingumas

Už savo sprendimus ir veiksmus išrinkti atstovai galiausiai atsako visuomenei. Jie privalo būti pasiruošę atsiskaityti už savo sprendimus ir veiksmus, taip pat būti nuodugnai tiriami tiek, kiek tai yra leidžiama pagal jų užimamas pareigas.

6 principas - tarnavimas viešiesiems (visuomenės) interesams

Išrinkti atstovai turi priimti sprendimus ir veikti vadovaudamiesi tik viešaisiais interesais, o ne privačiais – jų šeimos narių, draugų, kitos institucijos ar grupės – interesais. Tarnybinės pareigos negali būti naudojamos asmeninei naudai gauti.

Kad apgintų Seimo patikimumą, išrinkti atstovai turi deklaruoti savo ir savo šeimos narių turta.

7 principas – įstatymo gerbimas

Išrinkti atstovai turi laikytis įstatymų, taip pat įstatyminių aktų, potvarkių ir nurodymų, susijusių su jų pareigų atlikimu ir kurias atlikti įpareigojo atitinkama institucija.

Išrinktiems atstovams tarnautojams patikima valdžia ir įgaliojimai. Ši valdžia ir įgaliojimai turi būti vykdomi teisėtai, neperžengiant tarnybinių įgaliojimų ribos. Išrinktiems atstovams draudžiama piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir valdžia.

8 principas - nešališkumas

Išrinkti atstovai turi priimti sprendimus ir veikti sąžiningai ir teisingai. Jų pasirinkimai ir sprendimai turi būti pagrįsti objektyviais veiksniais, niekam nerodant išskirtinio dėmesio ir nediskriminuojant dėl odos spalvos, rasės, tautos, tautybės, lyties, kalbos, religijos, politinių įsitikinimų ar kitos padėties arba kitais su reikalu nesusijusiais sumetimais.

9 principas – pagarba žmogui

Išrinkti atstovai turi įsiklausyti ir laiku sureaguoti į visų asmenų, su kuriais dirba eidami tarnybines pareigas, poreikius ir elgtis su jais pagarbiai ir mandagiai. Išrinkti atstovai turi įsisamontinti, kad jie tarnauja visuomenei, o ne visuomenė tarnauja jiems.

10 principas - pavyzdingumas

Išrinkti atstovai turi propaguoti ir remti šiame kodekse įrašytus principus. Jie privalo rodyti nepriekaištingo elgesio pavyzdį pačioje valstybės tarnyboje ir plačiojoje visuomenėje.

Dešimties etiškos valstybės tarnybos principų taikymas

1 principas – dorovinis principingumas

Išrinkti atstovai turi atlikti pareigas, už kurias jiems mokama, ir kuo geriau atlikti prievolės. Išrinkti atstovai darbe ir privačiame gyvenime visuomet turi elgtis taip, kad

išsaugotų ir puoselėtų gerą Seimo reputaciją. Išrinkti atstovai turi jausti kolektyvinę ir individualią atsakomybę už jiems paskirtą garbingą vaidmenį. Jie turėtų vengti nesąžiningų politinio pranašumo siekimo būdų, pavyzdžiui, piktavališkai kaltindami kitus dėl neetiško elgesio.

Be abejo, išrinkti atstovai turi teisę į privatumą. Tačiau išrinktųjų atstovų elgesys ne tik viešame, bet ir privačiame gyvenime gali turėti įtakos Seimo reputacijai. Jie turi vengti veiklos, susijusios ar nesusijusios su jų oficialiomis pareigomis, kuri gali diskredituoti Seimą.

Pažeidus dorovinio principingumo nuostatas, taikomos šios nuobaudos:

1.1 *Elgesys, kenkiantis Seimo reputacijai*

Už bet kokią elgesį, kenkiantį Seimo reputacijai ir pakertantį visuomenės pagarbą bei pasitikėjimą valdžia, skiriamos drausminės nuobaudos: įspėjimas raštu arba bauda, neviršijanti keturių mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

1.2 *Pareigų nevykdymas arba atsisakymas vykdyti*

Išrinkti atstovai turi atlikti pareigas, kurioms atlikti jie yra išrinkti. Už tokių pareigų neatlikimą ar atsisakymą atlikti skiriama bauda, neviršijanti dviejų atlyginimo dydžio sumos. Šis nusizengimas taip pat laikomas nusikaltimu, kai išrinktas atstovas netinkamai atlieka savo pareigas arba atsisako jas atlikti, tuo pakenkdamas visuomenei. Už tai jis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Už rimtus nusizengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

1.3 *Neatitikimas profesiniams standartams*

Išrinkti atstovai turi laikytis aukščiausiųjų profesinės etikos normų ir standartų, kvalifikuotai, stropiai, našiai ir efektyviai dirbdami savo darbą. Už šių standartų nesilaikymą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus nusizengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

1.4 *Pareigų neatlikimas, apsvaigus nuo kvaišalų ar svaigalų*

Išrinktiems atstovams, negalintiems atlikti savo pareigų, apsvaigusiuos nuo kvaišalų ar svaigalų, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusizengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

1.5 *Seksualinis priekabiavimas*

Išrinkti atstovai turi pripažinti savo kolegų bei klientų teises ir tinkamai su jais elgtis. Seksualinis priekabiavimas prie kolegės ar piliečio laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusizengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

2 principas - ištikimybė

Išrinkti atstovai jaučia pareigą būti ištikimi įvairiems subjektams, įskaitant politines partijas, ministrus, rinkėjus, kolegas, gimines ir draugus. Tačiau aukščiau visų turėtų būti išrinktojo atstovo ištikimybė Lietuvos interesams – bendri įsipareigojimai Konstitucijai ir Lietuvos žmonėms bei konkretūs įsipareigojimai rinkėjams. Išrinktieji atstovai turi suderinti šiuos interesus.

Išrinkti atstovai neturi stengtis apginti kolegų dėl klaidingai suvokiamo lojalumo, kai šie daro pažeidimus ar neatlieka pareigų tinkamai, profesionaliai. Suprantama, kad kolegų vertybių bei grupės normų pripažinimas padeda sukurti palankią darbo atmosferą. Tačiau susidūres su kolegų įtaka toleruoti neteisėtą, neetišką ar netinkamą veiksma, išrinktas atstovas turi apie tai pranešti Etikos ir procedūrų komisijai. Be to, išrinktas atstovas privalo pranešti apie kitų Seimo narių nekompetentingumą. Tačiau piktavališkai pranešusiems apie kolegų nekompetentingumą bus skiriamos drausminės nuobaudos. Nuobaudos taikomos tuo atveju, kai pateiktas pranešimas yra nepagrįstas ar kai jis yra sąmoningai nukreiptas prieš tam tikrą asmenį.

Išrinktam atstovui atskleidus konfidencialią informaciją apie valstybės valdžios neteisėtus veiksmus ar aplaidumą, tai nelaikoma ištikimybės sulaužymu. Kad būtų apginti išrinkti atstovai, bandantys apsaugoti dorovinį Seimo principingumą, tačiau bijantys pareikšti savo nuogaštavimus, – pareiškimas apie nusikaltimą laikomas tinkamu veiksmu.

Sulaužiusiems ištikimybės principą arba veikiantiems pagal klaidingai suvokiamą lojalumą, taikomos šios nuobaudos:

2.1 Kolegų nekompetentingumo gynimas

Kolegų nekompetentingumo gynimas gali turėti neigiamų pasekmių veiksmingam Seimo darbui. Todėl išrinkti atstovai privalo pranešti apie tokį nekompetentingumą Etikos ir procedūrų komisijai. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už piktavališkus pranešimus dėl kolegų nekompetentingumo skiriamos tokios pačios nuobaudos.

Nekompetentingi išrinkti atstovai baudžiami pagal 1.3 pastraipą

2.2 Netinkamo, neetiško, neteisėto kolegų elgesio gynimas

Išrinkti atstovai privalo pranešti apie netinkamą, neetišką ar neteisėtą kolegų elgesį. Visų pirma pranešama Etikos ir procedūrų komisijai. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už piktavališkus pareiškimus taikomos tokios pačios nuobaudos.

2.3 Trukdymas arba vilkinimas priimti sprendimą

Nereikalingas sprendimo priėmimo vilkinimas ar tyčinis trukdymas jį įgyvendinti gali pakenkti Seimo veiksmingumui. Tokie veiksmai laikomi nusižengimais, už kuriuos pirmą kartą įspėjama raštu. Už pakartotinai padarytus nusižengimus skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

2.4 Pareiškimas turint nedorų ketinimų

Išrinkti atstovai skatinami pranešti apie netinkamą, neteisėtą ar neetišką veiklą. Tokiu atveju jie apsaugomi. Tačiau jeigu tai daroma nedorais ketinimais, toks poelgis laikomas

nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

2.5 Atstovavimas specialioms interesams

Išrinkti atstovai yra renkami visų pirma tam, kad atstovautų savo rinkėjų interesams. Bet koks bandymas išskirti mažumą ar tam tikrų organizacijų interesus aukščiau rinkėjų bei Lietuvos žmonių interesų laikomas nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

3 principas - skaidrumas

Skaidri valstybės valdžia – svarbi demokratinės visuomenės dalis, užtikrinanti gerą valstybės valdymą. Išrinktas atstovas turi įsisaugoti, kad jo kalbos, veiksmai gali būti nuodugniai tiriami, ir priimti tai kaip savo funkcijos toje visuomenėje dalį. Visuomenei dera kelti aukštus reikalavimus ir ji turi teisę to reikalauti.

Valstybės valdžios skaidrumas puoselėja atskaitingumą, padedantį nuodugniai ištirti valstybės valdžios sprendimus ir veiksmus. Todėl sukčiavimui ir korupcijai sunkiau nematomai egzistuoti. Valdžios veikla gali būti įvertinama, o reagavimas išmatuotas. Išrinkti atstovai turi būti pasiruošę pateikti informaciją apie valstybės valdžios teikiamas paslaugas, o atskiri išrinkti atstovai – noriai pagrįsti savo sprendimus. Valstybės valdžios darbo kokybė gerėja, jei jų sprendimai yra paaiškinami ir pagrindžiami. Atvirumas – itin svarbus, puoselėjant visuomenės pasitikėjimą valstybės valdžia. Piliečiai turi teisę žinoti, ką jų vardu veikia vyriausybė, ir gauti valstybės teikiamas paslaugas. Todėl valstybės institucijos turi skelbti informaciją apie turimus įgaliojimus ir vykdomas funkcijas. Visa valstybės institucijų surinkta informacija turėtų būti prieinama visuomenei. Piliečių poreikiai yra pirmosios svarbos, ir reikia pripažinti jų teisę į informaciją dėl:

- ✓ paslaugų egzistavimo;
- ✓ teisės gauti paslaugas;
- ✓ teisės naudotis paslaugomis;
- ✓ būdų gauti paslaugas;
- ✓ priklausomo aptarnavimo lygio ir paslaugų teikimo;
- ✓ jų teisių, skundų pateikimo ir žalos atlyginimo.

Tačiau suprantama, kad yra tam tikra informacija, kuri laikoma slapta. Vykdam bendrąjį standartą, tokiai kategorijai turėtų priklausyti pati mažiausia informacijos dalis.

Išrinkti atstovai turi pateikti informaciją, kurios valstybės institucijos nelaiko konfidencialia pagal valstybės valdžios politines gaires ar institucijos taisykles. Jiems draudžiama atskleisti informaciją, perduotą konfidencialiai. Šis reikalavimas galioja ir išėjus iš darbo; informacijos nutekėjimas pakerta pasitikėjimą valstybės valdžia.

Suprantama, kad esant tam tikroms aplinkybėms, informacija turi būti laikoma konfidencialia, ir kad išrinktiems atstovams draudžiama panaudoti neleistiną informaciją, su kuria jiems leidžiama susipažinti. Informaciją draudžiama atskleisti, jeigu:

- tai kelia grėsmę nacionaliniam saugumui;

- informacija laikoma konfidencialia pagal įstatymo nuostatus;
- informacija aiškiai pažymima konfidencialumo žyme;
- konfidencialumas suteikiamas dėl įvykių padėties ar aplinkybių, kuriomis informacija yra gauta;
- to reikia, norint tinkamai vykdyti tarnybinę veiklą;
- ji yra paimta iš asmens bylos ir gali sukelti nepagrįstų nepatogumų, psichologinę ar fizinę žalą;
- ji susijusi su konfidencialiu patarimu, duotu institucijos vadovui;
- ji panaudotų ar atskleistų informaciją, gautą einant tarnybines pareigas ir kuri tuo metu nebuvo žinoma;
- ji reikštų tyčinį užpuolį prieš ministrą ar kolegą;
- ji atskleistų konfidencialiai patikėtą komercinę informaciją.

Suprantama, kad laikui bėgant labai konfidenciali informacija gali tapti mažiau svarbi. Tačiau ta informacija, kuri laikoma kelianti grėsmę nacionaliniam saugumui lieka konfidenciali neribotą laiką.

Pažeidus skaidrumo reikalavimus valstybės tarnyboje, taikomos šios nuobaudos:

3.1 Atsisakymas pateikti leistiną informaciją, gavus teisėtą prašymą

Piliečiai turi teisę gauti tam tikrą informaciją apie valstybės institucijų teikiamas paslaugas. Jeigu išrinktas atstovas atsisako suteikti tokią informaciją, gavęs teisėtą prašymą ir kai tokia informacija yra skirta visuomenei, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

3.2 Atsisakymas pagrįsti sprendimus

Piliečiai turi teisę tikėtis, kad bet koks su jų socialine gerove susijęs sprendimas, kurį priima išrinktas atstovas ir kurį priėmus nebūtų daroma žala kitam asmeniui ar viešiesiems interesams, turi būti paaiškinamas ir pateisinamas. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

3.3 Atsisakymas vykdyti tikrinimą atliekančios įstaigos prašymą pateikti informaciją apie institucijos veiklą

Skaidrumas valstybės valdžioje puoselėjamas, tikrinant vykdomus procesus ir jų rezultatus. Nepateikus informacijos apie institucijos veiklą tikrinimą vykdančiai įstaigai, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

3.4 Tyčinis neleistinos konfidencialios informacijos atskleidimas

Už tokį nusižengimą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

3.5 Neleistinas konfidencialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo

Nors šis nusižengimas yra lengvesnį už nusižengimą, apibūdintą 3.4 pastraipoje, jis taip pat laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

3.6 Tyčinis nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas, visam laikui išėjus iš užimamų pareigų ar perėjus į kitas valstybines pareigas

Kai išrinktas atstovas tyčia atskleidžia neleistiną konfidencialią informaciją po to, kai jis užima kitas valstybės tarnautojo pareigas, toks jo veiksmas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Kai išrinktas atstovas tyčia atskleidžia konfidencialią informaciją, išėjęs iš valstybės tarnybos visam laikui, tai laikoma nusikaltimu, už kurį jis traukiamas baudžiamajon atsakomybėn.

3.7 Nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo, visam laikui išėjus iš užimamų pareigų ar perėjus į kitas valstybines pareigas

Nors šis nusižengimas yra lengvesnis nei nurodytas 3.6 pastraipoje, tačiau išrinktam atstovui perėjus į kitas valstybės tarnybos pareigas ir dėl aplaidumo atskleidus konfidencialią informaciją, jam skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamajon atsakomybėn.

Išrinktam atstovui atskleidus neleistiną konfidencialią informaciją aplaidžiai, po to kai jis visam laikui palieka valstybės tarnybą, toks jo veiksmas laikomas nusikaltimu, už kurį traukiama baudžiamajon atsakomybėn.

3.8 Konfidencialios informacijos panaudojimas asmeninei naudai gauti

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

4 principas - sąžiningumas

Pagarba, tikėjimas ir pasitikėjimas Seimu priklauso nuo išrinktų atstovų sąžiningumo ir atrodymo sąžiningais. Todėl korupcija, sukčiavimas ir prekyba tarnybine įtaka laikomi sunkiais nusižengimais.

(i) Korupcija

Korupcijos apibrėžimas pateikiamas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 2 straipsnyje.

Sritis, reikalaujanti ypatingo dėmesio:

- viešieji pirkimai ir sutartimis grįsti santykiai su kitomis institucijomis;
- mokesčiai, muitai ir akcizai;
- licencijų ir leidimų išdavimas;
- statybos.

(ii) Sukčiavimas

- veiksmų eigos skatinimas apgaule;
- nesąžiningas elgesys, susijęs su veika arba neteisingais pareiškimais raštu arba žodžiu, turint tikslą gauti pinigų ar kitos naudos iš valstybės ar išvengti atsakomybės valstybei;
- įvairių mokesčių, rinkliavų, tarifų ar kitų mokėtinų pinigų sumų, tarnybinių pajamų, darbo užmokesčių, kompensacijų ar išlaidų prievartavimas, valstybės pareigūnui žinant, kad jos neturi būti sumokėtos ar viršija mokėtinas sumas, ir jų pasisavinimas.
- valstybės įrangos privatiems tikslams panaudojimas.

(iii) Prekyba tarnybine įtaka

Išrinkti atstovai neturėtų naudotis užimamomis pareigomis, kad panaudotų savo įtaką, realią ar apsimestinę, įdarbinant kitą asmenį, skiriant jį tam tikroms pareigoms atlikti ar suteikiant jam apdovanojimus, paslaugas, sutartis ar sandorius.

(iv) Netinkamas vadovavimas

Išrinkti atstovai neturėtų sąmoningai ir kitu būdu atlikti veiksmus, dėl neefektyvumo ar neapdairumo galinčius pakenkti viešiesiems interesams.

(v) Dovanos ir vaišingumas

Normalu, kad išrinktiems atstovams siūlomos dovanos ir vaišingumas, jiems einant pareigas. Tačiau nėra lengva nubrėžti ribą tarp dovanos, kaip dėkingumo išraiškos, ir tos, kuri kompromituoja gavėją. Pagrindinis principas yra tas, kad išrinkti atstovai turi vengti situacijos, kurioje suteiktas vaišingumas ar dovanos gali būti interpretuojamas kaip davėjo, asmens ar organizacijos, mėginimas užsitikrinti sau palankius veiksmus. Siekdami išsaugoti savo dorovinį principingumą, išrinkti atstovai negali priimti vaišingumo ir dovanų, jei dėl to galėtų atsirasti interesų konfliktas. Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 14 straipsnyje numatyti dovanų ir paslaugų teikimo ir priėmimo apribojimai.

Kilus įtarimui dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekyba tarnybine įtaka, išrinkti atstovai gali pranešti Etikos ir procedūrų komisijai. Turintys įtarimų dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekybos tarnybine įtaka turi būti pasiruošę prisistatyti komisijai. Jeigu tokie pareiškimai yra piktavališki ar nepagrįsti, juos pateikusiam išrinktam atstovui skiriamos drausminės nuobaudos.

4.1 Korupcija

Korupcija yra sunkus nusizengimas ir bet koks išrinktas atstovas, pripažintas kaltas dėl korupcijos, bus šalinamas iš pareigų. Tai taip pat yra nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyti korumpuotu keliu, bus konfiskuojami.

4.2 Sukčiavimas

Sukčiavimas yra sunkus nusizengimas ir bet koks išrinktas atstovas, pripažintas kaltas dėl sukčiavimo, bus šalinamas iš pareigų. Tai taip pat yra nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyti sukčiavimo būdu, bus konfiskuojami.

4.3 Prekyba tarnybine įtaka

Tai yra sunkus nusizengimas, už kurį šalinama iš pareigų. Prekyba tarnybine įtaka taip pat yra sunkus nusikaltimas, už kurį bausmė numatoma Baudžiamajame kodekse. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, įsigyta iš tokios veiklos, bus konfiskuojami.

4.4 Netinkamas institucijos materialinių išteklių panaudojimas

Išrinkti atstovai neturėtų naudoti valstybės išteklių savo privačioms reikmėms tenkinti. Suprantama, kad yra ypatingos svarbos atveju, kai valstybės ištekliai, pavyzdžiui, darbo telefonas, gali būti panaudoti savais reikalais. Tokiu atveju išrinkti atstovai turi pasiskaityti taisykles. Neleistinas institucijos materialinių išteklių naudojimas laikomas tarnybiniu nusizengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių algos dydžio sumos. Už

rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

Kai institucijos materialinių išteklių netinkamas panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.5 Netinkamas papildomų išmokų panaudojimas

Išrinkti atstovai gauna papildomų išmokų, skirtų, pavyzdžiui, transporto ar vaišingumo išlaidoms padengti. Neleistinas papildomų išmokų panaudojimas arba neteisėtas jų reikalavimas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių algos dydžio sumos, ir neleistinų papildomų išmokų gražinimas. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

Kai institucijos materialinių išteklių netinkamas panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.6 Nesąžiningas ar neteisingas veikimas

Išrinkti atstovai turi visada elgtis sąžiningai ir teisingai. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas tarnybiniu nusižengimu. Išrinktiems atstovams, kurie meluoja ar elgiasi nesąžiningai, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių algos dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

4.7 Netinkamas administracinių pareigų vykdymas

Išrinktam atstovui, pripažintam kaltu dėl netinkamo administracinių pareigų vykdymo, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių algos dydžio sumos.

1.8 Dovanų ar vaišingumo nedeklaravimas

Išrinktam atstovui, nedeklaravusiam gautų dovanų ar vaišingumo, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių algos dydžio sumos.

5 principas - atskaitingumas

Atskaitingumas – kertinė gero valdymo dalis; išrinkti atstovai yra atskaitingi ir prisiima atsakomybę už savo veiksmus. Atskaitingumo formos yra įvairios: politinė, teisinė, finansinė, administracinė. Jis pasireiškia institucijoje ir už jos ribų. Atskaitingumas atlieka keletą funkcijų. Viena jų – atgrasymo nuo neetiško elgesio, nes jis padidina demaskavimo tikimybę. Be to, jo dėka valstybės valdžia atsiskaito už savo veiksmus. Išrinkti atstovai turi atsiskaityti už savo veiklą kiekvienų rinkimų metu ir teikdami ataskaitas Seimo komitetams. Apie išrinktųjų atstovų veiklą sprendžiama remiantis įvairiais kriterijais; vienas iš jų – aukščiausių elgesio standartų laikymasis.

Pažeidus atskaitingumo reikalavimus, taikomos šios nuobaudos:

5.1 Neatsiskaitymas už veiklą

Išrinkti atstovai turi atsiskaityti už savo veiklą atitinkamai institucijai ar asmeniui. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama bauda, neviršijanti dviejų atlyginimo dydžio sumos. Už pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

5.2 Prievolių nevykdymas

Už prievolių nevykdymą išrinktiems atstovams skiriamos drausminės nuobaudos. Už lengvus nusižengimus pareiškiamas įspėjimas žodžiu arba raštu. Už rimtesnius nusižengimus skiriama bauda, neviršijanti dviejų atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

5.3 Apgaulingas ar neteisingas atsiskaitymas už veiklą

Už neteisingą ar apgaulingą veiklos atsiskaitymą išrinktiems atstovams skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

5.4 Vengimas atsakyti Seimui

Išrinkti atstovai, vengiantys atsakyti į pagrįstai užduodamus klausimus apie jų darbą ir oficialias pareigas, įspėjami apie šį tarnybinį nusižengimą žodžiu arba raštu. Už dažnus tokio pobūdžio nusižengimus skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

5.5 Vengimas atsakyti į Seimo komitetų klausimus

Išrinktiems atstovams, atsisakantiems atvykti į Seimo komitetą ir atsakyti į užduotus klausimus, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

6 principas – tarnavimas viešiesiems (visuomenės) interesams

Išrinkti atstovai priima sprendimus ir keičia įstatymus, vadovaudamiesi išskirtinai viešaisiais, o ne asmeniniais interesais. Viešuosius interesus ne visada lengva apibrėžti, tačiau demokratinėje visuomenėje jie suprantami kaip išrinktų atstovų veikla, puoselejanti piliečių interesus. Pagrindinis principas yra aiškus: valstybinį postą užimančiam asmeniui draudžiama priimti sprendimą, siekiant patenkinti asmeninius interesus, o jo privatūs interesai negali paveikti viešojo sprendimo. Išorės subjektams negalima suteikti galimybių sudaryti finansinius sandorius su išrinktu atstovu. Išrinkti atstovai neturėtų veikti kaip šalininkai, kuriems mokama. Jie turi atkreipti dėmesį į tam tikrų subjektų problemas, tačiau tai turi būti sąmoningas, o ne nupirktas veiksmas. Siekiant skaidrumo, bet kokie svarbūs privatūs interesai turi būti deklaruojami, o galimo interesų konflikto vengiama. Galimo interesų konflikto atveju išrinktas atstovas turi pasitraukti arba atsisakyti privačių interesų.

Siekiant apsaugoti valdžios dorovinį principingumą, išrinkti atstovai turi deklaruoti savo ir savo šeimos narių finansinius išteklius.

Egzistuoja du galimo interesų konflikto vengimo būdai, kartu padedantys apsaugoti išrinktų atstovų dorovinį principingumą. Pirmasis – interesų deklaravimas. Išrinkti atstovai privalo deklaruoti savo finansinius interesus ir kitus interesus, kurie gali atrodyti

aktualūs išrinktų atstovų darbui ir paveikti jų sprendimą. Taip gali atsitikti, kai išrinkto atstovo sprendimas yra veiksmingesnis jam ar jo artimam giminaičiui nei bendrai kitiems su sprendimu susijusiems asmenims. Tokius interesus reikia deklaruoti neoficialių kontaktų, partijos, komitetų bei darbo grupių posėdžių metu ir visais kitais atvejais, vykdant savo, kaip išrinkto atstovo, pareigas. Išrinktas atstovas negali dalyvauti darbo grupėse, rengiančiose sprendimus, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas.

Antrasis būdas – Interesų registras. Į jį įtraukiamos deklaracijos apie privačius finansinius ir nefinansinius valstybės tarnautojo bei jo artimų giminaičių interesus.

Interesų konfliktas gali kilti tada, kai išrinktas atstovas mėgina gauti papildomą darbą už valstybės institucijos ribų. Yra bendra taisyklė, pagal kurią valstybės tarnautojams neleidžiama dirbti kito darbo, jei dėl jo kyla konfliktas su tarnybinėmis pareigomis ar tai gali paveikti šias pareigas.

Interesų konfliktas kyla ir tada, kai išrinktasis atstovas išeina iš pareigų, kad įsidarbintų privačioje įmonėje, su kuria jis galėjo turėti oficialių reikalų. Jokio atlygio už praeityje padarytas paslaugas negali būti. Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 19 straipsnyje numatyti įsidarbinimo, išėjus iš valstybės tarnybos, apribojimai.

Už tarnavimą ne viešiesiems interesams taikomos šios nuobaudos:

6.1 Privačių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Išrinktiems atstovams neleidžiama naudoti savo tarnybinės padėties privatiems ar šeimos bei draugų interesams tenkinti. Toks veiksmas laikomas nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

įvykdžius korupcinius, sukčiavimo ir prekybos tarnybine įtaka nusikaltimus, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipoje numatytos sankcijos.

6.2 Pašalinių grupių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Išrinkti atstovai neturi naudotis savo tarnybine padėtimi, kad paremtų pašalinės grupės, kuriai jie priklauso, interesus, aukodami viešuosius interesus. Toks veiksmas laikomas nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti pašalintas iš pareigų elektorato sprendimu.

įvykdžius korupcinius, sukčiavimo ir prekybos tarnybine įtaka nusikaltimus, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipoje numatytos sankcijos.

6.3 Tyčinis svarbių interesų nedeklaravimas

Išrinkti atstovai turi deklaruoti galimą interesų konfliktą, susijusį su jų oficialiomis pareigomis. Sąmoningas šio reikalavimo nepaisymas laikomas nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

6.4 Aplaidus svarbių interesų nedeklaravimas

Dėl aplaidumo ar nežinojimo nedeklaravusiems galimo interesų konflikto pirmiausiai pareiškiamas įspėjimas raštu. Už pakartotinį nusižengimą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

6.5 Atsisakymas registruoti turta

Išrinkti atstovai turi registruoti savo ir savo šeimos turta. Šio reikalavimo nepaisymas laikomas tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Jeigu išrinktas atstovas iš pradžių užregistruoja turta, bet vėliau to nedaro, byla gali būti perduodama tyrimui, po kurio gali būti skiriama iki keturių mėnesių atlyginimo dydžio bauda.

6.6 Tyčinis nevisiškas, klaidingas turto registravimas

Nevisiškai įvykdžius Turto registro reikalavimus ar mėginantiems suklastoti įregistravimą laikoma nusižengimu, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

6.7 Aplaidus nevisiškas turto registravimas

Nevisiškai įvykdžiusiems Turto registro reikalavimus dėl aplaidumo ar klaidos, pareiškiamas įspėjimas raštu. Už pakartotinį nusižengimą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

6.8 Darbas už institucijos ribų be leidimo

Bet kuriam išrinktajam atstovui, kuris ėmėsi darbo už institucijos ribų be atsakingos tarnybos leidimo, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

6.9 Įsidarbinimas be leidimo, išėjus iš valstybės tarnybos

Kai išrinktas atstovas ima dirbti privačioje bendrovėje, siekiančioje laimėti sutartis su valstybės institucijomis ar daryti įtaką valstybės politikai ir su kuria tas išrinktas atstovas turėjo reikalų dirbdamas Seime, leidimą dirbti tokioje bendrovėje turi išduoti už tai atsakinga tarnyba. Priešingu atveju, tokiai bendrovei uždraudžiama dvejus metus dalyvauti konkursuose dėl paslaugų ar prekių teikimo valstybės institucijoms arba gauti paslaugas iš valdžios institucijų. Tarnyba, išdavusi tokiam darbdaviui ar bendrovei darbo licenciją, įtraukia juos į juodąjį sąrašą.

Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 19 straipsnis numato kitus apribojimus sudarant sandorius ar naudojantis individualiomis lengvatomis.

7 principas – įstatymo gerbimas

Išrinkti atstovai turi vadovautis įstatymais ir kaip piliečiai, ir kaip valstybės politikai, kad galėtų priimti teisingus ir nešališkus sprendimus. Jie privalo gerbti Konstituciją ir veikti pagal jos nuostatus.

Išrinktų atstovų, kaip įstatymų leidėjų, pareiga – vykdyti savo įgaliojimus nepažeidžiant įstatymo viršenybės principo ir užtikrinti, kad įstatymai nepažeistų Konstitucijos ginamų žmogaus teisių. Jie taip pat turi gerbti vykdomosios ir teismų valdžios vaidmenį demokratinėje valstybėje.

Išrinkti atstovai yra įstatymų leidybos valdžia; jie privalo vykdyti su šia valdžia susijusias prievoles ir gerbti vykdomąją ir teismų valdžią.

Išrinkti atstovai vykdo veiksmus ir priima sprendimus, turinčius didelės įtakos paprastų piliečių gyvenimui. Paprastai šie piliečiai pasitiki, kad išrinktiems atstovams suteikti įgaliojimai yra tinkamai vykdomi. Tad išrinktas atstovas negali panaudoti savo tarnybinės padėties taip, kad atrodytų, jog jis tenkina savo paties, draugų ar giminių interesus.

Ypač svarbu laikytis įstatymo, priimant sąžiningus ir teisingus sprendimus. Vykdomi veiksmai turi nepažeisti Konstitucijos. Išrinkti atstovai turi elgtis pagal jiems suteiktus įgaliojimus ir:

- nepaisyti nesvarbių aplinkybių ir vykdyti svarbius nurodymus ar įsakymus ar įstatymus;
- nerodyti diskrecijos, vedamos nedorų ketinimų, ar neveikti paklūstant kito asmens diskrecijai, neįvertinus reikalo esmės;
- veikti rūpestingai;
- imtis sąžiningų bei nešališkų veiksmų ir sprendimų, atsižvelgiant į asmens teises.

Išrinktiems atstovams draudžiama panaudoti savo tarnybinę padėtį, kad paveiktų asmenį užmezgti finansinius ar kitus santykius su jais ar darytų spaudimą jaunesniems kolegoms skolinti pinigų ar nupirkti prekių. Jiems draudžiama prašyti asmens ar bendrovės, su kuria tvarko oficialius reikalus, kad šie padarytų nuolaidą prekėms. Išrinktiems atstovams draudžiama naudotis savo tarnybine padėtimi paslaugoms gauti.

Už neteisėtą įgaliojimų panaudojimą skiriamos šios nuobaudos:

7.1 Piktnaudžiavimas užimamomis pareigomis

Išrinktiems atstovams, netinkamai panaudojusiems savo tarnybinę padėtį ar viršijantiems jiems oficialiai suteiktus įgaliojimus ar oficialiai atliekantiems veiksmus, kurių atlikti jie nebeturi kvalifikacijos, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

7.2 Nesąžiningas diskrecinės valdžios panaudojimas

Už nesąžiningą įgaliojimų panaudojimą išrinktiems atstovams skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

7.3 Nerūpestingi veiksmai

Išrinktiems atstovams, kurie elgiasi nerūpestingai ir nepaiso kitų asmenų teisių, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

7.4 Netinkama įtaka kitiems darbuotojams ar piktnaudžiavimas jais

Išrinktiems atstovams, darantiems netinkamą įtaką darbuotojams elgtis neetiškai, neteisėtai, netinkamai ar piktnaudžiaujančiams jais, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

7.5 Atsisakymas vykdyti pagrįstus teisėtus nurodymus

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

7.6 Kitų skatinimas nevykdyti pagrįstų teisėtų nurodymų

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

7.7 Veikimas už įstatymo ribų

Jei nustatoma, kad išrinktas atstovas veikia už įstatymo ribų, jis yra pašalinkamas iš užimamų pareigų. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį taikomos atitinkamos baudžiamosios sankcijos.

7.8 Kitų raginimas veikti už įstatymo ribų

Jei nustatoma, kad išrinktas atstovas veikia už įstatymo ribų, jis yra pašalinkamas iš užimamų pareigų. Be to, toks veiksmas yra nusikaltimas, už kurį taikomos atitinkamos baudžiamosios sankcijos.

7.9 Mėginimas pakirsti vykdomąją ar teismų valdžią

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

8 principas - nešališkumas

Išrinkti atstovai pirmiausiai dirba visų Lietuvos žmonių labui, nors kartu jie turi vykdyti ir konkrečią pareigą – atstovauti savo rinkėjų interesams. Tačiau jie privalo gerbti visų rinkėjų interesus, nepriklausomai nuo jų rasės, tautybės, pilietybės, lyties, kalbos, religinių bei politinių įsitikinimų ar užimamo statuso. Išrinkti atstovai neturi teisės niekam rodyti išskirtinio dėmesio ar politinio palankumo. Jų sprendimai turi būti paremti objektyviais veiksniais. Šis reikalavimas turėtų būti esminis skiriant į pareigas arba skiriant kontraktus.

Išrinkti atstovai visada susiduria su savo rinkėjų, partijos, interesų grupių ir kolegų poreikiais, bet jie niekada negali būti svarbesni už bendruosius visuomenės poreikius.

Už nesugebėjimą veikti nešališkai taikomos šios nuobaudos:

8.1 Patarimai, tenkinantys vienos grupės ar individo interesus, neatsižvelgiant į objektyvius veiksnius

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

8.2 Svarbios informacijos neatskleidimas kolegai be pateisinamos priežasties

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

8.3 Samdymas, skyrimas į aukštesnes pareigas, mokymas, stipendijų skyrimas ne pagal kvalifikaciją, nuopelnus ar patirtį

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu. Jį gali įvykdyti išrinkti atstovai, kurie savarankiškai ar būdami komiteto nariais priima tokį sprendimą. Už tokio komiteto sprendimus atsakingais laikomi jo nariai atskirai arba kolektyviai.

Įrodžius diskriminaciją, skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

8.4 Išskirtinis dėmesys už politinį palankumą

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

8.5 Nevienodas visų rinkėjų atstovavimas

Išrinktieji atstovai turi vienodai atstovauti visų rinkėjų interesams. Pirmenybės teikimas tam tikroms rinkėjų grupėms be pateisinamos priežasties yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

9 principas – pagarba žmogui

Reaguojanti valstybės valdžia yra tokia, kuri į teisėtus visuomenės poreikius valdžia reaguoja noriai, palankiai, efektyviai, skubiai ir nešališkai. Su visuomene privalu elgtis sąžiningai, nešališkai ir mandagiai, gerbiant jos teises ir siekius. Todėl išrinkti atstovai turi operatyviai, draugiškai ir mandagiai reaguoti į bendruosius visuomenės ir konkrečius rinkėjų poreikius.

Išrinkti atstovai gali tikėtis kritikos už nesugebėjimą reaguoti į piliečių ir rinkėjų poreikius.

Išrinkti atstovai turi atitinkamai elgtis ir su savo kolegomis, administracija bei valstybės politikais, su kuriais susitinka atlikdami savo pareigas.

Išrinkti atstovai privalo rūpestingai teikti informaciją bei patarimus ir neklaidinti visuomenės dėl jos teisių, turi mėginti užtikrinti, kad visuomenės atstovai gautų jiems priklausomas teises ir jas žinotų; taip pat suprasti, kad kiti valstybės politikai taip pat turi savo įsipareigojimus ir laiku reaguoti į jų prašymus.

Išrinkti atstovai reaguoja į visuomenės ir kitų valstybės politikų pagrįstus reikalavimus; jie padeda ir yra mandagūs. Tai ypač aktualu, kai žmogus nežino savo teisių, nėra tikras dėl to, ko turėtų prašyti ir apskritai neišmano procedūrų.

Reikia suprasti, kad visuomenės atstovai gali suglumti, tapti nekantrūs ar net supykti. Dėl to nenukenčia jam teikiamos paslaugos. Reagavimas – kertinė kokybiškos valstybės tarnybos dalis, apimanti:

- reagavimą į informacijos užklausimus;
- greitą sprendimų priėmimą;
- įsiklausymą ir reagavimą į kliento poreikius;
- mandagų elgesį su klientais.

Už nesugebėjimą elgtis pagarbiai ir reaguoti į prašymus, taikomos šiuos nuobaudos:

9.1 *Nesąžiningas elgesys su visuomene*

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

9.2 *Visuomenės klaidinimas apie jų turimas teises*

Tai yra nusižengimas, už kurį skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

9.3 *Nemandagus elgesys, atsisakymas padėti*

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną pažeidimą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

9.4 *Bereikalingas aktualių sprendimų vilkinimas*

Tai laikoma tarnybiniu nusižengimu, už kurį skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotiną pažeidimą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

10 principas - pavyzdingumas

Išrinkti atstovai – kaip grupė, ir kiekvienas atskirai, – privalo rodyti gerą pavyzdį ir Seime, ir visuomenėje. Tokia jų pozicija matoma politinėse ir etinėse situacijose.

Pavyzdingumas - tai gero pavyzdžio kitiems ir aukščiausios profesinės kompetencijos rodymas. Išrinkti atstovai turi motyvuoti, nukreipti, taip pat užtikrinti tęstinumą ir skatinti pokyčius bei saugoti institucijos garbę. Jie privalo ugdyti atvirumo atmosferą, skatinti bei palaikyti pasitikėjimą ir tobulinti demokratinį valdymą.

Etikos prasme, išrinkti atstovai yra pavyzdys kolegoms ir plačiajai visuomenei. Jie laikosi aukštų etikos standartų ir užtikrina, kad etinės valstybės pareigūnų vertybės būtų diegiamos visose valstybės valdžios institucijose.

Išrinkti atstovai turi rodyti pavyzdį dar ir remdami asmenis bei tarnybas, atsakingas už etikos standartų valdžios institucijose laikymosi stebėseną.

Už pavyzdingumo principo nesilaikymą, taikomos šiuos nuobaudos:

10.1 Etiškos valstybės tarnybos reikalavimų darbuotojams neperteikimas

Išrinkti atstovai privalo supažindinti darbuotojus su etikos reikalavimais, kurių iš jų tikimasi. Už šios nuostatos pažeidimą skiriamas įspėjimas raštu. Už pakartotinus nusižengimus skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos.

10.2 Demokratinio valdymo nepakankamas puoselėjimas

Išrinkti atstovai privalo demonstruoti savo atsidavimą demokratiniam valdymui. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama bauda, neviršijanti dviejų mėnesių atlyginimo dydžio sumos. Už rimtus ir pakartotinai atliktus nusižengimus išrinktas atstovas gali būti Seimo sprendimu pašalintas iš užimamų pareigų, vadovaujantis įstatymų nustatyta tvarka.

3.3 TEISĖJŲ ETIKOS KODEKSAS

Ižanga

Viešuosius interesus ginanti ir remianti teisminė sistema prisideda prie gero valdymo. Našiai, efektyviai ir etiškai dirbantys teismai yra vienas iš demokratinės valdžios ramsčių ir užtikrina visuomenės pasitikėjimą teisinės sistemos kokybe.

Visuomenė pagrįstai daug tikisi iš teisėjų ir teismų darbo: teismų valdžia veikia tam, kad geriausiai pagal savo galimybes tarnautų visuomenei mainais į pasitikėjimą jos doroviniu principingumu. Visuomenė turi tikėti atskirų teisėjų ir teisinės sistemos doroviniu principingumu, nešališkumu, nepriklausomumu bei kompetencija. Šiam tikėjimui pateisinti reikalingi aukšti standartai.

Visuomenės pasitikėjimas reiškia, kad teisėjai visada turi veikti atsakingai, oriai ir laikydamiesi aukščiausių profesinių standartų. Tačiau užimdami aukštas pareigas, teisėjai privalo tarnauti visuomenei.

Suprantama, kad teisėjai turi dirbti vis sudėtingesnėje aplinkoje. Dar niekada nebuvo keliami tokios veiksmingos, efektyvios ir etinės teismų valdžios uždaviniai. Šis elgesio kodeksas padės teisėjams įvykdyti jiems keliamus reikalavimus. Aš tikiu, kad teisėjai gali įvykdyti šiuos uždavinius ir pastūmėti Lietuvą arčiau atviros demokratinės visuomenės, nes tai atitinka Lietuvos žmonių reikalavimus.

(Parašas)

Apibrėžimai

Dovana - bet kokios piniginės vertės dovanojamas dalykas, siūlomas teisėjui, jam einant tarnybines pareigas.

Interesų deklaravimas – reikalavimas, kad teisėjai deklaruotų visus asmeninius ar šeimos narių finansinius bei kitus interesus, kurie turėtų įtakos jų sprendimams, jiems einant tarnybines pareigas.

Interesų konfliktas atsiranda, kitų asmenų ar organizacijų asmeniniai, šeimos ar kiti interesai turi įtakos teisėjų sprendimams ar viešiesiems interesams arba tokiais atrodo.

Interesų registras – raštiškai teisėjo ir jo šeimos narių deklaruojama apskaita.

Korupcija atsiranda, kai teisėjai veikia ir priima sprendimus dėl asmeninio atlygio, kurį jiems suteikia kiti asmenys ar organizacijos.

Neetiškas elgesys – elgesys, prieštaraujantis šiame kodekso apibrėžtomis etikos gairėms, principams ar vertybėms.

Neteisėtas elgesys – tai elgesys, prieštaraujantis įstatymui.

Netinkamas elgesys - bet koks elgesys, prieštaraujantis organizacijos praktikai ir taisyklėms, kurios atitinka įprastines socialines normas.

Šeimos nariai – tai kartu gyvenantis sutuoktinis, vaikai ir kiti asmenys.

Turtas - tai bet kokia nuosavybė ar žemė, kurią turi teisėjas ar jo artimieji giminaičiai ar šeimos nariai.

Teismų valdžia - tai teisėjai, priklausantys (ITERPTI).

Vaišingumas – nemokamos vaišės, kelionės, apgyvendinimas ar pramogos, siūlomos teisėjui, jam einant tarnybines pareigas.

Valstybės tarnautojas - tai į valstybės tarnybą išrinktas arba paskirtas asmuo.

Viešieji interesai – bendrieji visų lietuvių interesai.

Etiškos valstybės tarnybos principai

1 principas – dorovinis principingumas

Teisėjai tvarko savo viešąjį, profesinį ir privatų gyvenimą taip, kad išsaugotų ir sustiprintų visuomenės tikėjimą ir pasitikėjimą teismų sistema. Teisėjai laikosi aukščiausiųjų profesinio kompetentingumo ir asmeninio elgesio standartų, atlikdami savo pareigas energingai bei geranoriškai, našiai bei efektyviai.

2 principas - ištikimybė

Teisėjai yra pasišventę ginti Konstituciją ir kitus įstatymus. Kolegos teisėjai ir valstybės politikai jiems patiki atlikti pareigas. Jie privalo būti ištikimais teisėjo darbui ir nediskredituoti šių pareigų, užsiimdami kita veikla.

Teisėjui atskleidus informaciją apie kitų teisėjų neprofesionalų elgesį arba kitą veiksmą, prieštaraujantį šiam kodeksui, nėra ištikimybės principo sulaužymas.

3 principas - skaidrumas

Teisėjai vykdo pareigybinius įgaliojimus. Jie turi būti kuo atviresni priimdami sprendimus, pagrįsdami savo veiksmus ir aiškindami teismų procedūras. Informacijos viešumas turėtų būti ribojamas tik tada, kai to aiškiai reikalauja įstatymai ir viešieji interesai.

Teisėjai gali naudoti ar atskleisti informaciją, žinomą visuomenei arba su kuria visuomenė turi teisę susipažinti. Vis dėlto eidami savo pareigas, teisėjai sužino ir konfidencialios ar privataus pobūdžio informacijos, kurios atskleisti neleidžiama.

4 principas - sąžiningumas

Visuomenės tikėjimas, pasitikėjimas ir pagarba teismų valdžia priklauso nuo valstybės tarnautojų sąžiningumo ir sąžiningų veiksmų. Teisėjai privalo laikytis duotų pažadų, būti nuoširdūs, nesiūti apgaulės, prievartavimo ar korupcijos. Teisėjai negali naudoti laiko, įrangos ar finansinių išteklių asmeniniams poreikiams tenkinti. Jiems draudžiama priimti bet kokią dovaną ar vaišingumą, kuris gali būti interpretuojamas kaip palankumas pašaliniam asmeniui ar institucijai.

5 principas - atsakomybė

Už savo sprendimus ir veiksmus teisėjai atsako pagal įstatymą. Jie privalo būti pasiruošę atsiskaityti už savo sprendimus ir veiksmus, taip pat būti nuodugnai tiriami tiek, kiek tai yra leidžiama pagal jų užimamas pareigas.

6 principas – tarnavimas viešiesiems interesams

Teisėjai priima sprendimus ir veikia tik pagal įstatymo ir nesivaikydami savo interesų. Tarnybinės pareigos negali būti panaudotos asmeninei naudai gauti. Kad apgintų savo tarnybinių pareigų patikimumą, teisėjai turi deklaruoti savo ir savo šeimos narių turtą.

7 principas – pagarba įstatymui

Teisėjai turi laikytis įstatymų, taip pat įstatyminių aktų, potvarkių ir nurodymų, susijusių su jų pareigų atlikimu ir kurias atlikti įpareigojo atitinkama institucija.

Teisėjams patikima valdžia ir įgaliojimai. Ši valdžia ir įgaliojimai turi būti vykdomi teisėtai, neperžengiant tarnybinių įgaliojimų ribos. Teisėjams draudžiama piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir valdžia.

8 principas - nešališkumas

Teisėjai turi veikti nešališkai, priimti sprendimus, vadovaudomiesi objektyviais veiksniais, niekam nerodydami išskirtinio dėmesio ir nediskriminuodami dėl lyties, rasės, religijos, odos spalvos, tautybės, nepotizmo arba kitais su reikalu nesusijusiais sumetimais.

9 principas – pagarba žmogui

Teisėjai turi įsiklausyti ir laiku sureaguoti į visų asmenų, su kuriais dirba eidami tarnybines pareigas, poreikius ir elgtis su jais pagarbiai ir mandagiai. Teisėjai turi įsisamontinti, kad teismų sistema tarnauja visuomenei, o ne teisėjams.

10 principas - pavyzdingumas

Teisėjai turi puoselėti ir remti šiuos principus, imdamiesi iniciatyvos savo pavyzdžiu rodyti aukščiausiuosius elgesio modelio standartus. Teisėjai užima išskirtinę padėtyje, nes jie gali vadovauti įstatymų raidai, teisinei sistemai ir vykdo teisingumą.

Įvadas

Svarbu, kad etinis teisėjų elgesys remtųsi tam tikrais principais. Šie principai buvo suformuluoti remiantis geriausia tarptautine praktika ir nustačius Lietuvos teisėjų poreikius.

Etinė valstybės tarnyba yra nepaprastai svarbi geram valdymui, kuris įkvepia piliečiams pasitikėjimą savo valdžia. Lygiai taip pat teismų sprendimų ir nutarimų laikymasis priklauso nuo visuomenės tikėjimo teisėjų doroviniu principingumu ir nepriklausomumu.

Veikdami piliečių vardu, teisėjai užima atsakingas pareigas, todėl iš jų tikimasi aukščiausių standartų kuriant ir išlaikant pagarbą teisės sistemai, puoselėjant viešuosius interesus. Teisėjų visuomeninė pareiga – puoselėti valstybės, o ne savo interesus.

Būtina etiškos teismų valdžios dalis – teisėjų etišką elgesį skatinančios gairės ir sankcijos už jų nesilaikymą.

Šis numato ir bendro pobūdžio gaires, ir konkrečius reikalavimus:

1. pasiūlo aiškius vertybių, vaidmenų ir pareigų apibrėžimus;
2. paaiškina, kokio elgesio tikimasi iš teisėjų;
3. pasitarnauja kaip vadovas ugdant etišką elgesį;
4. padeda išspręsti galimas etikos dilemas;
5. paaiškina procedūras ir nuobaudas, skiriamas už nusižengimus;
6. sumažina dviprasmybes ir neaiškumą;
7. pateikia išsamų etiško elgesio apibrėžimą, paremtą esančiais įstatymais ir norminiais teisės aktais;
8. ugdo darbuotojų pasididžiavimą savo darbu;
9. skatina visuomenės pasitikėjimą etišku teisėjų darbu;
10. įdiegia dabartiniams pareigūnams valstybės tarnybos vertybes ir įkvepia naujai atėjusius teisėjų kartas;
11. sukuria išorinį patikimumą ir parodo, kad į etikos klausimus žiūrima rimtai bei imamasi konkrečių veiksmų jiems spręsti.

Šis Etikos kodeksas yra skirtas tam, kad apibrėžtų siektinus principus, pasiūlytų jų įgyvendinimo būdus ir įspėtų apie sankcijas už kodekso pažeidimus. Kodeksas skirtas ne vien tam, kad padėtų sumažinti sukčiavimo ir korupcijos lygį, bet taip pat kad sustiprintų daugelio teisėjų turimas moralines vertybes. Svarbu surasti balansą tarp skatinimo tinkamai elgtis ir baudimo už netinkamą elgesį.

Geras elgesys turėtų būti įprasta teisėjų darbo savybė, kurią galima sukurti ir skatinti atitinkamais etikos mokymais ar aukštesniojo rango teisėjams rodant pavyzdį kitiems. Atlyginimai už gerą elgesį turėtų tapti metinių apdovanojimų dalimi. Geras elgesys galėtų būti ir vienu iš kriterijų, skiriančių į aukštesnes pareigas.

Netinkamam elgesiui kontroliuoti etikos kodeksuose reiktų atsakyti į šiuos tris klausimus:

1. Koks tai pažeidimas?

2. Kokias nuobaudas reikia skirti?
3. Kas turi skirti nuobaudą?

1. Nusizengimo rūšis

Nusizengimai elgesio normoms dažnai apibūdinami kaip neteisėtas elgesys, neetiškas elgesys ir netinkamas ar neleidžiamas elgesys. Šiame kodekse išskiriami visi šie elgesio tipai. Tačiau reikia pripažinti, kad riba tarp skirtingų elgesio tipų neaiški. Nepaisant to, jie apibrėžiami tokiu būdu:

1. Neteisėtas elgesys – įstatymus pažeidžiantys veiksmai.
2. Neetiškas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys bendrosioms visuomenės etikos vertybėms: sąžiningumui, teisingumui, padorumui, lygybei.
3. Netinkamas ar neleidžiamas elgesys – veiksmai, prieštaraujantys įstaigos tvarkai ir taisyklėms, kurios atitinka įprastines socialines normas ir praktiką.

2. Taikytinos nuobaudos

Manoma, kad taikyti teismines nuobaudas už visų tipų elgesį – neetišką ar netinkamą – pernelyg drastiška. Nuobaudos turi atitikti nusizengimo rūšį. Egzistuoja teisės aktų visuma, nustatanti drausmines procedūras. Reikia nustatyti mažiausią ir didžiausią nuobaudą už visus kodeksų pažeidimus. Nuobaudos gali būti įvairios: nuo įspėjimų iki teismo skirtų bausmių, įskaitant laisvės atėmimą už sunkiausius nusikaltimus. Be abejo, sprendimą turės įvykdyti atitinkama drausminė institucija.

3. Įgyvendinančios ar nusizengimus tiriančios institucijos

Pripažįstama, kad egzistuoja įstatymai ir potvarkiai, kurie yra suderinami su šiuo kodeksu. Tačiau rekomenduojama, kad tos esamo Baudžiamojo kodekso vietos, kuriose kalbama apie valstybės pareigūnus, imtų galioti ir teisėjams.

Šiuo metu į elgesio pažeidimus reaguojama per teismus ar taikant drausmines nuobaudas.

***Čia svarbūs naujausi teisinės sistemos valdymo pokyčiai.**

Todėl etikos kodeksas siūlo gaires įvairiems pažeidimams, nustato atitinkamas nuobaudas ir nurodo vykdantįjį asmenį ar instituciją.

1 lentelė

Nusizengimo tipas	Taikoma nuobauda	Vykdytojas
Netinkamas elgesys	Papeikimas, drausminės priemonės	?
Neetiškas elgesys	Drausminės priemonės, atleidimas iš darbo, pagal įstatymą	?, teismai
Neteisėtas elgesys	Pagal įstatymą	?, teismai

Nuobaudos greičiausiai bus panašios į 2 lentelėje minimas bausmes.

2 lentelė

Tarnybinė nuobauda	Nuobaudos rūšis	Nusizengimo rimtumo laipsnis
1. Įspėjimas žodžiu	Administracinė	Lengvas
2. Įspėjimas raštu	Administracinė	Lengvas
3. Bauda	Administracinė	Vidutinio sunkumo

4. Atlyginimo sumažinimas	Administracinė	Vidutinio sunkumo
5. Skyrimas į žemesnes pareigas	Administracinė	Vidutinio sunkumo
6. Atleidimas iš darbo	Administracinė	Sunkus
7. Bauda	Baudžiamoji	Sunkus
8. Įkalinimas	Baudžiamoji	Sunkus

Kai nagrinėjamas teisėjo padarytas sunkus nusižengimas, už kurį atleidžiama iš pareigų, teisėjo įgaliojimai sustabdomi ne ilgesniam kaip X dienų laikotarpiui. Per tą laikotarpį bylą svarsto įgaliojota institucija. Sustabdžius teisėjo įgaliojimus, galima atsisakyti mokėti jam visą atlyginimą. Jei už tariamą nusižengimą teisėjas neatleidžiamas iš pareigų, jam galima grąžinti atlyginimą (be delspinigių), išskaičius jam priskirtas baudas.

PRINCIPŲ TAIKYMAS

1 principas – dorovinis principingumas

Nepriklausoma ir garbinga teismų valdžia yra svarbus bet kokios demokratinės visuomenės veiksnys. Teisėjai didžiuojasi galėdami veiksmingai tarnauti teisinei sistemai; jie išlieka kantrūs ir atsargūs. Teisėjai turėtų eiti savo pareigas, už kurias jiems mokama, ir atlieka išnaudodami visus savo profesinius gebėjimus. Jie turėtų nuolat gerinti savo profesinius gebėjimus. Teisėjai turėtų vengti priimti sprendimus, neturėdami atitinkamo žinių ir įgūdžių lygio. Viešajame ir privačiame gyvenime jie turėtų visada elgtis taip, kad išsaugotų ir puoselėtų teisingumo sistemos ir savo profesijos reputaciją. Jie turėtų vengti bet kokios veiklos, susijusios su savo tarnybinėmis pareigomis ir tokios, kuri galėtų diskredituoti teismų valdžios vardą. Teisėjai neturėtų elgtis netinkamai, neetiškai ar neteisėtai.

Pripažįstama, kad teisėjai turi teisę į privatumą. Tačiau teisėjų elgesys tiek privačiame, tiek viešame gyvenime gali turėti įtakos teismų valdžios ir teisingumo sistemos reputacijai. Teisėjai privalo susitaikyti su savo elgesio suvaržymais, kurie paprastam piliečiui gali pasirodyti perdėm griežti.

Pažeidus dorovinio principingumo nuostatas taikomos šios nuobaudos:

1.1 Elgesys, kenkiantis teismų valdžios ir teisingumo sistemos reputacijai

Už bet kokį elgesį, kenkiantį teismų valdžios reputacijai ir pakertantį visuomenės pagarbą bei pasitikėjimą valdžia, skiriamos drausminės nuobaudos

1.2 Pareigų nevykdymas ar atsisakymas jas vykdyti

Teisėjai turi vykdyti pareigas, kurioms atlikti jie yra paskirti. Už tokių pareigų nevykdymą ar atsisakymą jas vykdyti skiriamos drausminės nuobaudos

1.3 Profesinių standartų neatitikimas

Teisėjai turi laikytis aukščiausių profesinės etikos normų ir standartų, kvalifikuotai, stropiai, našiai ir efektyviai dirbdami savo darbą. Už šių standartų nesilaikymą skiriamos drausminės nuobaudos

1.4 Pareigų neatlikimas, apsvaigus nuo kvaišalų ar svaigalų

Teisėjams, negalintiems atlikti savo pareigų, apsvaigusiems nuo kvaišalų ar svaigalų, skiriamos drausminės nuobaudos ...

Drausminių nuobaudų skyrimas neapriboja teisės taikyti ir baudžiamąsias nuobaudas.

1.5 *Seksualinis priekabiavimas*

Teisėjai turi pripažinti savo kolegų bei tų, kurie stoja prieš juos teismuose, nepaisant jų pareigų, teises ir tinkamai su jais elgtis. Seksualinis priekabiavimas prie kolegos ar bet kurio kito asmens, stojančio prieš teisėjus teisme, laikomas drausmės pažeidimu ...

1.6 *Teismų darbo nevykdymas našiu ir efektyviu būdu*

Teisėjai turi užtikrinti našų ir efektyvų teismų darbą bei pasistengti, kad nebūtų nereikalingo bylų vilkinimo. Šio reikalavimo nevykdymas laikomas drausmės pažeidimu ...

2 principas - ištikimybė

Teisėjai turėtų stengtis apginti savo kolegas nuo nepagrįstos kritikos, tačiau teisėjai neturėtų mėginti dangstyti savo kolegų pažeidimų dėl klaidingai suvokiamo lojalumo ar saugoti kolegas, kai šie neatlieka savo pareigų tinkamai ir profesionaliai. Suprantama, kad kolegishkumo vertybių bei grupės normų pripažinimas padeda sukurti palankią darbo atmosferą. Tačiau susidūręs su kolegų įtaka toleruoti netinkamą, neetišką ar neteisėtą veiksmą, teisėjas turėtų apie tai pranešti atitinkamai instancijai. Teisėjai taip pat turi profesinę pareigą pranešti apie kitų asmenų nekompetentingumą. (Atitinkama institucija) nuspręs, ar darbas laikytinas nekompetentingu, remiantis pareigų aprašymu ir darbo įvertinimu. Tačiau (atitinkama institucija) skirs drausmines nuobaudas tiems, kurie piktavališškai praneša apie kolegų nekompetentingumą. Todėl nuobaudos bus taikomos tuo atveju, jeigu paaiškės, kad pateiktas pranešimas yra nepagrįstas ar kai jis yra sąmoningai nukreiptas prieš tam tikrą asmenį. Tuo pat metu (atitinkama institucija) privalo apginti tuos, kurie mėgina išsaugoti teismų valdžios dorovinį principingumą.

Ištikimybės sulaužymu nelaikoma, kai teisėjai atskleidžia konfidencialią informaciją, susijusią su neprofesionalių elgesiu ar bet kokiais etikos kodeksą pažeidžiančiais kitų teismų valdžios atstovų veiksmais. Tais atvejais, kai reikia apsaugoti teisėjus, mėginančius užtikrinti teismų valdžios atstovų dorovinį principingumą, tačiau bijančius išsakyti savo susirūpinimą, pareiškimas apie pažeidimą būtų laikomas tinkamu veiksniu.

Sulaužiusiems ištikimybę ar veikiantiems dėl klaidingo lojalumo suvokimo taikomos šios nuobaudos:

2.1 *Kolegų nekompetentingumo dangstymas*

Kolegų nekompetentingumo dangstymas gali turėti neigiamų pasekmių teisingumo sistemos veiksmingumui. Todėl teisėjai privalo pranešti (atitinkamai instancijai) apie kolegų nekompetentingumą. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriamos drausminės nuobaudos ...

Už piktavališkus pranešimus apie kolegų nekompetentingumą taikomos tokios pačios nuobaudos.

Nekompetentingiems teisėjams skiriamos 1.3 pastraipoje numatytas nuobaudos.

2.2 Netinkamo, neetiško, neteisėto kolegų elgesio dangstymas

Teisėjai privalo pranešti apie netinkamą, neetišką ar neteisėtą kolegų elgesį. Visų pirma pranešama (atitinkamai institucijai). Šio reikalavimo nevykdymas laikomas drausmės pažeidimu ...

Už piktavališkus kaltinimus taikomos tokios pačios nuobaudos.

2.3 Trukdymas priimti sprendimą ar jo vilkinimas

Dėl nebūtinio sprendimo vilkinimo arba tyčinio trukdymo įgyvendinti sprendimą teisingumo sistema gali tapti neefektyvi. Tokie veiksmai laikomi drausmės pažeidimais, už kuriuos skiriamos drausminės priemonės...

2.4 Nesąžiningas pareiškimas

Teisėjai skatinami pranešti apie netinkamą, neetišką ir neteisėtą veiklą. Jie bus apsaugoti, kai nuspręs taip pasielgti. Tačiau kai pareiškimas daromas piktavališkai, toks veiksmas laikomas drausmės pažeidimu ...

3 principas - skaidrumas

Skaidri valstybės valdžia yra svarbi demokratinės visuomenės dalis, užtikrinanti gerą valstybės valdymą. Bet kokioje visuomenėje teismų valdžia laikoma vienu iš tos visuomenės ramsčių. Teisėjai turėtų suprasti, kad jų veiksmai greičiausiai bus nuodugniai tiriami ir priimti tai, kaip savo vaidmens visuomenėje dalį. Visuomenės keliami aukšti reikalavimai yra teisingi ir pagrįsti.

Tuo pat metu teismų valdžia neturėtų stengti trukdyti įstatymų leidybos ar vykdomajai valdžiai tirti savo veiksmų.

Valstybės valdžios skaidrumas didina atskaitingumą, nes yra lengviau stebėti valstybės valdžios sprendimus ir veiksmus. Taip lengviau aptikti sukčiavimo ir korupcijos atvejus. Tada galima įvertinti valdžios veiklą ir stebėti, kaip ji reaguoja. Tas pat taikytina ir teismų valdžiai. Teisėjai turėtų būti pasiruošę suteikti informaciją, susijusią su teisinės sistemos darbu, ir paaiškinti, kaip vykdomas teisingumas.

Teisingumo kokybė išauga, jeigu sprendimai paaiškinami ir pagrindžiami, todėl atvirumas yra nepaprastai svarbus įtvirtinant pasitikėjimą tarp teisingumo vykdytojų ir plačiosios visuomenės. Teisingumas turi būti vykdomas ir tas procesas turėtų būti matomas. Piliečiai turi teisę žinoti, ką užtikrina teisingumo sistema ir kokiomis teisėmis jie gali pasinaudoti. Teismai turėtų skelbti informaciją apie savo galias ir veiksmus. Piliečių poreikiams turėtų būti teikiama didžiausia svarba, turėtų būti pripažįstami jų reikalavimai dėl informacijos, įskaitant:

- paslaugas;
- teises į paslaugas;
- galėjimą gauti paslaugas;
- būdus gauti paslaugas;
- įmanomą paslaugų lygį ir paslaugų teikimą;

- informuotumo apie teises didinimą ir skundus bei žalos atlyginimą.

Akivaizdu, kad yra tam tikros informacijos rūšių, kurios turi būti laikomos paslapyje. Tačiau turėtų būti laikomasi principo, kad tokios informacijos turėtų būti kiek įmanoma mažiau.

Teisėjai turi pateikti oficialią informaciją, kuri nelaikoma konfidencialia, ypač kai ji susijusi su teismų darbų ir teisine sistema. Jie negali atskleisti oficialios informacijos, kuri buvo perduota konfidencialiai. Šis reikalavimas galioja ir išėjus iš darbo: informacijos nutekėjimas pakerta pasitikėjimą teismų valdžia.

Teisėjai neturėtų atskleisti konfidencialios informacijos, kuri buvo gauta tiriant bylą. Aišku, kad tam tikromis aplinkybėmis informacija turėtų būti laikoma konfidencialia, o teisėjams draudžiama be įgaliojimų naudotis informacija, su kuria jiems buvo leidžiama oficialiai susipažinti. Informacijos negalima atskleisti, jeigu:

- tai kelia grėsmę nacionaliniam saugumui;
- informacija yra konfidenciali dėl įstatymo nuostatų;
- informacija aiškiai pažymima konfidencialumo žyme;
- konfidencialumas suteikiamas dėl bylos statuso ar aplinkybių, kuriomis buvo gauta informacija;
- to reikia norint tinkamai vykdyti teismų darbą;
- informacija buvo paimta iš asmens bylos ir gali sukelti nepateisinamą nepatogumą, nepalankią padėtį ar fizinę žalą;
- tai reikštų neleistiną asmeninį išpuolį prieš išrinktus atstovus, politinius kandidatus, kolegas ar valstybės tarnautojus;
- buvo naudojama ar atskleidžiama bet kokia informacija, gauta atliekant tarnybines pareigas, ir kuri tuo metu nebuvo žinoma;
- būtų atskleista konfidencialiai patikėta komercinė informacija.

Informacija turėtų būti renkama tik teisėtiems tikslams, turėtų būti aktuali ir išsami. Turėtų būti aišku, kodėl ir kokiam tikslui renkama informacija. Informacija, kurią teisėjai gauna atlikdami savo tarnybines pareigas, neturėtų būti naudojama jokiame neteisminiame posėdyje, forume ar asmeninei naudai. Teisėjai visada turėtų laikytis kliento konfidencialumo principo.

Suprantama, kad daug konfidencialios informacijos praėjus tam tikram laikui netenka savo svarbos, tačiau informacija, kuri laikoma kėlusia grėsmę nacionaliniam saugumui, turėtų likti konfidencialia neribotą laiką tarpą.

Nesugebėjus užtikrinti valdymo skaidrumo numatomos šios nuobaudos:

3.1 Atsisakymas išduoti leistiną informaciją pagal pateiktą teisėtą prašymą

Piliečiai turi teisę gauti tam tikrą informaciją, susijusią su teismų valdžios paslaugomis. Jeigu teisėjas atsisako pateikti tokią informaciją, numatomos šios drausminės nuobaudos ...

3.2 Sprendimų priėmimo tvarkos nesilaikymas

Piliečiai turi teisę tikėtis, kad bet kokie su jų gerove susiję sprendimai bus priimami pagal nustatytą sprendimų priėmimo tvarką. Teisėjui nesilaikant tokios tvarkos numatomos drausminės nuobaudos ...

3.3 Atsisakymas paklusti prašymams suteikti informaciją, susijusią su darbo įvertinimu, kuri atlieka atitinkama kontrolės institucija

Valdymo skaidrumas padidėja, kai politiniai procesai ir jų pasekmės kontroliuojamos. Nepateikus informacijos apie darbo rezultatus atitinkamai kontrolės institucijai, skiriamos drausminės nuobaudos ...

3.4 Svarbios informacijos nuslėpimas nuo aukštesnes pareigas einančių pareigūnų be pateisinamos priežasties

Teismų valdžios sprendimai turi būti priimami panaudojus visą svarbią žinomą informaciją. Informacijos nuslėpimas nuo aukštesnes pareigas einančių pareigūnų be pateisinamos priežasties yra drausmės pažeidimas ...

Konfidencialumo nesilaikymo atveju numatomos šios nuobaudos:

3.5 Tyčinis neleistinos konfidencialios informacijos atskleidimas

Drausminė nuobauda ...

3.6 Neleistinas oficialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo

Nors šis pažeidimas yra lengvesnis, nei aprašytasis 3.5 pastraipoje, jis laikomas drausmės pažeidimu, už kurį skiriama ...

3.7 Tyčinis nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas, visam laikui išėjus iš užimamų pareigų arba perėjus į kitą teismų valdžios ar viešąją tarnybą

Tai laikoma drausmės pažeidimu, kai teismų valdžios atstovas lieka valstybės tarnyboje... Netgi palikus tarnybą, neleistinos informacijos atskleidimas yra pažeidimas, už kurį skiriama ...

3.8 Nesankcionuotas konfidencialios informacijos atskleidimas dėl aplaidumo, visam laikui išėjus iš pareigų ar perėjus į kitas pareigas teismų valdžios ar viešojoje tarnyboje

Nors šis pažeidimas yra lengvesnis nei nurodytas 3.7 pastraipoje, tais atvejais, kai teismų valdžios atstovas atskleidžia konfidencialią informaciją dėl aplaidumo po to, kai pereina į kitą valstybės tarnybą, tai laikoma drausmės pažeidimu... Kai teismų valdžios atstovas atskleidžia neleistiną informaciją dėl aplaidumo palikęs valstybės tarnybą visam laikui, tai laikoma drausminiu pažeidimu, už kurį skiriama ...

3.9 Konfidencialios informacijos panaudojimas asmeninei naudai

Tai yra drausmės pažeidimas, už kurį skiriama ...

4 principas - sąžiningumas

Tikėjimas ir pasitikėjimas bei pagarba teismų valdžiai priklauso nuo pačių teisėjų sąžiningumo ir sąžiningų veiksmų. Todėl korupcija, sukčiavimas ir prekyba tarnybine įtaka laikomi rimtais pažeidimais.

(i) Korupcija.

Korupcija apima:

- Neteisėtai gautus pinigus;
- Sprendimų priėmimą dėl gauto mokėjimo asmeninei naudai.

(ii) Sukčiavimo atvejai

Sukčiavimas apima:

- veiksmų eigos skatinimą apgaule;
- nesąžiningą elgesį, susijusį su veikimu ar neveikimu arba neteisingo pareiškimo davimu žodžiu arba raštu, turint tikslą gauti pinigų ar kitos naudos iš valstybės ar išvengti atsakomybės;
- įvairių mokesčių, rinkliavų, tarifų ar kitų mokėtinų pinigų sumų, tarnybinių pajamų, darbo užmokesčių, kompensacijų ar išlaidų prievartavimą, teisėjui žinant, kad jos neturi būti sumokėtos ar viršija mokėtinas sumas, bei jų pasisavinimą asmeninei naudai;
- įrangos naudojimą privatiems tikslams;
- dokumentų klastojimą;
- netinkamą papildomų išmokų panaudojimą.

(iii) Prekyba tarnybine įtaka

Teisėjai neturėtų naudotis savo užimamomis pareigomis įtakai, realiai ar apsimestinei, demonstruoti, suteikiant kitam asmeniui darbo vietą, pareigas, apdovanojimus ar paslaugas, sutartis ar sandorius.

(iv) Netinkamas vadovavimas

Teisėjai neturėtų sąmoningai ar kitu būdu atlikti veiksmus, kurie dėl neefektyvumo ar aplaidumo galėtų pakenkti viešiesiems interesams. Teisėjai privalo užtikrinti, kad teismų darbas būtų vykdomas rimtai atsižvelgiant į atitinkamus procedūras.

(v) Dovanos ir vaišingumas

Teisėjai turėtų vengti situacijos, kurioje suteiktos dovanos ir vaišingumas gali būti interpretuojami, kaip davėjo, asmens ar organizacijos, mėginimas užsitikrinti palankius veiksmus. Vaišingumas gali būti priimamas, kai reikia reprezentuoti organizaciją oficialiuose reikaluose. Dovanos gali būti priimamos... (žr. atitinkamus įstatymus). Bet koks pasiūlytas vaišingumas ir dovanos turi būti užregistruoti Interesų registre.

Kilus įtarimui dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekybos tarnybine įtaka, teisėjai gali apie savo įtarimus pranešti (atitinkamai įstaigai), kuri ims atitinkamų veiksmų. Turintys įtarimų dėl korupcijos, sukčiavimo ar prekybos tarnybine įtaka turi būti pasiruošę prisistatyti (atitinkamai institucijai), kuri užtikrins jų anonimiškumą. Kai kaltinimai laikomi piktavališkais ar nepagrįstais, juos pateikusiam teisėjui bus skiriamos drausminės nuobaudos.

4.1 Korupcija

Korupcija yra sunkus drausmės pažeidimas ir bet koks korupcija kaltas pripažintas teisėjas bus atleidžiamas iš tarnybos. Korupcija taip pat yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, kurie gaunami iš korupcijos, bus konfiskuojami.

4.2 Sukčiavimas

Sukčiavimas yra sunkus drausmės pažeidimas, už kurį šalinama iš tarnybos. Sukčiavimas taip pat yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, kurie gaunami sukčiaujant, bus konfiskuojami.

4.3 Prekyba tarnybine įtaka

Prekyba tarnybine įtaka yra sunkus drausmės pažeidimas, už kurį šalinama iš tarnybos. Bet kokie pinigai ar nuosavybė, kurie įgyjami atliekant tokią veiklą, bus konfiskuojami.

4.4 Netinkamas institucijos materialinių išteklių panaudojimas

Teisėjai neturėtų naudoti valstybės išteklių privačioms reikmėms tenkinti. Suprantama, kad bus ypatingos svarbos atvejų, kai bus galima panaudoti valstybės išteklius, tokius, kaip tarnybiniai telefonai. Teisėjai turėtų susipažinti su tarnybinėmis instrukcijomis arba pasitarti su (atitinkama institucija). Neleistinas institucijos materialinių išteklių naudojimas yra drausmės pažeidimas... Kai institucijos materialinių išteklių netinkamas panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.5 Netinkamas papildomų išmokų panaudojimas

Teisėjai gali gauti papildomas išmokas, skirtas, pavyzdžiui, transporto ar vaišingumo išlaidoms padengti. Neleistinas papildomų išmokų naudojimas ar neteisėtas jų reikalavimas yra drausmės pažeidimas ...

Kai neteisėtas papildomų išmokų panaudojimas kvalifikuojamas kaip vagystė, pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimo.

4.6 Nesąžiningas ar neteisingas veikimas

Teisėjai turėtų visada elgtis sąžiningai ir teisingai. Šio reikalavimo nevykdymas yra drausmės pažeidimas. Teisėjams, kurie meluoja arba elgiasi nesąžiningai, skiriama ...

4.7 Netinkamas vadovavimas

Bet kokiam teisėjui, kuris yra pripažįstamas kaltas dėl netinkamo vadovavimo, skiriama drausminė nuobauda ...

4.8 Dovanų ir vaišingumo nedeklaravimas

Bet kokiam teisėjui, kuris nesugeba užregistruoti dovanų ir vaišingumo, skiriama

5 principas - atsakomybė

Atskaitingumas yra nepaprastai svarbus geram valdymui, teisėjai turėtų būti atskaitingi už savo veiksmus ir prisiimti už juos atsakomybę. Prireikus, teisėjai turėtų paaiškinti ir pagrįsti savo sprendimus. Jie yra atskaitingi atitinkamam teismui, o galiausiai - (atitinkamai institucijai). Atskaitingumo formos yra įvairios: politinė, teisinė, finansinė ir administracinė. Atsiskaitoma yra ir viduje, ir išorės institucijoms. Administracinės ir finansinės procedūros užtikrina vidaus atskaitingumą, o išorės atskaitingumas gali būti susijęs su atitinkama parlamento kontrole.

Atskaitingumas turi keletą funkcijų. Viena jų - atgrasymas nuo neetiško elgesio, padidinant demaskavimo tikimybę. Atskaitingumas taip pat verčia teismų valdžią atsiskaityti už savo darbą. Teisėjai privalo pagrįsti savo elgesį ir pateikti savo veiklos ataskaitą. Todėl svarbu, kad teisėjų prievolės būtų aiškiai išdėstytos ir jie būtų atsakingi už šių prievolių vykdymą. Taip pat svarbu, kad atskirų teismų pareigūnų prievolės būtų išaiškintos, jiems aiškiai nurodant, kad jie bus atsakingi už jų vykdymą.

Pažeidus atskaitingumo reikalavimus ir nepriėmus atsakomybės taikomos šios nuobaudos:

5.1 Neatsiskaitymas už veiklą

Teisėjai turi atsiskaityti už savo veiklą atitinkamai institucijai ar asmeniui. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama drausminė nuobauda

5.2 Prievolių nevykdymas

Prievolių nevykdantiems teisėjams skiriamos drausminės nuobaudos ...

5.3 Apgaulingas ar neteisingas atsiskaitymas už veiklą

Teisėjams, kurie neteisingai arba apgaulingai atsiskaito už savo veiklą, skiriamos drausminės nuobaudos...

6 principas – tarnavimas viešiesiems interesams

Pagrindinis principas yra aiškus: pareigas teismų valdžioje einantis asmuo negali priimti sprendimo, remdamasis privačiais interesais ir neturi leisti, kad koks nors privatus interesas paveiktų teisminį sprendimą. Teisėjai neturėtų naudoti teisminės tarnybos prestižo teisėjo ar kitų asmenų privatiems interesams įgyvendinti. Siekiant skaidrumo, reikia deklaruoti bet kokius svarbesnius privačius interesus ir vengti bet kokio galimo interesų konflikto. Kai atsiranda interesų konflikto galimybė, teisėjai turi pasitraukti arba atsisakyti privačių interesų. Siekiant užtikrinti teismų valdžios dorovinį principingumą, teisėjai turi registruoti savo ir savo šeimos narių materialinį turta.

Egzistuoja du galimo interesų konflikto sprendimo būdai, padedantys apsaugoti teismų valdžios dorovinį principingumą. Pirmasis – interesų deklaravimas. Teisėjai privalo deklaruoti savo finansinius ir kitus interesus, kurie gali atrodyti aktualūs teisėjo nagrinėjamai bylai ir paveikti teisėją ar tokiu atrodyti, kai jis priima sprendimą taip, kad atsiranda realus arba numanomas šališkumo pavojus. Teisėjai neturėtų leisti, kad šeimos, socialiniai ir kiti santykiai turėtų įtakos jų sprendimams. Todėl kai teisėjo šeimos narys dalyvauja kokioje nors teisėjo nagrinėjamoje byloje ar veikia kaip advokatas, arba gali tapti svarbiu liudytoju, teisėjas turėtų pasitraukti.

Antroji apsauga yra Interesų registras - raštiška teisėjo ir jos artimiausių šeimos narių privačių interesų – finansinių ir kitokių - apskaita.

Interesų konfliktas taip pat gali kilti tada, kai teisėjas ieško papildomo darbo už teismų sistemos ribų. Paprastai teisėjai neturėtų dirbti kitur, jeigu dėl to kiltų konfliktas su jų tarnybinėmis pareigomis ar būtų paveiktos šios pareigos.

Interesų konfliktas taip pat gali kilti, kai teisėjas palieka tarnybą ir pereina į postą organizacijoje, su kuria teisėjas turėjo oficialių reikalų. Tai jokių būdu neturi priminti atsilyginimo už praeityje atliktas paslaugas.

Už nesugebėjimą tarnauti viešiesiems interesams numatomos šios nuobaudos:

6.1 Privačių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Teisėjai neturėtų naudoti savo tarnybinės padėties privatiems ar šeimos bei draugų interesams tenkinti. Toks veiksmas laikomas drausmės pažeidimu, už kurį skiriama ...

Kai teisėjų veiksmai gali būti įvertinti, kaip korupcija, sukčiavimas ar prekyba tarnybine įtaka, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipose numatytos nuobaudos.

6.2 Pašalinių grupių interesų laikymas aukščiau už viešuosius interesus

Teisėjai neturi naudotis savo tarnybine padėtimi, kad paremtų pašalinės grupės, kuriai jie priklauso, interesus, aukodami viešuosius interesus. Toks veiksmas laikomas drausmės pažeidimu, už kurį ...

Kai teisėjų veiksmai gali būti laikomi korupcija, sukčiavimu ar netinkama prekyba tarnybine įtaka, taikomos 4.1, 4.2 ar 4.3 pastraipose numatytos nuobaudos.

6.3 Tyčinis svarbių interesų nedeklaravimas

Teisėjai turėtų deklaruoti galimą interesų konfliktą bet kokioje su jų oficialiomis pareigomis susijusioje srityje. Sąmoningas šio reikalavimo nepaisymas laikomas drausmės pažeidimu, už kurį ...

6.4 Svarbių interesų nedeklaravimas dėl aplaidumo

Galimo interesų konflikto nedeklaravimas dėl aplaidumo ar nežinojimo laikomas drausmės pažeidimu, už kurį ...

6.5 Atsisakymas registruoti turtą

Teisėjai turi registruoti savo ir savo šeimos narių turtą. Šio reikalavimo nepaisymas yra drausmės pažeidimas, už kurį ... Jeigu teisėjas iš pradžių užregistruoja turtą, bet vėliau to nedaro, byla gali būti perduota tyrimui, po kurio gali būti ...

6.6 Tyčinis nevisiškas ar klaidingas turto registravimas

Nesugebėjimas visiškai laikytis Turto registro reikalavimų laikomas drausmės pažeidimu, už kurį ...

6.7 Nevisiškas turto registravimas dėl aplaidumo

Nesugebėjimas visiškai įvykdyti Turto registro reikalavimų dėl aplaidumo ar klaidos yra laikomas drausmės pažeidimu, už kurį ...

6.8 Darbas už institucijos ribų be leidimo

Bet kuriam teisėjui, kuris ėmėsi darbo už institucijos ribų be (atitinkamos institucijos) leidimo, skiriama drausminė nuobauda ...

6.9 Įsidarbinimas be leidimo, išėjus iš valstybės tarnybos

Kai teisėjas ima dirbti įmonėje iš šalies, su kuria eidamas tarnybines pareigas jis/ji turėjo reikalų, teisėjo paskyrimui reikia (atitinkamos institucijos) pritarimo. Jeigu paskyrimas nepatvirtinamas, tada ta įmonė negalės teikti konkursinių pasiūlymų vyriausybiniams

sutartims (...) laikotarpi. Darbdavį arba įdarbinančiąją įmonę atitinkama vyriausybinių institucijų, išduodanti darbo licenciją, įtrauks į juodąjį sąrašą.

7 principas – pagarba įstatymui

Teisėjai ko gero labiau nei bet kokia kita visuomenės grupė privalo laikytis įstatymų. Ji privalo gerbti Konstituciją ir veikti pagal jos nuostatas. Teisėjai privalo skatinti savo personalą ir teismo pareigūnus veikti pagal įstatymą.

Teisėjai užima išskirtinę padėtį, nes gali skatinti bei tobulinti teisės sistemą ir vykdo teisingumą.

Teisėjai kelia bylas ir priima sprendimus, turinčius didelės įtakos paprastų piliečių gyvenimui. Paprastai piliečiai nori tikėti, kad teisėjams patikėtos galios yra tinkamai naudojamos. Todėl teisėjas negali panaudoti savo tarnybinės padėties tikslui, kuris būtų ar atrodytų esąs naudingas pirmiausiai teisėjui, ar jo draugams bei giminaičiams.

Įstatymų laikymasis yra itin svarbus, priimant teisingus ir sąžiningus sprendimus. Bylos turėtų būti keliamos tik pagal įstatymus. Teisėjai turėtų veikti pagal jiems suteiktus įgaliojimus ir:

- neturėtų atsižvelgti į nesvarbias aplinkybes ar nepaisyti bet kokių svarbių įgaliojimų/nurodymų/įstatymų;
- neturėtų nesąžiningai naudotis įgaliojimais savo nuožiūra, neatsižvelgdami į bylos esmę;
- neturėtų veikti neapdairiai;
- turėtų būti sąžiningi ir nešališki, tinkamai atsižvelgdami į asmens teises;
- neturėtų atstovauti savo šeimos interesų teisme, kuriame jis dirba.

Teisėjai negali naudotis savo tarnybine padėtimi siekdami paveikti asmenį ar užmegzti su juo finansinius ar kitokius santykius bei versti žemesnes pareigas einantį darbuotoją skolinti pinigus ar įsigyti prekes. Jie neturėtų siekti nuolaidos produktui iš asmens ar įmonės, su kuriais jie dirba eidami tarnybines pareigas. Teisėjai neturėtų naudotis tarnybine padėtimi paslaugoms gauti.

Už įstatymo ar teisėtų taisyklių negerbimą taikomos šios nuobaudos:

Tai yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Be to, teisėjas, pripažintas kaltas veikęs už įstatymo ribų, bus pašalintas iš savo posto.

7.2 Kitų skatinimas veikti už įstatymo ribų

Tai yra nusikaltimas, už kurį traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Be to, kaltu pripažintas teisėjas šalinamas iš savo posto.

Už neteisėtą naudojimąsi įtaka numatomos šios nuobaudos:

7.3 Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi

Teisėjai, kurie piktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi ir galiomis arba viršija įgaliojimus, kurie jiems buvo oficialiai patikėti, ar atlieka tarnybinius veiksmus, kuriems jie nebeturi teisės, bus skiriamos drausminės nuobaudos ...

7.4 Neteisingas naudojimas įgaliojimais savo nuožiūra

Teisėjams, kurie neteisingai naudojami savo įgaliojimais, bus skiriamos drausminės nuobaudos ...

7.5 Neapdairūs veiksmai

Teisėjams, kurie veikia neapdairiai ir neatsižvelgia į kitų teises, bus skiriamos drausminės nuobaudos ...

7.6 Netinkama įtaka kitiems darbuotojams arba piktnaudžiavimas jais

Teisėjams, kurie daro netinkamą įtaką ar neleistinai elgiasi su kitais darbuotojais, skiriamos drausminės nuobaudos ...

8 principas - nešališkumas

Teisėjai turi priimti sprendimus ir veikti sąžiningai ir teisingai. Jų pasirinkimas turėtų būti pagrįstas objektyviais veiksniais, o sprendimai turėtų būti priimami „be baimės ar palankumo“.

Be to, teisėjai turėtų samdyti darbuotojus ar skirti juos į aukštesnes pareigas be jokio šališkumo ar nusistatymo. Samdymas ir skyrimas į aukštesnes pareigas turėtų būti pagrįsti sąžininga ir atvira konkurencija, siekiant išsaugoti teisinės sistemos dviasią ir už sistemos ribų esančių tikėjimą.

Suprantama, kad tokius sprendimus dažniau priimamas komitetas, o ne atskiri asmenys. Tokiu atveju komitetas yra kolektyviai atsakingas už teisingumo užtikrinimą.

Teismų valdžios nešališkumas yra būtinas. Todėl teisėjai turėtų susilaikyti nuo vadovaujančio vaidmens ar kokių nors kitų pareigų politinėje organizacijoje. Jie neturėtų sakyti kalbų, palaikančių kokią nors politinę partiją, ar remti kandidatą į politinį postą. Jeigu teisėjai nori užimti politinį postą, jie turėtų atsistatydinti iš užimamų pareigų. Be abejo, teisėjai turi tas pačias teises kaip ir bet kurie kiti visuomenės nariai ir gali dalyvauti diskusijoje bendruomenės ir socialiniais klausimais kaip privatūs asmenys. Tačiau teisėjai, norintys diskutuoti apie valdžios politiką ar valdymą **kaip privatūs asmenys**, turėtų suprasti, kad jie gali būti laikomi kalbančiais apie vyriausybę arba teismų valdžią iš išskirtinių pozicijų. Teisėjo kaip tarnybines pareigas užimančio asmens dalyvavimas viešojoje diskusijoje bendrai yra laikomas priimtiniu dalyku.

Teismai kaip viena iš valdžios šakų turėtų veikti kaip valdžios kontrolės priemonė. Tačiau teismų valdžia turėtų apsiriboti konstitucinių, o ne politinių klausimų komentavimu, t.y. teisėjai gali komentuoti valdžios darbą, jeigu valdžia veikia nekonstituciškai, tačiau neturėtų komentuoti politikos kitaip nei nurodydami teisinės ir konstitucinės tokios politikos pasekmes.

Už nešališkumo reikalavimo nesilaikymą gali būti skiriamos šios nuobaudos:

8.1 Sprendimo, kuris naudingas vienai grupei ar asmeniui, neatsižvelgus į bylos esmę, priėmimas

Tai drausmės pažeidimas, už kurį skiriama ...

8.2 Įdarbinimas, paaukštinimas, apmokymas, stipendijų skyrimas, remiantis kitais kriterijais nei atitinkama kvalifikacija, nuopelnais ir patirtimi

Tai laikoma drausmės pažeidimu ir taikoma atskiriems teisėjams, priimantiems tokius sprendimus asmeniškai ar komitete. Visi komiteto nariai yra individualiai ir kolektyviai atsakingi už to komiteto sprendimus.

8.3 Bet kokia vieša valdžios ar politikos kritika, kuri gali būti įvertinta kaip nešališkumo nesilaikymas

Tai drausmės pažeidimas, už kurį skiriama ...

8.4 Nesugebėjimas tinkamai ir nešališkai taikyti įstatymo

Siekiant garantuoti teismų valdžios dorovinį principumą ir užtikrinti reputaciją, įstatymas turi būti taikomas nešališkai, tokiu būdu užtikrinant teisingumą. Netinkamas ir šališkas įstatymo taikymas yra drausmės pažeidimas, už kurį skiriama ...

9 principas – pagarba žmogui

Reaguojanti teismų valdžia yra tokia, kuri noriai, efektyviai, operatyviai ir nešališkai reaguoja į teisėtus visuomenės poreikius. Su visuomene reikia elgtis sąžiningai, nešališkai, mandagiai ir atsižvelgti į jos teises bei siekius. Teisėjai privalo pasistengti suteikti reikalingą informaciją ar patarimą ir neturėtų klaidinti visuomenės dėl jos teisių.

Teisėjai turėtų stengtis užtikrinti, kad visuomenės nariai pasinaudotų sau priklausančiomis teisėmis, jas žinotų, tai pat užtikrinti, kad prieš juos stojantieji asmenys pasinaudos savo teisėmis.

Teismo pareigūnai reaguoja į pagrįstus visuomenės ir kitų pareigūnų reikalavimus, pavyzdžiui, būdami mandagūs ir paslaugūs. Tai yra ypač svarbu, kai asmuo nežino savo teisių, tiksliai nežino, ko prašyti ar oficialios tvarkos. Turėtų būti aišku, kad stojantieji prieš teismą gali pasimesti, imti nekantrauti ar pykti, todėl teisėjai turėtų išlaikyti tvarką ir deramą elgesį teisminių procedūrų metu. Dėl to neturi nenukentėti jiems teikiamos paslaugos. Reagavimas ir pagarba asmenims yra pagrindiniai kokybiškos valstybės tarnybos elementai, apimantys:

- reagavimą į informacijos užklausimus;
- operatyvų sprendimų priėmimą;
- išiklausymą ir reagavimą į kliento poreikius;
- mandagų elgesį su klientais.

Todėl teisėjai turėtų būti kantrūs ir mandagūs su bylos šalimis, prisiekusiaisiais, liudytojais, advokatais ir kitais, su kuriais teisėjams tenka turėti reikalų einant tarnybinės pareigas, ir jie turi to paties reikalauti iš savo kontroliuojamų teismo pareigūnų.

Už nesugebėjimą pagarbiai elgtis numatomos tokios nuobaudos:

9.1 Nesąžiningas elgesys su visuomene

Tai laikoma drausmės pažeidimu už kurį ...

9.2 Visuomenės klaidinimas dėl jai priklausančių teisių

Tai laikoma drausmės pažeidimu, už kurį ...

9.3 Nemandagus ir nepaslaugus elgesys

Tai laikoma drausmės pažeidimu, už kurį ...

9.4 Nepagrįstas vilkinimas sprendžiant visus klausimus teisme

Tai yra drausmės pažeidimas ...

10 principas - pavyzdingumas

Teisėjai privalo rodyti gerą pavyzdį ir teisingumo sistemoje, ir visuomenėje. Teismų valdžia laikoma visuomenės ramsčiu ir privalo laikytis aukščiausių etinių standartų bei būti sektinu pavyzdžiu bendrajai visuomenei. Teisėjai turėtų imtis iniciatyvos paremdami ir įgyvendindami etinius principus ir užtikrinti, kad visi, kuriems jie vadovauja, veiktų rimtai atsižvelgdami į etinius principus, kurie išdėstyti šiame etikos kodekse. Darbuotojai ir teismo pareigūnai laikosi atitinkamų kruopštumo ir dorovinio principingumo standartų. Pavyzdinis elgesys - gero pavyzdžio kitiems ir aukščiausios profesinės kompetencijos demonstravimas. Teisėjų pareiga yra priimti sprendimus ir nutarimus. Tai darydami jie turi būti nuoseklūs, o nutarimus priimti, vadovaudamiesi sveiku protu.

Kaip teismų valdžios atstovai, teisėjai kolektyviai privalo imtis vadovaujančio vaidmens ir užtikrinti, kad Lietuvos teisinė sistema ir teisingumo vykdymas atitiktų aukščiausius tarptautinius standartus. Todėl teismų valdžia privalo siekti pagarbos žmogaus teisėms, įstatymo viršenybei ir saugoti savo nepriklausomumą.

Už nesugebėjimą rodyti pavyzdį numatomos šios nuobaudos:

10.1 Nesugebėjimas išaiškinti darbuotojams etinių valstybės tarnybos reikalavimų

Teismų valdžios atstovai privalo išaiškinti darbuotojams etinius standartus, kurių iš jų tikimasi. Už šio reikalavimo nevykdymą skiriama ...

10.2 Nesugebėjimas skatinti pagarbos žmogaus teisėms, įstatymo viršenybei

Teismų valdžios atstovai turėtų per savo veiksmus imtis iniciatyvos skatinant pagarbą žmogaus teisėms, įstatymo viršenybei. Šio reikalavimo nesilaikymas yra drausmės pažeidimas, už kurį ...

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ATASKAITA APIE KODEKSŲ PLANAVIMĄ

Šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie etikos kodeksų Lietuvos Respublikos Seimo nariams, teisėjams ir valstybės tarnautojams rengimą. Joje:

1. aprašomi apsilankymai Lietuvoje ir atliktas darbas;
2. pateikiami etikos kodeksų projektai, seminarų metu naudota medžiaga, Seime daryto pranešimo originalas, taip pat pranešimas, sakytas valstybės tarnautojų kodeksą rengiančiai darbo grupei;
3. prof. Lawtono pateiktos pastabos raštu, gavus prašymą paaiškinti skirtumus tarp viešojo ir privataus gyvenimo ir pakomentuoti kodeksų įgyvendinimo įstatymo projektą.

Prieš pirmąjį apsilankymą buvo pateiktas valstybės tarnautojų kodekso projektas, kuris buvo parengtas, pasitelkiant geriausią tarptautinę praktiką. Apsilankymo tikslas – susipažinti su pirmąja reakcija ir sukaupti pagrindinę informaciją, susijusią su Lietuvos politikų, valstybės tarnautojų ir teisėjų etikos klausimais.

2. 1 apsilankymas (2002 balandžio – gegužės mėn.)

Ekspertas apsilankė ir kalbėjosi su įvairių institucijų atstovais:

Vyriausybės kanceliarija,
Vyriausioji tarnybinės etikos komisija,
Ūkio ministerija,
Finansų ministerija,
Vidaus reikalų ministerija,
Teisingumo ministerija,
Vilniaus m. savivaldybė,
Seimo kontrolierių įstaiga,
Viešojo administravimo institutu,
Seimo Etikos ir procedūrų komisija.

Apklausoje padėjo susipažinti su kontekstu, kurį reikia įtraukti į kodeksus. Ši informacija yra susijusi su:

- dabartiniais sprendimų priėmimo procesais;
- galiojančiais teisės aktais;
- viešojo gyvenimo priešpastatymo privačiam;
- antikorupcijos komisijų ir kitų institucijų vaidmeniu ir įgaliojimais;
- valstybės politikų ir Seimo narių mokymu;
- viešaisiais pirkimais;
- interesų registru;
- įgyvendinimo klausimais.

Pirmojo apsilankymo Lietuvoje metu Seimo valdyba sukūrė darbo grupę, kurios tikslas – parengti etikos kodeksą Seimo nariams. Be to, buvo sukurta darbo grupė valstybės tarnautojų etikos kodeksui parengti. 1 priede pateikiama detali informacija apie šioms darbo grupėms darytus pranešimus.

3. 2 apsilankymas (2002 m. birželio mėn.)

Antrojo apsilankymo tikslas – tobulinti etikos kodeksus ir susipažinti su darbo grupių pastabomis. Susitikimų metu buvo pateikta ši informacija:

1. Susitikimas su darbo grupe, rengiančia Seimo nariams skirtą elgesio kodeksą

Darbo grupės narių pastabos buvo teigiamos. Jie išklėle keletą bendrojo pobūdžio klausimų:

- (i) atskiros politinės partijos gali turėti savo kodeksus, neilgesnius kaip 2-3 lapai. Vienas darbo grupės narys sutiko juos išnagrinėti ir jo išklėli klausimai buvo įtraukti į šį kodeksą;
- (ii) suprantama, kad tam tikru metu patys nariai turės įsitraukti. Nuspręsta, kad tai įvyks, parengus galutinį projektą;
- (iii) buvo pasiūlyta apjungti 8 Lietuvos valstybės tarnybos principus, naująjį ES valstybės tarnautojų kodeksą ir originaliuosius 12 standartų. Tai buvo atlikta;
- (iv) suprantama, kad kodeksas turi būti parengtas toks, kad atitiktų galiojančius įstatymus. Todėl galutinį variantą parengs Lietuvos konstitucinės teisės ekspertas ir darbo grupės narys;
- (v) pateikta konkrečių pasiūlymų, į kuriuos bus atsižvelgta, rengiant kitą projektą.

2. Susitikimas su darbo grupe, rengiančia valstybės tarnautojų elgesio kodeksą

Deja, bet nei vienas darbo grupės narys, išskyrus jos vadovą, nebuvo susipažinęs su elgesio kodeksu. Paaiškintas kodeksų loginis pagrindas. Darbo grupė sutiko pateikti savo pastabas, kai susipažins su šiuo kodeksu.

3. Susitikimas su p. Andriuliu, Vyriausiosios tarnybos etikos komisijos pirmininku

Šios institucijos funkcijos, statusas ir vaidmuo buvo detaliam apibūdinti. Buvo teigiama, kad komisija neegzistavo tiek ilgai, kad galima būtų nuspręsti, ar ji veiksmingai kovoja su neetiška ir neteisėta praktika. Jos įgaliojimus nustato įstatymas. Jie susiję tik su interesų registru ir tyrimu. Teismai taiko pakankamai švelnias nuobaudas, kurios numato įstatymas.

4. Susitikimas su p. Salamakinu, Seimo Etikos ir procedūrų komisijos pirmininku

Apibūdintas vaidmuo ir įgaliojimai. Aptarti sunkumai, susiję su nuobaudų taikymu Seimo nariams. Išreikštas pasiūlymas supažindinti asmenis su šiomis gairėmis, prieš jiems tampant Seimo nariais.

5. Susitikimas su Lietuvos Viešojo administravimo institutu

Ši institucija yra kompetentinga, turinti geras patalpas ir personalą. 5 darbuotojai dirba etikos srityje. Dėstomi dalykai:

1. Etika yra įžanginio kurso, kurį privalo lankyti visi valstybės tarnautojai, dalis. 8 valandos iš 150 yra skirtos etikai.
2. Viešojo administravimo institutas vykdo dvynių projektą su suomiais. Jie parengė antikorupcinį kursą. Bandomasis kursas buvo sėkmingas ir buvo dėstomas nemokamai. Atskiras valstybės tarnautojas pasirenka dalyką, už kurį moka darbovietė. Institutas turi gauti pajamų; jo darbą lemia rinka.
3. Rugsėjo mėn. parengta nauja programa. Bus dėstoma ES teisė, daugiau apie darbo išteklių valdymą.
4. Mokydami jie panaudoja atskirus praktinius pavyzdžius. Daugiausia pavyzdžių iš Šiaurės Europos, kai kurie – iš Anglijos ar Amerikos.
5. Jie nemoko Seimo narių, tačiau mano, kad turi gebėjimų dėstyti pradinį kursą.

Antrojo apsilankymo Lietuvoje metu pasiūlyta parengti teisėjų elgesio kodeksą. Panašu, kad teismų sistema bus reorganizuota, įkurtas naujas Etikos ir drausmės pažeidimų komitetas. Jo nariais bus 5 teisėjai. Kol kas dar nenuspręsta dėl jo įgaliojimų. Teisėjai turi elgesio kodeksą – tai 3 lapų dokumentas, kuriame išdėstyti bendrieji principai. Tipiniai klausimai:

- profesinis nekompetentingumas, o ne korupcija. Kuriami vis nauji įstatymai, priimamos pataisos;
- per daug sprendimų grąžinama;
- nedidelis visuomenės pasitikėjimas teisėjais;
- blogas elgesys su tais, kurie stoja prieš teismą (trūksta socialinių ir komunikavimo įgūdžių!);
- teisėjai nėra mokomi etikos;
- teismų departamentas gauna apie 10 skundų per mėnesį dėl teisėjų; dauguma skundų visai nesusiję su neetišku elgesiu ar teisėjų nekompetentingumu. Paprastai šie skundai susiję su teisėjų priimtu sprendimu;
- nedaug teisėjų yra pripažinti kaltais dėl korupcijos; paprastai korupcija nėra pripažįstama problema;
- iš viso yra 650 teisėjų; teisėjų galima tapti, sulaukus 27-28 amžiaus.

Susitikimas padėjo detaliau susipažinti su bendruoju Lietuvos kontekstu, tobulinant kodeksus. Kilo ir kitų klausimų. Iš jų:

- principų suderinimas su galiojančiais pasiūlymais ir ES valstybės pareigūnų elgesio kodeksu;
- kodekso statusas;
- įvedimas į teisinę sistemą;

- nuobaudų peržiūra;
- apibrėžimų tobulinimas;
- kas įgyvendins kodeksus?
- galiojančio statuto analizė.

4. 3 apsilankymas (2002 m. liepos – rugpjūčio mėn.)

Pagrindinis susitikimo tikslas – praktinis seminaras apie etiką, surengtas liepos 26 d. Seminare dalyvavo dviejų darbo grupių ir atskirų ministerijų atstovai. Buvo atstovaujame šioms institucijoms:

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija
Muitinės departamentas
Ūkio ministerija
Energetikos ministerija
Aplinkos apsaugos ministerija
Laisvosios rinkos institutas
Vidaus reikalų ministerija
Teisingumo ministerija
Kauno technologijos universitetas
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
STT
Valstybinė mokesčių inspekcija
Vilnius Universitetas, Teisės fakultetas

Praktinio seminaro dalyvių parinkimas nebuvo idealus. Kai kurie buvo puikiai susipažinę su elgesio kodeksu, o kiti nieko apie jį nežinojo. Vieniems klausimai buvo žinomi, o kitiems – visiškai nauji. 2 priede pateikiama seminaro metu išdalinta medžiaga.

Pagrindiniai klausimai:

1. sąsaja tarp viešojo ir privataus gyvenimo; kaip nubrėžti ribą?
2. vyresniųjų ir jaunesniųjų darbuotojų santykiai;
3. skaidrumas sprendimų priėmimo procese;
4. vaišingumas ir dovanos;
5. darbo įrangos ir laiko panaudojimas;
6. skaidrumas;
7. nešališkumas;
8. interesų konfliktas;
9. vyresniųjų vadovų dorovinis principingumas ir sąžiningumas.

Pagrindiniai įgyvendinimo klausimai:

1. mokymo stoka;
2. kompetencijos stoka;
3. dabartinio statuto ir įstatymo atkartojimas;
4. žinių stoka, prastas komunikavimas;
5. etikos pareigūno statusas [žr. 6 priedą];
6. vyresniųjų vadovų parama.

Praktinis seminaras įtraukė visus į aktyvias diskusijas.

Kai kurie iškelti klausimai buvo susiję su darbo išteklių tema, kurią p. David Watt pristatė dieną prieš tai vykusio praktinio seminaro metu.

Kiti susitikimai

Susitikimas su p. Raimundu Bakšiu (Teismų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriumi). 2002 m. liepos 29 d.

Susitikimo tikslas – aptarti teisėjų elgesio kodekso rengimą. Teisėjai turi kodeksą, kurį sudaro 3 lapai bendrųjų principų. Kilo keletas bendrojo pobūdžio klausimų:

1. dauguma nusiskundimų kyla dėl teisėjų „socialinio“ elgesio, pvz., jų nemandagumo;
2. manomas teisėjų šališkumas, priimant sprendimus;
3. didelis teisėjų darbo krūvis;
4. teisėjų mokymai;
5. sąsaja tarp viešojo ir privataus gyvenimo.

Teisėjų elgesio kodeksui pritarta. Jis buvo išsiųstas rugpjūčio mėn.

Susitikimas su p. Alvydu Ramanausku (socialliberalų lyderiu). 2002 m. liepos 30 d.

Šio susitikimo tikslas – užsitikrinti politinių partijų paramą Seimo narių elgesio kodeksui. Aptarti šie klausimai:

1. dabartinių teisės aktų išsamumas;
2. Seimo Etikos ir procedūrų komisijos statusas ir darbas;
3. Seimo narių atskaitomybė rinkėjams;
4. komisijos vaidmuo, užduotys ir nariai.

p. Ramanauskui buvo pateikta elgesio kodekso kopija. Jis pasakė, kad aptars ją su savo koalicijos partneriais bendros darbo grupės susitikimo metu. Ši darbo grupė nagrinėjo visus su politika susijusius pasiūlymus. Jis buvo labai teigiamai nusiteikęs.

Susitikimas su p. Jolanta Palidauskaite (Kauno technologijos universitetas). 2002 m. liepos 31 d. (abiejų darbo grupių narė)

Susitikimo tikslas – aptarti dviejų darbo grupių padarytą pažangą. Jolanta man papasakojo, kad Seimo narių etikos kodeksą rengianti darbo grupė buvo susirinkusi keletą kartų. Darbo grupės nariai pasidalino užduotimis. Ši darbo grupė daro pažangą. Valstybės tarnautojų elgesio kodeksą rengianti darbo grupė veikė lėtai.

Nuspręsta prieš rugpjūčio pabaigą toliau peržiūrėti elgesio kodeksus, laukiant darbo grupės narių pastabų ir atsižvelgiant į Lietuvoje veikiančius įstatymus. Atsižvelgta ir į pastabas, išsakytas praktinių seminarų metu apie darbo išteklius ir interesų registrus. Rugsėjo mėn. darbo grupėms pateikti galutiniai Seimo narių ir valstybės tarnautojų elgesio kodeksai.

Susitikimas su p. Andriumi Kubiliumi (Opozicinės konservatorių partijos lyderis) ir p. Jurgiu Razma (Opozicinės konservatorių partijos narys). 2002 m. rugpjūčio 1 d.

Susitikimo tikslas – paremti Seimo narių etikos kodeksą. p. Kubilius dalyvavo rengiant viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymą ir puikiai suvokė su tuo susijusius klausimus. Iš principo jis pritarė elgesio kodeksui, tačiau buvo skeptiškas dėl Seimo narių reakcijos. Aptarti šie klausimai:

1. pagrindinės diskusijos bus dėl nuobaudų ir įgyvendinimo, o ne turinio;
2. reiktų padidinti Seimo Etikos ir procedūrų komisijos įgaliojimus;
3. reiktų padidinti Seimo narių supratimą apie interesų konfliktą;
4. reiktų labiau supažindinti visuomenę su interesų konfliktų klausimais;
5. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos išteklių;
6. etikos klausimų propagavimas šviečiant visuomenę.

5. 4 apsilankymas (2002 m. spalio mėn.)

Apsilankymo tikslas – atsakyti į paskutinius darbo grupės klausimus apie elgesio kodeksus. Iškelti du klausimai, susiję su viešojo ir privataus gyvenimo skirtumais ir kodeksų įgyvendinimo įstatymo projektu. Toliau prieduose pateikiami atsakymai į šiuos klausimus.

2 PRIEDAS

ELGESIO KODEKSŲ DARBO GRUPĖMS PRISTATYMAS

PAGRINDINIAI KLAUSIMAI

1. LOGINIS PAGRINDAS
 - SIEKIAI
 - NEKREIPIMAS
 - REGULIAVIMAS
2. BENDRIEJI PRINCIPAI-----KONKREČIOS DETALĖS
“VIENAS TINKA VISIEMS?”
3. KĄ ĮTRAUKTI?
 - LOGINIS PAGRINDAS
 - TERMINŲ SĄRAŠAS
 - PRINCIPAI IR JŲ APIBRĖŽIMAI
 - KLAUSIMAI
 - VYKDYMAS
 - KITI TEISĖS AKTAI
4. VYKDYMAS
 - KOKIO POBŪDŽIO NUSIŽENGIMAS?
 - KOKIOS NUOBAUDOS TURI BŪTI TAIKOMOS?
 - KAS JAS TURI TAIKYTI?

PRINCIPAI IR KITI SU JAIS SUSIJĘ KLAUSIMAI

1. NESAVANAUDIŠKUMAS
 - VIEŠŲJŲ INTERESŲ PUOSELĖJIMAS
2. DOROVINIS PRINCIPINGUMAS
 - ELGESYS, DISKREDITUOJANTIS PARLAMENTĄ
3. OBJEKTYVUMAS
 - NETAIKOMOS JOKIOS PRIVILEGIJOS
4. ATSKAITOMYBĖ
 - ATSISAKYMAS ATSAKYTI Į KLAUSIMUS
5. ATVIRUMAS
 - ATSISAKYMAS PAGRĮSTI SPRENDIMUS

6. SAŽININGUMAS
 - PAPILDOMŲ IŠMOKŲ NETINKAMAS PANAUDOJIMAS
7. PAVYZDINGUMAS
 - TARNAVIMAS DEMOKRATINEI VYRIAUSYBEI
8. IŠTIKIMYBĖ
 - KOLEGŲ GYNIMAS
9. TEISĖTOS VALDŽIOS VYKDYMAS
 - PIKTNAUDŽIAVIMAS VALDŽIA
10. ĮSTATYMO GERBIMAS
 - VEIKIMAS UŽ ĮSTATYMO RIBŲ
11. REAGAVIMAS
 - NEPAGRĮSTAS VILKINIMAS

ĮGYVENDINIMO KLAUSIMAI

1. ETIKOS MOKYMAI
2. ETIKOS PAREIGŪNO VAIDMUO
3. INTERESŲ REGISTRAS
4. AUKŠČIAUSIEJI VADOVAI
5. PRIĖMIMO Į DARBO PROCEDŪRA
6. ATNAUJINIMAS
7. KONSULTAVIMAS
8. KULTŪRINIAI ASPEKTAI
9. SKAIDRUS SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS
10. NUSISKUNDIMO PROCEDŪRA
11. PASLAUGŲ TEIKIMO STANDARTAI
12. TEISĖS GAUTI INFORMACIJĄ APIE PASLAUGAS UŽTIKRINIMAS
13. KONFIDENCIALUMO POLITIKA
14. DARBAS SU PAREIŠKĖJAIS

3 PRIEDAS

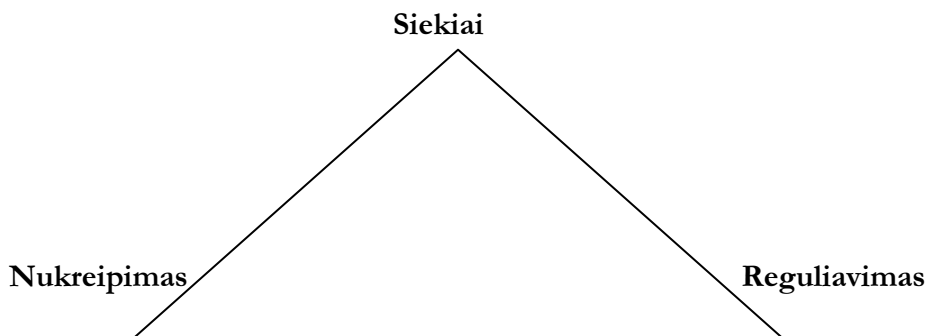
PRAKTINIS SEMINARAS APIE ELGESIO KODEKSUS: 2002 m. liepos 26 d.

SEMINARO TIKSLAI

1. Kodeksų vaidmens supratimas
2. Klausimų, susijusių su kodeksų įgyvendinimu, formulavimas
3. Kodeksų reguliavimo aspektų parengimas
4. Sąsajos tarp parengimo ir įgyvendinimo supratimas

KODEKSŲ VAIDMUO

1. Loginis pagrindas

Pusiausvyra tarp bendrųjų principų ir konkrečių detalių

2. Kontekstas

- Apibrėžimai
- Principai
- Klausimai
- Interesų registras
- Nuobaudos
- Sąsajos su galiojančiais teisės aktais

KLAUSIMAS: KOKIE ETIKOS KLAUSIMAI YRA OPIAUSI JŪSŲ ORGANIZACIJAI?

ĮGYVENDINIMO KLAUSIMAI

1. Kodeksai yra būtini, bet jų nepakanka
2. Konsultavimasis su pagrindiniais dalyviais
3. Parama aukštesniųjų vadovų lygiu
Aiškus supratimas, apie ką juose rašoma, kas juos sudaro, kas juos įgyvendins ir prižiūrės įgyvendinimą; **KOMUNIKAVIMAS**
4. Sąsaja su bendrąja kovos su korupcija strategija
5. Sąsaja su Darbo išteklių valdymo strategija

6. Mokymas
7. Etikos pareigūno vaidmuo
8. Kultūriniai pasikeitimai
9. Laikas ir ištekliai

KLAUSIMAS: KOKIE ĮGYVENDINIMO KLAUSIMAI GALI KILTI JŪSŲ ORGANIZACIJAI?

ĮGYVENDINIMO KLAUSIAMAI

1. Kokia yra nusižengimo rūšis?
 - Neteisėtas
 - Neetiškas
 - Netinkamas
2. Kokias nuobaudas reikia skirti, ir kas jas turi skirti?

Nuobaudų rūšis	Taikantis asmuo ar institucija
1. Įspėjimas žodžiu	Tiesioginis vadovas
2. Įspėjimas raštu	Tiesioginis vadovas
3. Oficialus įtraukimas į sąrašą	Tiesioginis vadovas
4. Nušalinimas nuo pareigų	Tiesioginis vadovas
5. Skyrimas į žemesnes pareigas	Tiesioginis vadovas
6. Bauda	Drausminė institucija
7. Atleidimas iš pareigų	Drausminė institucija
8. Baudžiamosios sankcijos	Teismai
Kita?	

PRINCIPAI, KLAUSIMAI IR TAIKYMAS

- PAGARBA ŽMOGUI IR VALSTYBEI
- TEISINGUMAS
- NESUINTERESUOTUMAS
- PADORUMAS
- NEŠALIŠKUMAS
- ATSKAITINGUMAS
- VIEŠUMAS
- PAVYZDINGUMAS

Kodekso pažeidimas	Minimali	Maksimali

4 Priedas

Pranešimas apie skirtumus tarp viešojo ir privataus gyvenimo

1. Daugelio valstybės tarnautojų privatus gyvenimas prasideda po darbo valandų ir negali būti ribojamas kitaip nei nurodyta įstatymuose ar kiek to reikalauja bendrojo padornumo standartai.

2. Išrinktų atstovų, teisėjų ir daug visuomenėje pasireiškiančių valstybės tarnautojų privatus gyvenimas yra labiau ribojamas; jie mažiau gali reikštis visuomenės gyvenime kaip privatūs asmenys, jeigu tokia jų veikla turi įtakos tarnybinėm pareigoms.

Neretai sunku atskirti privatų gyvenimą nuo viešojo, ypač turint omeny išrinktus atstovus ir teisėjus, kurie aktyviai reiškiasi visuomenės gyvenime. Išrinktų atstovų ir teisėjų viešasis gyvenimas nesibaigia pasibaigus darbo dienai. Vienas iš tokios tarnybos sunkumų yra tas, kad visuomenė gali nepripažinti Seimo nario ar teisėjo kaip privataus piliečio. Valstybės tarnautojams tokia situacija yra mažiau aktuali, išskyrus tuos, kurie aktyviai dalyvauja visuomeniniame gyvenime ir yra žinomi – pavyzdžiui, kokios nors institucijos ar žinybos vadovas. Vis dėlto svarbu atrasti pusiausvyrą tarp atskiro žmogaus teisių ir sugebėjimo išsaugoti visuomenės pasitikėjimą, laikantis etikos standartų. Valstybės tarnautojai kaip ir paprasti piliečiai turi laikytis įstatymų, veikti sąžiningai ir principingai. Tuo pačiu valstybės tarnautojai turi vengti veiklos, kuri diskredituotų valstybės tarnautojo vardą ir pakirtų pasitikėjimą jo gebėjimais. Reikia priimti sprendimą dėl tokios veiklos. Pavyzdžiui, egzistuoja skirtumas tarp išrinkto atstovo, geriančio namie su draugais ir šeimos nariais, ir išrinkto atstovo, išgėrusio viešoje vietoje. Pirmasis atvejis yra priimtinas, o antrasis gali pakirsti pasitikėjimą tokiu išrinktu atstovu.

Reikia atsižvelgti ir į kitas sritis:

1. Papildomas darbas

Valstybė suinteresuota, kad valdžios institucijose dirbantys žmonės galėtų pereiti į verslą ar kitas institucijas, ir kad tokio žingsnio neapsunkintų nepagrįstas visuomenės susirūpinimas konkrečiu paskyrimu. Taip pat pripažįstama, kad narystė profesinėse struktūrose gali pagerinti valstybės tarnautojo profesinį elgesį. Be to, valstybės suinteresuota, kad išrinkti atstovai turėtų kuo daugiau žinių ir nebūtų atskirti nuo išorės pasaulio. Tačiau ne mažiau svarbu išvengti netinkamo elgesio. Valstybės politikai neturėtų imtis papildomo darbo, jeigu jis trukdo jų formalioms arba suvokiamoms pareigoms, arba gali turėti įtakos jų darbui. Norėdami dirbti papildomus apmokamus ar neapmokamus darbus, tarnautojai turi gauti savo tiesioginio viršininko ar atitinkamos valdžios leidimą ir dirbti juos tik laisvu nuo pagrindinio darbo metu.

Paprastai nereikėtų trukdyti norintiems palikti valstybės tarnybą, nes tokio pobūdžio apribojimai gali būti traktuojami kaip asmens teisių pažeidimas. Tačiau neturėtų kilti įtarimų, kad siekdamas įsidarbinti, valstybės tarnautojas tam tikros firmos ar organizacijos atžvilgiu priėmė išskirtinius sprendimus ar suteikė išskirtines konsultacijas. Neturi būti požymių, rodančių, kad įdarbinimas yra atsilyginimas už praityje padarytas paslaugas.

Negalima leisti, kad firma nederamai įgytų pranašumą prieš konkurentus įdarbindama valstybės tarnautoją, galėjusį susipažinti su informacija, kurią tos firmos konkurentai teisėtai gali vadinti savo verslo paslaptimi. Palikdamas valstybės tarnybą, asmuo turi informuoti vadovą apie būsimą darbą. Bus nuodugnai ištirtas kiekvienas atvejis, kai pereinama dirbti į firmą, su kuria konkretus valstybės tarnautojas turėjo darbo reikalų. Radus požymių, kad valstybės tarnautojui norima atsilyginti už anksčiau suteiktas paslaugas ar kad jis mėgina siekti palankaus sprendimo naujojo darbdavio atžvilgiu, pavyzdžiui, pasirašant viešųjų pirkimų sutartį, - valstybės tarnautojui nebus leista įsidarbinti toje darbovietėje vienerius metus, o jai dvejus metus nebus leidžiama dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose.

Valstybės tarnautojų pasižadėjimas neskleisti informacijos turi galioti ir išėjus iš valstybės tarnybos – nei vienas buvęs valstybės tarnautojas neturi teisės paskleisti ar panaudoti valstybės tarnyboje gautos informacijos, nebent ji būtų visuotinai žinoma. Ypač svarbu laikytis įsidarbinimo išorės struktūrose taisyklių, kada valstybės tarnautojas siekia įsidarbinti organizacijoje, norinčioje dalyvauti viešųjų pirkimų konkurse ir su kuria valstybės tarnautojui anksčiau teko turėti ryšių. Tokiais atvejais konkurso metu galima taikyti apribojimus. Šiuo tikslu pirkimų procedūros turėtų numatyti reikalavimą, kad viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančios įmonės paskelbtų visus savo darbuotojus, kurie anksčiau dirbo konkursą organizuojančioje valstybinėje institucijoje. Jei tokių esama, iš rangovo bus reikalaujama teikiant savo pasiūlymą kartu pateikti ir patvirtinimą, kad minėtas asmuo nedalyvavo ir nekonsultavo rengiant pasiūlymą. Ši taisyklė netaikoma, jeigu minėtas asmuo dirba organizacijoje ilgiau kaip du metus.

2 Valstybės tarnautojų ir teisėjų politinė veikla

Valstybės tarnautojai turi tas pačias demokratines teises kaip ir kiti piliečiai. Todėl jie gali nevaržomi kelti savo kandidatūrą rinkimuose, prieš tai informavę savo darbdavius. Išrinktas į politinį postą valstybės tarnautojas laikomas atsistatydinusių iš savo pareigų. Teisėjai turėtų susilaikyti nuo vadovaujančio vaidmens ar kokių nors kitų pareigų politinėje organizacijoje. Jie neturėtų sakyti kalbų, palaikančių kokią nors politinę partiją, ar remti kandidatą į politinį postą. Jeigu teisėjai nori užimti politinį postą, jie turėtų atsistatydinti iš užimamų pareigų.

Politinių reikalų turintys valstybės tarnautojai turi įrodyti, kad tai netrukdo jiems atlikti pirminės prievolės – tarnauti esamai vyriausybei ar įstatymui išlaikant politinį neutralumą. Viskas priklauso nuo to, kiek aktyvi ir kokio pobūdžio veikla, kokios užimamos politinės pareigos. Valstybės tarnautojui nevalia išreikšti požiūrio, kuris akivaizdžiai parodytų stiprų palankumą kuriai nors politinei partijai, dėl kurio susilpnėtų ar atrodytų susilpnėjęs sugebėjimas ištikimai tarnauti kitos partijos ministrui. Atsargumo priemonių reikėtų imtis ir tada, jeigu toks požiūris pakenktų darbo santykiams.

Valstybės tarnautojų ir teisėjų nešališkumui didžiausia rizika atsiranda tada, kai į politinę veiklą įsitraukia šie valstybės tarnautojai:

- teikiantys ministrui politinius patarimus;
- tiesiogiai dirbantys su ministrais arba dirbantys politiškai svarbiose, su nacionaliniu saugumu susijusiose srityse;

- atstovaujantys vyriausybei ar ministerijai tvarkant reikalus su verslo įmonėmis, politinio spaudimo grupėmis, savivaldybėmis ar kitomis valstybinėmis institucijomis;
- kontaktuojantys su užsienio vyriausybėmis.

Daugumos valstybės tarnautojų vieši pasisakymai nėra ir neturėtų būti ribojami. Tačiau, atsižvelgiant į valstybės tarnybos pobūdį ir būtinybę išlaikyti dalykinius santykius su esama vyriausybe, tam tikromis aplinkybėmis pasisakymai nėra tinkami, nes jie gali kompromituoti valstybės tarnautojų nešališkumo principą.

3. Valstybės tarnautojų ir teisėjų vieši pasisakymai

Demokratinės šalies piliečiai turi teisę dalyvauti viešuosiuose debatuose ir kritikuoti vyriausybės politiką. Valstybės tarnautojai ir teisėjai, kaip eiliniai piliečiai, irgi turi teisę į žodžio laisvę sprendžiant savo asmeninius reikalus. Tačiau jie turėtų gerai pagalvoti prieš bet kokią viešą pasisakymą. Valstybės tarnautojai, būdami valdžios aparato dalimi, turi pripažinti tam tikrus jiems taikytinus šios pagrindinės teisės apribojimus, kuriuos apsprendžia konfidencialumo reikalaujančios pareigos bei prievolės valstybei.

Pavyzdžiui, valstybės tarnautojai negali kompromituoti savo darbdavio viešai kritikuodami ar komentodami politiką, prie kurios kūrimo jie tiesiogiai ar netiesiogiai yra prisidėję pagal savo užimamas pareigas. Tokias pareigas užimantys tarnautojai turi galimybę išsakyti savo nepritariamą privačioje aplinkoje, tačiau tuo pat metu susitaikyti su politiniu sprendimu, nesvarbu, pritaria jam, ar ne. Valstybės tarnautojai, nedalyvavę formuojant politiką, gali ją viešai kritikuoti, tačiau tokia kritika neturėtų pakenkti esamos vyriausybės doroviniam principingumui. Valstybės tarnautojai neturėtų viešai užsipulti ministro ar savo kolegų iš tos pačios ministerijos, nes kitaip gali kilti abejonių dėl jų sugebėjimo nešališkai įgyvendinti ir administruoti vyriausybės politiką bei teikti atitinkamas konsultacijas. Toks elgesys sumažintų pasitikėjimą valstybės tarnautojais ir pagarbą jiems, o be to sunku užtikinti veiksmingą vyriausybės darbą.

Teisėjai taip pat turi tas pačias teises, kaip ir bet kurie kiti jų bendruomenės nariai, ir gali dalyvauti diskusijoje bendruomenės ir socialiniais klausimais kaip privatūs asmenys. Tačiau teisėjai, norintys diskutuoti apie valdžios politiką ar valdymą **kaip privatūs asmenys**, turėtų suprasti, kad jie gali būti laikomi kalbančiais apie vyriausybę arba teismų valdžią iš išskirtinių pozicijų. Valstybės tarnautojas be savo ministerijos ar žinybos sutikimo negali dalyvauti tokioje veikloje ar pasisakyti taip, kad pririnktų atskleisti tarnybinę informaciją ar panaudoti valstybės tarnyboje įgytą patirtį.

5 PRIEDAS

Valstybės politikų, valstybės tarnautojų ir teisėjų elgesio kodeksų įgyvendinimo įstatymo komentaras

Įvadas

Steigiant už elgesio kodeksų įgyvendinimą atsakingas institucijas, reikia atsižvelgti į keletą bendrojo pobūdžio klausimus:

1. sąsaja tarp naujos institucijos ir egzistuojančių institucijų;
2. naujos institucijos darbuotojų skaičius; jų kvalifikacija ir įgūdžiai;
3. būtinybė atskirti tyrimo, orientavimo ir mokymo funkcijas;
4. būtinybė atskirti minėtąsias institucijos funkcijas nuo įstaigos, įgyvendinančios sprendimus;
5. reikia nuspręsti, ar būtina centrinė įstaiga ar decentralizuota sistema, pagal kurią atskiros ministerijos ir žinybos įgyvendintų minėtąsias funkcijas. Galima apsvarstyti galimybę įdiegti centralizuotos ir decentralizuotos kontrolės samplaiką. 1 priede pateikiami įvairių pasaulio modelių pavyzdžiai;
6. reikia apibrėžti aiškius kodeksų pažeidimo kriterijus. Pagal baudžiamuosius įstatymus paprastai reikalaujama, kad kaltės įrodymas būtų „nepaliekant pagrįstos abejonės“. Tačiau administracinėse bylose užtenka ir ne tokio griežto kriterijaus, t.y. „esant tikimybių persvarai“.

Konkrečios pastabos apie įstatymo projektą

2.1 straipsnis. Asmeninių interesų registras

- Reikėtų įtraukti ir valstybės tarnautojus
- Sąvoka „artimieji“ yra dviprasmiška; ją reikėtų tiksliau apibrėžti. Baudžiamojo kodekso 305 straipsnyje nurodoma, kad šeimos nariai – tai kartu gyvenantis sutuoktinis, vaikai ir kiti asmenys.

2.5 straipsnis. Laikinas nušalinimas

- Reikėtų įtraukti politikus.
- Frazę „tolesnė jo veika“ reikia pakeisti į „tolesnė jo arba jos veika“. Už žmogaus teises kovojantys teisininkai stengsis užtikrinti, kad kalba nebūtų diskriminuojanti lyčių atžvilgiu.

3 straipsnis. Nuobaudos už nusižengimus elgesio kodeksui

Šį straipsnį reiktų sujungti su 5 straipsniu, nes juose kalbama apie tą patį. Kiek žinau, norint politikus pašalinti iš pareigų reikalingas apkaltos procesas. Kodėl nenustačius finansinių nuobaudų variantų; pavyzdžiui, nuo 1 mėnesio iki 4 mėnesių algos dydžio baudų, atsižvelgiant į nusižengimo rimtumą laipsnį?

4 straipsnis. Nusižengimai elgesio kodeksai

Kalbant apie lengvus nusižengimus, sąvoka „nežymiai nusižengiama” yra neaiški. Procedūros yra arba pažeidžiamos, arba ne. Šio straipsnio gale nurodoma, kad pačiuose elgesio kodeksuose numatoma, kurie veiksmai priklauso lengvų, vidutinio sunkumo ir sunkių nusižengimų kategorijai.

5.2.3 straipsnis

Pačiame kodekse atskiriami interesai, kurių nepaisoma tyčia ir dėl aplaidumo. Jame taip pat daromas skirtumas tarp nevisiško ir klaidingo deklaravimo.

6 straipsnis. Komisijos nusižengimo Elgesio kodeksui tyrimui sudarymas

Ko gero, politikams tokia komisija jau yra sudaryta; ji vadinama Seimo Etikos ir procedūrų komisija. Teisėjų etikos ir drausmės komisija turbūt atlieka tokią pačią funkciją. Tuomet kyla klausimas: ar reikia sukurti centrinę komisiją valstybės tarnautojams? Kaip nurodyta 6 straipsnyje, geriau būtų įsteigti po komisiją kiekvienoje institucijoje. Be to, ji turėtų būti nuolatinė ir susirinkti, reikalui esant.

Reikėtų apsvarstyti galimybę į Komisiją įtraukti ir nepriklausomą asmenį, siekiant išvengti nuogaštavimų dėl šališkumo. Daugelyje šalių yra numatyta tokia pozicija. Didžiojoje Britanijoje įstatyme numatyta, kad vietos valdžios etikos komisijoje turi būti mažiausiai vienas nepriklausomas narys, kuriam gali būti pavesta pirmininkauti komisijai. Šis nepriklausomas narys yra visuomenės gerbiamas asmuo. Juo galėtų būti į pensiją išėjęs teisėjas, kunigas ar universiteto dėstytojas.

Komisijos nariai yra labai rūpestingai pasirenkami, ypač jei ji galės atlikti tyrimus. **Komisijoje turi būti žmonių, turinčių finansinių, teisinių ir kvotos įgūdžių.**

7 straipsnis. Nusižengimo Elgesio kodeksui tyrimas

3 pastraipa: jeigu byla yra sudėtinga, jai ištirti gali prireikti iki 6 mėn., o ne dienų. Be to, reikia aiškiai nustatyti komisijos įgaliojimus. Ar ji gali kviešti liudytojus? Ar ji gali tikrinti bankų sąskaitas? ir t.t.

6 pastraipa: per 14 dienų būtų reališka tikėtis sprendimo.

9 straipsnis. Asmens interesų užtikrinimas

Šiuose elgesio kodeksuose taip pat numatoma piktavališkų skundų galimybė, kurią reikėtų numatyti ir šiame straipsnyje.

11 straipsnis. Valstybės ar savivaldybių institucijų vadovų ar jų įgaliotų atstovų teisės ir pareigos

Reikėtų atskirti institucijos vadovo funkcijas.

1. Institucijos vadovas turėtų priimti sprendimą dėl nusižengimo ir nuobaudos skyrimo (11.6) ir palaiko ryšius su Tarnybinės etikos komisija (11.7).
2. Tyrimus atlieka komisija (11.5).

3. Mokymus organizuoti ir patarimus teikti turėtų paskirtasis etikos pareigūnas (žr. 2 priedą), jis taip pat pataria dėl interesų deklaravimo (11.1, 11.2, 11.3, 11.4, 11.8, 11.9).

12 straipsnis. Tarnybinės etikos tarybos teisės ir pareigos

Šiame straipsnyje aiškiai nurodyta, kad ši institucija atlieka koordinavimo, patarimų ir mokymo funkcijas. Nėra aišku, ar šioje Taryboje esantys asmenys (kaip apibrėžta 13 straipsnyje) turi reikiamų įgūdžių, kad atliktų šias funkcijas. **Jeigu Taryba yra reprezentacinio pobūdžio institucija, jai bus reikalinga teisininkų, mokytojų ir administracinio personalo pagalba.**

14 straipsnis. Tarnybinės etikos tarybos funkcijos

14.12 ir 14.14 pastraipos suteikia galimybę Tarybai vykdyti tyrimus. Tai nėra nurodyta 12 straipsnyje. Geriau, kad tyrimus vykdytų kitos institucijos; pavyzdžiui, atskirose įstaigose esančios komisijos.

Tęsiant 12 straipsnio komentara – tarybai reikės finansinių, administracinių, teisinių, etikos mokymo ir koordinavimo įgūdžių.

15 straipsnis. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos teisės ir pareigos

15.6 rašoma apie „deklaravimo procedūrų laikymąsi“. Ar tai nesikerta su Tarnybinės etikos tarybos funkcijomis?

17 straipsnis. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos teisės ir pareigos

Panašiai kaip minėtuojau atveju: ar 17.2 nesikerta su kitų institucijų vykdomomis funkcijomis?

6 PRIEDAS

Etikos pareigūno vaidmuo

Etikos pareigūnai dirbs kiekvienoje valstybės institucijoje ir bus atskaitingi organizacijos vadovui. Etikos pareigūnas bus paskirtas aukštesniojo vadovų lygiu. Jis turi teisinių ir etikos žinių bei mokymo įgūdžių. Etikos pareigūno pareigos:

1. pataria valstybės tarnautojams apie etišką elgesį, kurio iš jų tikimasi. Kai valstybės tarnautojas nežino, kaip pasielgti susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, Etikos pareigūnas gali jam patarti dėl tokio veiksmo pasekmių etiškumo prasme;
2. palaiko ryšius su Tarnybinės etikos taryba;
3. užtikrina, kad kodeksai būtų įgyvendinami ir padeda organizuoti reikiamus mokymus;
4. kasmet atsiskaito organizacijos vadovui apie organizuotus mokymus ir apie tai, kiek skirta dėmesio aplinkybėms, lėmusioms neetišką elgesį, analizuoti;
5. pataria dėl informacijos pateikimo interesų registru;
6. skatina etišką elgesį organizacijoje.

Etikos pareigūnas gali būti paskirtas, kad atliktų panašias funkcijas išrinktiems atstovams ir teisėjams. Padėdamas išrinktiems atstovams Etikos pareigūnas bus priskirtas prie atitinkamo komiteto, o teisėjams – ims dirbti Teisėjų etikos ir drausmės komisijoje.